

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2561

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจในประเทศไทย
วรชิต รุ่งพรหมประทาน

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล อริยอากาศ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.วรรณสินธ์ สัตยานุวัตร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล อริยอากาศ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ สติมานนท์)

..... คณบดี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล)

_____/_____/_____

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจในประเทศไทย
ชื่อผู้เขียน	นายวรชิต รุ่งพรหมประทาน
ชื่อปริญญา	เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)
ปีการศึกษา	2561

งานวิจัยเชิงประจักษ์นี้พิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ ใน 4 จังหวัดของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ลพบุรี บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ โดยใช้รายได้และรายจ่ายครัวเรือนที่แท้จริงที่ปรับด้วยค่าปรับขนาด (OECD equivalence scale) เป็นตัวชี้วัดฐานะของครัวเรือน งานศึกษานี้ใช้ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) จากสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (RIPED) การศึกษานี้ ได้ทำการศึกษาเขตเมืองและชนบทแยกจากกัน และแบ่งระยะเวลาในการศึกษาเป็นช่วงสั้น 2 ช่วง และช่วงยาว 1 ช่วงเวลา ผู้วิจัยได้คำนวณ Transition Probability Matrix เพื่อแสดงโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะ และใช้แบบจำลองการถดถอยแบบพหุเชิงซ้อนในการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะของครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนฐานะค่อนข้างดี ซึ่งในเขตชนบทจะมีการปรับเปลี่ยนฐานะดีกว่าในเขตเมือง อีกทั้งการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายจ่ายมากกว่าด้านรายได้ นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของครัวเรือนให้ดีขึ้น เช่น จำนวนปีการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนผู้ที่มิงานทำ การทำงานนอกภาคการเกษตร จำนวนที่ดินที่ทำการเกษตร ส่วนปัจจัยที่ทำให้รายได้ลดลง เช่น สัดส่วนผู้สูงอายุและสัดส่วนเด็ก เป็นการชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีภาวะการพึ่งพิงที่สูงจะทำให้ครัวเรือนมีรายได้ลดลง ดังนั้นหากเป็นครัวเรือนใหญ่ที่มีเด็กและผู้สูงอายุมากก็จะทำให้ครัวเรือนนั้นมีรายได้ที่ลดลงมาก และสำหรับปัจจัยอื่น ๆ ของหัวหน้าครัวเรือนนั้นแทบจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของครัวเรือน ได้แก่ การที่รัฐบาลเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็กให้เข้าถึงบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพของรัฐโดยเฉพาะครัวเรือนที่ยากจน เพื่อเป็นการสะสมทุนมนุษย์ของแรงงานครัวเรือนในอนาคต ประการต่อมาคือ แม้อายุจะเข้าสู่วัยเกษียณแล้ว แต่บางคนยังสามารถทำงานได้ ดังนั้น จึงควรให้สนับสนุนผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยส่งเสริมนโยบายขยายอายุ

เกษียณ และจัดให้มีการทำงานหลังเกษียณที่เหมาะสม นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาช่วยเพิ่มผลิตภาพภาคการผลิต (productivity) ที่เพิ่มสูงขึ้น และให้มีขนาดที่ดินที่เหมาะสมกับการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุนการกู้ยืมเงิน รวมถึงการเข้าถึงสถาบันทางการเงินในเขตชนบท เนื่องจากในเขตชนบทมีต้นทุนในการเข้าถึงสถาบันทางการเงินแบบทางการดังนั้นภาครัฐควรมีมาตรการรองรับทางด้านธุรกรรมทางการเงินด้านการกู้ยืมเงินให้ครัวเรือนในเขตชนบทเข้าถึงได้ง่ายขึ้น และประการสุดท้ายภาครัฐควรสนับสนุนการทำงานนอกภาคการเกษตร ทั้งนี้อาจพัฒนาในแต่ละพื้นที่ให้มีความเหมาะสม เช่น การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม มาตรการในการช่วยเหลือหมู่บ้านให้มีสินค้า OTOP และมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีคุณภาพ

ABSTRACT

Title of Thesis	Determinants of Economic Mobility in Thailand
Author	Worachit Rungpromprathan
Degree	Master of Economics (Business Economics)
Year	2018

This empirical research examines the factors that influence income mobility in 4 Thai provinces namely, Chachoengsao, Lopburi, Buriram and Sisaket. Household real income and expenditure adjusted by OECD equivalence scale were used as measures of household well-being. The panel data used in this study were Economic and Social Research data (Townsend Thai Data) from Research Institute for Policy Evaluation and Design (RIPED). This research investigated mobility in rural and urban areas separately. Additionally, the periods of interest were divided into two short-run periods and one long run. The Transition Probability Matrices were calculated first to explore mobility for households in each quintile and multivariate OLS estimation technique was employed to study the determinants of mobility of household.

The empirical findings suggested a strong convergence of adult equivalent income. Mobility in rural areas was a better than in urban areas. In addition, many of the variables were found to have positive effects on adult equivalent income such as workers' educational attainment, ratio of non-agricultural household workers, size of household agricultural land. Elderly and children ratios were negatively correlated with

mobility. That is to say, households with high dependency levels would have lower adult equivalent income at the end of the studied period. This research also found that household head characteristics did not have statistically significant effect on mobility.

Based on the present study, the policy recommendations are as follows. Firstly, as workers' education is an important factor for mobility, the government should encourage human capital accumulation by providing access to quality educational services. Secondly, although some elderly are already in retiring age, some of them are still active and healthy. They should be encouraged to participate in appropriate economic activities. The government should promote the use of agricultural technology in order to promote productive agricultural activities. The farm size suitable for production to achieve economies of scale. Government should promote loans and access to formal financial institutions in rural areas. Because rural areas have the cost of access to formal financial institutions, the public sector should make it easier for rural households to access loans. Lastly, the government should promote non-agricultural work. Developments in each area may be appropriate, such as the development of an economic corridor, development of industrial estate, measures to help the village to OTOP products and more tourist attractions in the community quality.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการให้ความช่วยเหลือแนะนำของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล อริยาภาภมล ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาที่ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ดร.วรรณสินธ์ สัตยานุวัตร์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานโดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ สติมานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล อริยาภาภมล เป็น กรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ ดร.ทองใหญ่ อัยยะวรากุล ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่คณะพัฒนาการ เศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำวิทยานิพนธ์ให้ผู้เขียนตลอดมา นอกจากนี้ผู้เขียนในใคร่ขอขอบคุณสถาบันวิจัยเพื่อการประเมิน และออกแบบนโยบาย (RIPED) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายนี้ผู้เขียนขอน้อมรำลึกถึงอำนาจarmiของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายใน สากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้ เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

วรชิต รุ่งพรหมประทาน

ธันวาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	7
2.1 ค่าปรับขนาด (Equivalence Scale).....	7
2.2 วิธีการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะ.....	9
2.2.1 การปรับเปลี่ยนฐานะในระดับมหภาค.....	10
2.2.2 การปรับเปลี่ยนฐานะในระดับจุลภาค.....	11
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
บทที่ 3 วิธีการศึกษา.....	16
3.1 วิธีการศึกษาและแบบจำลอง.....	16
3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	19
3.2.1 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	19

3.2.2 การจัดเตรียมข้อมูล	20
3.3 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา	22
3.4 สถิติเชิงพรรณนา.....	24
3.4.1 เขตชนบท.....	24
3.4.2 ในเขตเมือง	29
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	34
4.1 Transition Probability Metrix	34
4.1.1 รายได้ปรับขนาด.....	34
4.1.2 รายจ่ายปรับขนาด	38
4.2 ปัจจัยที่ส่งกระทบต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ	42
4.2.1 ด้านรายได้.....	42
4.2.2 ด้านรายจ่าย	68
บทที่ 5 สรุปผล	93
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	99
ประวัติผู้เขียน.....	139

สารบัญตาราง

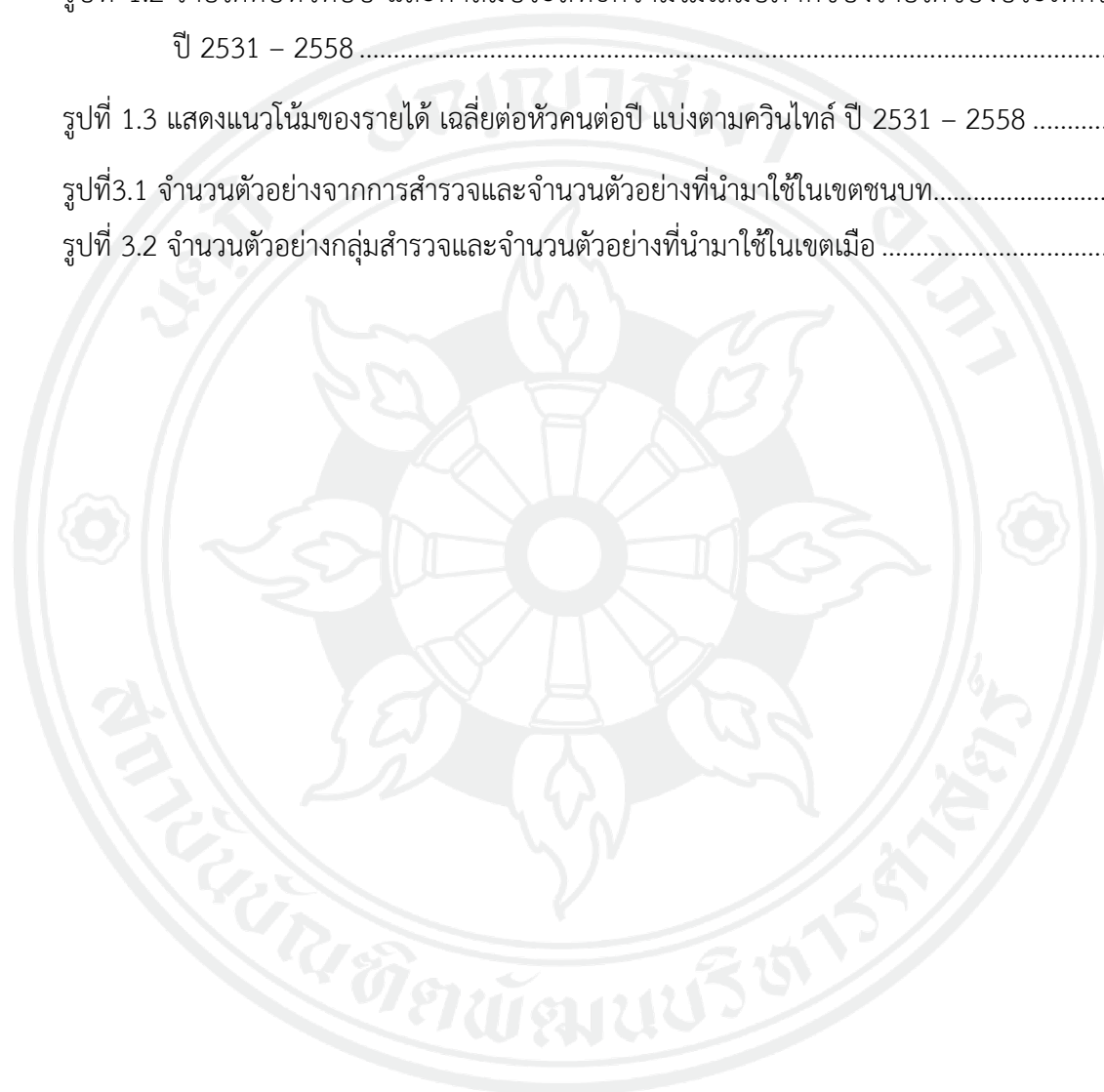
หน้า

ตารางที่ 2.1 แสดงตัวอย่างค่า Equivalence Scales แบบต่าง ๆ.....	9
ตารางที่ 3.1 ดัชนีราคาผู้บริโภค 4 จังหวัดในปีที่ศึกษา.....	22
ตารางที่ 3.2 คำอธิบายตัวแปร	22
ตารางที่ 3.3 ตารางแสดงจำนวนข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในเขตชนบท	26
ตารางที่ 3.4 ตารางแสดงจำนวนข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในเขตเมือง.....	31
ตารางที่ 4.1 Transition Probability Matrix สำหรับรายได้ที่แท้จริงปรับขนาดในเขตชนบท.....	36
ตารางที่ 4.2 Transition Probability Matrix สำหรับรายได้ที่แท้จริงปรับขนาดในเขตเมือง	37
ตารางที่ 4.3 Transition Probability Matrix สำหรับรายจ่ายที่แท้จริงปรับขนาดในเขตชนบท	40
ตารางที่ 4.4 Transition Probability Matrix สำหรับรายจ่ายที่แท้จริงปรับขนาดในเขตเมือง.....	41
ตารางที่ 4.5 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ แบบจำลองที่ 1 และ 2 ในเขตชนบท	44
ตารางที่ 4.6 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ แบบจำลองที่ 3 และ 4 ในเขตชนบท	49
ตารางที่ 4.7 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ แบบจำลองที่ 1 และ 2 ในเขตเมือง	56
ตารางที่ 4.8 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ แบบจำลองที่ 3 และ 4 ในเขตเมือง	61
ตารางที่ 4.9 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 1 และ 2 เขตชนบท	70
ตารางที่ 4.10 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 3 และ 4 เขตชนบท	75
ตารางที่ 4.11 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 1 และ 2 เขตเมือง	81
ตารางที่ 4.12 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 3 และ 4 เขตเมือง	86

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1.1 จำนวนคนจนและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปี 2533 – 2558.....	1
รูปที่ 1.2 รายได้ต่อหัวต่อปี และค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ของประเทศไทย ปี 2531 – 2558	2
รูปที่ 1.3 แสดงแนวโน้มของรายได้ เฉลี่ยต่อหัวคนต่อปี แบ่งตามควินไทล์ ปี 2531 – 2558	3
รูปที่ 3.1 จำนวนตัวอย่างจากการสำรวจและจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในเขตชนบท.....	20
รูปที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจและจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในเขตเมือง	21

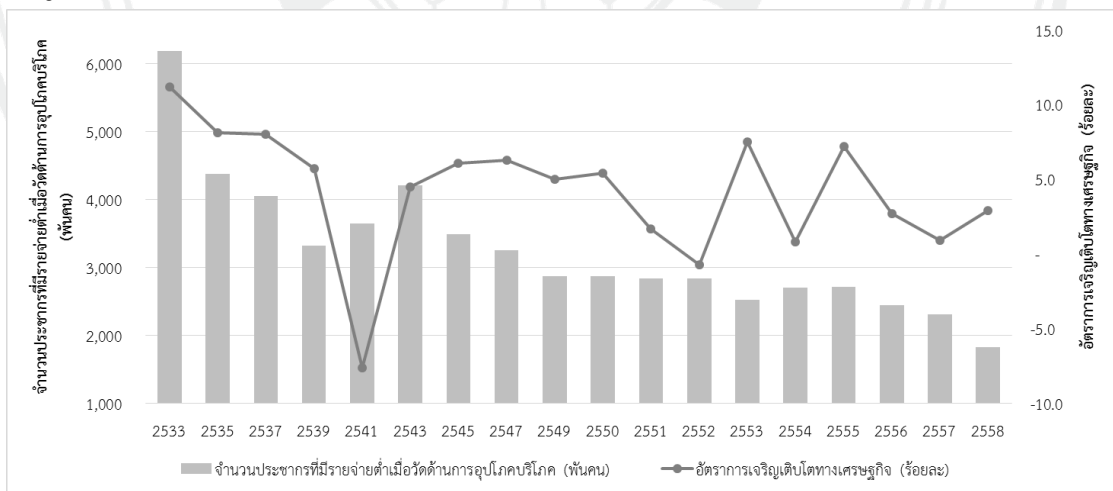
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในช่วงปี 2493 – 2503 ประเทศไทยไม่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและจัดเป็นประเทศรายได้ต่ำ แต่ในช่วงปี 2503 – 2509 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยเท่ากับร้อยละ 8 ต่อปี จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ไทยเปลี่ยนจากประเทศที่มีรายได้ต่ำสู่ประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรม (Warr, 1993) หลังจากนั้นไทยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระหว่างปี 2523 – 2533 (United Nations, 2003) ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้รายได้ครัวเรือนโดยเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้จำนวนคนจน (วัดโดยจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่า เส้นความยากจน) มีแนวโน้มลดลง จะเห็นได้จากจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำในปี 2533 สูงถึง 6.2 ล้านคน ได้ลดลงเป็น 1.8 ล้านคน ในปี 2558 ซึ่งลดลงสูงถึงร้อยละ 70.4 ดังแสดงในรูปที่ 1.1

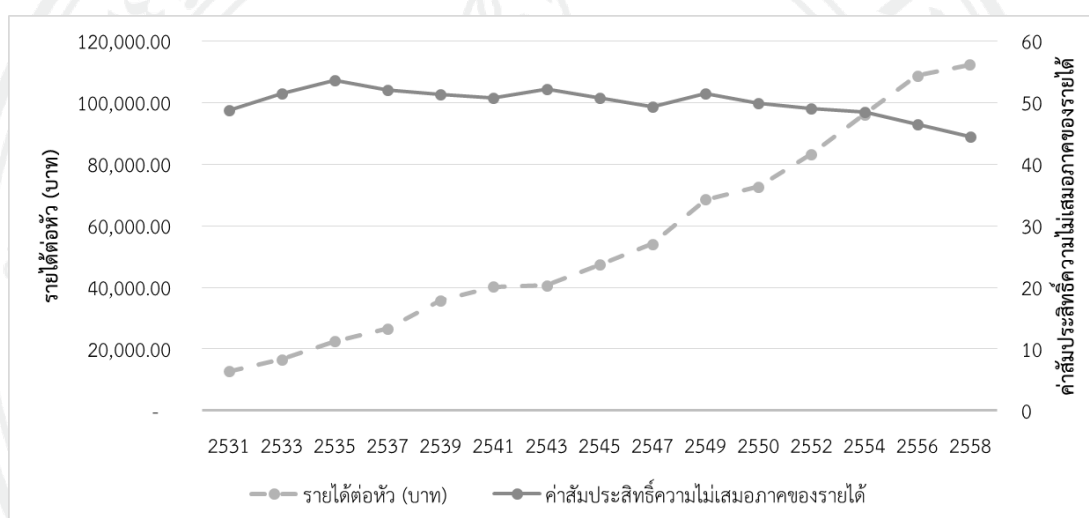
รูปที่ 1.1 จำนวนคนจนและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปี 2533 – 2558

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทย (2558)

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในรูปที่ 1.2 พบว่าในช่วงปี 2531 – 2558 รายได้ต่อหัวในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 12,792 บาทต่อปี เป็น 112,356 บาทต่อปี แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ (Gini coefficient) ในช่วงปีดังกล่าวกลับลดลงเพียงเล็กน้อยจาก 48.7 เป็น 44.5 จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้ของประเทศไทยยังอยู่ในระดับสูง และมีแนวโน้มของการกระจายรายได้ดีขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้นรายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นมิได้ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เท่าใดนัก

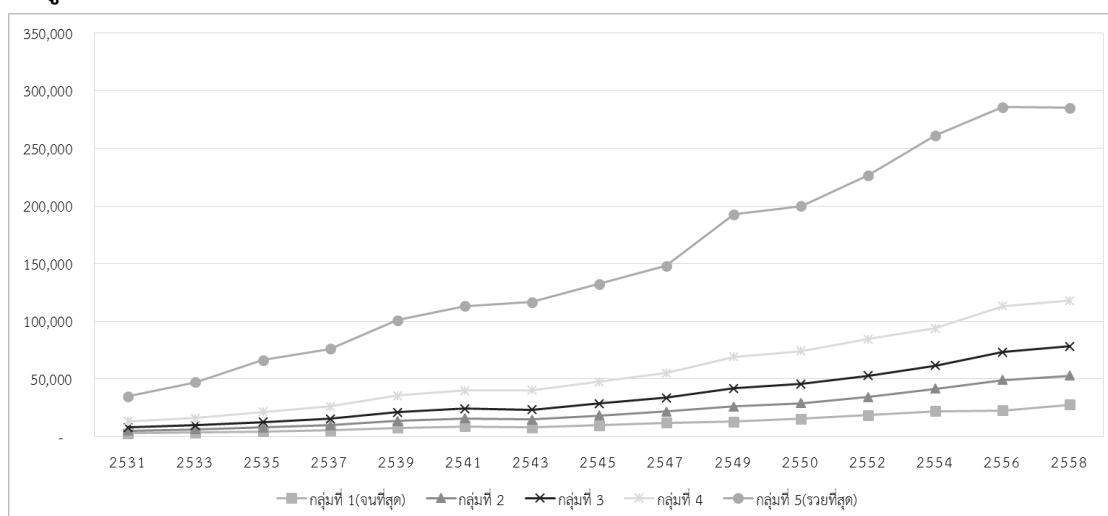
รูปที่ 1.2 รายได้ต่อหัวต่อปี และค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ของประเทศไทย
ปี 2531 – 2558

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2558)

รูปที่ 1.3 แสดงรายได้ของประชากรในกลุ่มชั้นรายได้ต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มประชากรตามชั้นรายได้ออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กันและเรียงลำดับตามรายได้จากน้อยไปหามาก พบว่าในช่วงเกือบสามทศวรรษที่ผ่านมา (ปี 2531 – 2558) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มควินไทล์ที่ 5 และควินไทล์ที่ 1 ซึ่งในปี 2558 กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยที่สุด (ควินไทล์ที่ 1) มีรายได้เฉลี่ยเพียง 27,660 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (ควินไทล์ที่ 5) มีรายได้เฉลี่ยสูงถึง 285,132 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งแตกต่างกันถึง 10 เท่า นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดมีการเติบโตของรายได้ที่โดดเด่นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

รูปที่ 1.3 แสดงแนวโน้มของรายได้เฉลี่ยต่อหัวคนต่อปี แบ่งตามควินไทล์ ปี 2531 – 2558

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558)

หมายเหตุ : รายได้ หมายถึง รายได้ประจำ ที่ไม่รวมรายรับอื่น ๆ (เช่น เงินทุนการศึกษา มรดก ภาษีกรรม ของขวัญ ประกันสุขภาพ ประกันภัยและประกันชีวิต ประกันสังคม เงินถูกสลาก เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินได้จากการพนัน เป็นต้น)

การศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับความยากจนในประเทศไทยจะพิจารณาเพียงคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มบุคคล ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ของประชาชน หรือการเปรียบเทียบรายได้อัตกกับเส้นความยากจน และในส่วนของการศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้ จะพิจารณาเกี่ยวกับรายได้ของกลุ่มบุคคลในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ หรือการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ ว่าสาเหตุใดที่ทำให้บุคคลมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นหรือลดลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรายได้นั้นถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปรับเปลี่ยนฐานะ (mobility)

Corak, Lindquist, & Mazumder (2014) Giddens, Duneier, & Appelbaum (2005) Schaefer (2003) ได้นิยามการปรับเปลี่ยนฐานะทางสังคม ว่าหมายถึงการเลื่อนตำแหน่งทางสังคมเพื่อเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมตามรูปแบบของการปรับเปลี่ยนฐานะทางสังคมในแต่ละบุคคล แต่ละครอบครัว หรือแต่ละกลุ่มทางสังคม โดยการปรับเปลี่ยนฐานะทางสังคมเกิดขึ้นได้ไม่เท่ากันในแต่ละสังคม ซึ่งการปรับเปลี่ยนฐานะมี 2 แบบ คือ การปรับเปลี่ยนฐานะทางสังคมในแนวตั้ง (vertical mobility) ที่สามารถปรับเปลี่ยนขึ้น (upward mobility) หรือปรับฐานะลง (downward mobility) และการปรับเปลี่ยนฐานะในแนวนอน (horizontal mobility) หมายความว่าบุคคลจะเปลี่ยนสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งโดยมีระดับทางสังคมที่เท่าเดิม เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เช่น ในระบบราชการเปลี่ยนจากระบบชั้นยศเป็นการจำแนก

ตำแหน่งตามสายงานต่าง ๆ และใช้ระดับตำแหน่งแทน เป็นต้น หรืออาจถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี เช่น การใช้รถจักรยานสามล้อรับส่งผู้โดยสารถูกแทนที่มาเป็นขับจักรยานยนต์รับส่งผู้โดยสาร เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าเกิดตำแหน่งหรืออาชีพต่าง ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยตำแหน่งหรืออาชีพใหม่นั้นไม่ได้ทำให้บุคคลมีสถานภาพที่สูงขึ้น

งานวิจัยนี้ จะศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะในแนวตั้งที่สามารถระบุทิศทางได้ โดยทั่วไป การปรับเปลี่ยนฐานะในแนวตั้งนี้ นิยมพิจารณารายได้หลังหักภาษีและปรับรายได้หลังหักภาษีให้เป็นค่าที่แท้จริง ซึ่งจะปรับให้เป็นค่าที่แท้จริงด้วยค่าต่าง ๆ เช่น ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI) ดังนั้นรายได้ที่แท้จริง จึงเป็นตัวชี้วัดถึงระดับมาตรฐานการครองชีพของครัวเรือนได้ดี แต่ทั้งนี้กลับมีครัวเรือนจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการเกษตรจะมีรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอในแต่ละปี เนื่องจากต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศ รวมไปถึงราคาพืชผลทางการเกษตร และสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ดังเช่นประเทศไทย มีสัดส่วนแรงงานของอาชีพในภาคการเกษตรค่อนข้างสูง ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนมีการผันผวนค่อนข้างมาก หรือบางกรณีอาจมีการออกจากงาน หรือตกงานในบางช่วงจึงทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ดังนั้นตามทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร (permanent income hypothesis) ระดับการบริโภคของครัวเรือนจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานการครองชีพได้ดีกว่ารายได้ เพราะโดยปกติครัวเรือนส่วนใหญ่จะพยายามรักษาระดับมาตรฐานการบริโภคหรืออรรถประโยชน์จากการบริโภคของตนให้ใกล้เคียงกันในแต่ละช่วงเวลา ถ้าครัวเรือนมีรายได้ลดลงอย่างมาก จะส่งผลให้ครัวเรือนทำการกั๊ยเงินหรือนำเงินเก็บจากในอดีตมาเพื่อบริโภคในปัจจุบัน เพื่อเป็นการปรับสมดุลระหว่างการบริโภคในปัจจุบันและอนาคตด้วย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะพิจารณาการปรับเปลี่ยนฐานะในด้านรายจ่าย นอกเหนือจากการพิจารณาด้านรายได้ของครัวเรือน โดยการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่ายหรือรายจ่ายจะนิยมใช้ค่าเฉลี่ยต่อหัวของครัวเรือนเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) แต่เนื่องจากองค์ประกอบทางลักษณะของประชากร (household composition) ในแต่ละครัวเรือนนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งเด็กและผู้ใหญ่มีค่าใช้จ่ายไม่เท่ากันจึงควรให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมิได้ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นในลักษณะสัดส่วนต่อจำนวนคนเนื่องจากมีการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ในการอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนมาปรับด้วยค่าปรับขนาดของ OECD Equivalence scale เพื่อสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนแทนการใช้รายได้ต่อหัวของครัวเรือน

สำหรับงานวิจัยเชิงประจักษ์นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนในประเทศไทย โดยใช้รายได้และรายจ่ายปรับขนาด (adult-equivalent income) เป็นตัวชี้วัดฐานะ ซึ่งปัจจัยที่นำมาศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้านใหญ่ ๆ กล่าวคือ (1) ด้านองค์ประกอบครัวเรือน ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน สัดส่วนเด็ก สัดส่วนผู้สูงอายุ สัดส่วนผู้มีงานทำ (2) ด้านการศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (3) ด้านอาชีพ ได้แก่ สัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (4) ด้านที่ดิน ได้แก่ ขนาดที่ดินทำการเกษตร และ (5) ด้านสถานภาพทางการเงิน ได้แก่ การกู้ยืมเงิน การกู้ยืมเงินในระบบ มูลค่าหนี้ทั้งหมด และทรัพย์สินของครัวเรือน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อให้ทราบถึงสภาวะการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือน 4 จังหวัดในประเทศไทยในช่วงปี 2543 – 2556 ในเขตชนบทและ 2548 – 2558 ในเขตเมือง
- 2) เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนในประเทศไทย จึงเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางของภาครัฐในการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับประชาชน อาทิ ภาครัฐควรที่จะส่งเสริมการเข้าถึงสถาบันการเงินหรือไม่ ควรส่งเสริมการประกอบอาชีพอย่างไร หรือควรสนับสนุนการจัดสรรที่ดินทำกินหรือไม่ เป็นต้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาและคำนวณ Transition Probability Matrix เพื่อให้ทราบถึงโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง นอกจากนี้ยังศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนในลักษณะของค่าสัมบูรณ์ ซึ่งเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนหนึ่ง ๆ ว่ามีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อระยะเวลาผ่านไป โดยไม่มีการเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น ทั้งทางด้านรายได้และรายจ่ายที่ปรับด้วยค่าปรับขนาด (OECD modified equivalence scale) ด้วยการสร้างแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุเชิงซ้อน เพื่อให้ทราบถึงระดับของการลู่เข้าหากันของรายได้ (convergence) และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบ

ต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ โดยใช้ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) ของสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (Research Institute for Policy Evaluation & Design : RIPED) (สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย, 2558) ซึ่งใช้ข้อมูลแบบรายปี ทั้งเขตเมืองและเขตชนบท (urban and rural annual) สาเหตุของการใช้ข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากต้องการพิจารณาในด้านการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนจำเป็นจะต้องพิจารณาคครัวเรือนเดิมเมื่อระยะเวลาผ่านไปเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงฐานะทางรายได้ อีกทั้งจำเป็นต้องแบ่งแยกเป็นเขตเมือง (ในเทศบาล) และเขตชนบท (นอกเขตเทศบาล) เนื่องจากมีความแตกต่างของคุณลักษณะของครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชนบท เช่น ในเขตเมืองมีการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร เช่น ด้านอุตสาหกรรม ด้านการค้าพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเขตชนบทจะเน้นการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ปศุสัตว์ อีกทั้งในเขตเมืองนิยมอยู่กันอย่างครอบครัวเดี่ยว ส่วนในเขตชนบทอยู่กันอย่างครอบครัวขยาย เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นปัจจัยในการปรับเปลี่ยนฐานะ

ช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาสำหรับในเขตเมืองและเขตชนบท จะแตกต่างกันเนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล การสำรวจข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) เริ่มสำรวจในเขตชนบทในปี 2541 และเริ่มสำรวจในเขตเมืองเมื่อปี 2548 เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจึงแบ่งช่วงเวลาดังนี้ สำหรับในเขตชนบทแบ่งเป็นระยะสั้น 2 ช่วง คือ (1) 2543 – 2549 (2) 2549 – 2556 และช่วงปี 2543 – 2556 จะจัดเป็นระยะยาว ในเขตเมือง ระยะสั้น 2 ช่วง ได้แก่ (1) 2548 – 2553 (2) 2553 – 2558 และระยะยาวคือช่วงปี 2548 – 2558 (ดูภาคผนวก ก.1)

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วยส่วนที่ 1 เป็นการอธิบายความสำคัญของการใช้ค่าปรับขนาดในการศึกษารายได้และรายจ่ายในระดับครัวเรือน ส่วนที่ 2 คือการอธิบายวิธีการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะ และในส่วนที่ 3 จะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. ค่าปรับขนาด (Equivalence Scale)

โดยปกติการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้จะนิยมใช้ค่าเฉลี่ยต่อหัวของครัวเรือนเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ซึ่งเป็นการพิจารณาที่สะดวกและรวดเร็ว แต่ในหลักความเป็นจริงครัวเรือนหนึ่ง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านองค์ประกอบทางลักษณะของประชากร หรือกล่าวได้ว่า ในแต่ละครัวเรือนมีจำนวนของเด็กและผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน ซึ่งการดำรงชีวิตของเด็กและผู้ใหญ่ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย อาทิ ค่าใช้จ่ายของเด็กและผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน รายได้ของเด็กและผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน เป็นต้น ดังนั้นหากนำจำนวนสมาชิกของครัวเรือนทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์ร่วมกัน ย่อมจะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนสูง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวัดการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ด้วยการปรับด้วยค่าปรับขนาด ซึ่งเป็นการให้น้ำหนักการพิจารณาในเด็กและผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน อีกทั้งเมื่อมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นตามมา แต่การเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายนั้นไม่ได้เพิ่มขึ้นในลักษณะสัดส่วนต่อจำนวนคน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายหรือทรัพยากรบางอย่างที่สามารถใช้ร่วมกันได้ภายในครัวเรือน เช่น พื้นที่ที่อยู่อาศัย แสงไฟ ฯลฯ จึงทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากทำการศึกษาเกี่ยวกับการคำนวณค่าปรับขนาดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น Equivalence Scale Model (Engel, 1985) พบว่ารายจ่ายอาหารของครัวเรือน เป็นฟังก์ชันของรายได้และขนาดครัวเรือน แต่ครัวเรือนที่ยากจนมักมีสัดส่วนของรายจ่ายด้านอาหารมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่รวยกว่า Engel (1895) จึงเสนอว่าสัดส่วนรายจ่ายอาหารต่อรายได้ อาจเป็นตัวชี้วัดสวัสดิการหรือมาตรฐานการครองชีพของครัวเรือน ดังนั้นครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมีสวัสดิการเท่ากันก็ต่อเมื่อแต่ละครัวเรือนนั้นมีสัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ในระดับเดียวกัน ในส่วน Rothbarth Equivalence Scale (Rothbarth, 1943) ได้คำนวณค่าปรับขนาดจากสินค้าสำหรับผู้ใหญ่ (หรือสินค้าที่เด็กไม่บริโภคพร้อมด้วย) ออกจากสินค้าอื่นที่เด็กบริโภค (หรือสินค้าที่เด็กบริโภคพร้อมด้วย) และ OECD Equivalence Scale เป็นต้น โดยทั่วไปปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดค่าปรับขนาด คือ จำนวนสมาชิกและอายุของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งจะเป็นการกำหนดค่าของสัดส่วนความต้องการของแต่ละคนภายในครัวเรือน โดยค่าปรับขนาดที่นิยมใช้มีดังนี้

ค่าปรับขนาด “Oxford scale” (Hourriez & Olier, 1997) ซึ่งจากรายงานของ OECD ได้มีการแนะนำให้ใช้ค่าปรับขนาดในรูปแบบดังกล่าว โดยอธิบายว่า “Oxford scale” จะกำหนดให้ผู้ใหญ่คนแรกในครัวเรือนมีน้ำหนักเท่ากับ 1 และผู้ใหญ่แต่ละคนที่เพิ่มเข้ามามีน้ำหนักเท่ากับ 0.7 ในขณะที่เด็กแต่ละคนมีน้ำหนักเท่ากับ 0.5 โดยผลรวมของน้ำหนักดังกล่าวจะเทียบเท่ากับจำนวนผู้ใหญ่ในครัวเรือน (adult equivalents) อย่างไรก็ตามในช่วงต้นทศวรรษ 1990 พบว่า OECD ได้มีการเลือกใช้มาตราส่วนอ้างอิงใหม่ โดยกำหนดให้แต่ละครัวเรือนมีจำนวนเทียบเท่ากับรากที่สองของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน “Square Root scale” โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอายุของแต่ละบุคคลในครัวเรือน และสำหรับการคำนวณด้วยวิธีการรากที่สองของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจะทำให้ง่ายต่อการคำนวณค่าปรับขนาด

ต่อมาในปลายทศวรรษ 1990 สำนักงานสถิติยุโรป (Statistical Office of the European Communities: EUROSTAT) ได้เริ่มเผยแพร่การใช้ “OECD-modified scale” แทนการใช้ Oxford scale และเมื่อเทียบกับ Oxford scale แล้วจะพบว่าการใช้ OECD-modified scale จะทำให้น้ำหนักที่เพิ่มเข้ามาของแต่ละคนน้อยกว่า Oxford scale (ดูตารางที่ 2.1) ซึ่งสถาบันวิจัยสถิติและเศรษฐกิจแห่งชาติฝรั่งเศส (Institut national de la statistique et des études économiques: INSEE) ได้ยอมรับวิธีการ OECD-modified scale ในการคำนวณค่าปรับขนาดแทนการใช้ Oxford scale อีกด้วย อีกทั้งค่าปรับขนาด OECD-modified scale ได้รับความนิยมในหลายประเทศ เพื่อใช้ในการคำนวณค่ามาตรฐานการครองชีพของครัวเรือนในการคำนวณเกณฑ์ความยากจนและอัตราความยากจน

อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการ OECD-modified scale ในการคำนวณค่าปรับขนาดมีข้อจำกัดอยู่ภายใต้สมมติฐานว่า 1) แต่ละครัวเรือนมีฟังก์ชันอรรถประโยชน์ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณเดียวกัน 2) รายได้ของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนจะต้องนำรวมกันและใช้ร่วมกัน 3) สมาชิกทุกคนต้องมีมาตรฐานการครองชีพเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งสมมติฐานนี้จะไม่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันภายในครัวเรือนได้ เช่น ระหว่างชายและหญิง หรือระหว่างพ่อแม่กับลูก (Blackorby & Donaldson, 1993)

จากตารางที่ 2.1 จะพบได้ว่า ในกรณีครัวเรือนมีผู้ใหญ่เพียงหนึ่งคนค่าปรับขนาดทุกประเภทจะมีค่าเท่ากับ 1 แต่เมื่อครัวเรือนมีผู้ใหญ่เพิ่มเป็นสองคนจะทำให้ค่าปรับขนาดนั้นแตกต่างกันไป โดยถ้าหากเป็นการคำนวณแบบต่อหัว (capita) จะเท่ากับ 2 แบบ Oxford scale เท่ากับ 1.7 แบบ Modified scale เท่ากับ 1.5 และแบบ Square Root scale เท่ากับ 1.4 และเมื่อครัวเรือนมีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นผู้ใหญ่สองคนและเด็กหนึ่งคน ค่าต่อหัว (capita) จะเท่ากับ 3 แบบ Oxford scale แบบ Modified scale และแบบ Square Root scale จะมีค่าเท่ากับ 2.2 1.8 และ 1.7 ตามลำดับ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าค่าปรับขนาดทุกประเภทนั้นจะมีค่าน้อยกว่าที่น้อยกว่าค่าต่อหัวเนื่องจากการที่ครัวเรือนมีการประหยัดต่อขนาดเกิดขึ้น เพราะมีทรัพยากรบางอย่างที่สมาชิกทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้โดยไม่ก่อให้เกิดรายจ่ายเพิ่มขึ้นอีก หรือมีรายจ่ายเพิ่มน้อยกว่าสมาชิกคนแรก และทั้งนี้ยังมีข้อสมมติฐานว่ารายจ่ายของเด็กจะน้อยกว่ารายจ่ายของผู้ใหญ่จึงทำให้ค่าปรับขนาดในแบบต่าง ๆ สำหรับเด็กที่เพิ่มขึ้นหนึ่งคนจะมีค่าที่น้อยกว่าผู้ใหญ่ที่เพิ่มขึ้นหนึ่งคน

ตารางที่ 2.1 แสดงตัวอย่างค่า Equivalence Scales แบบต่าง ๆ

ขนาดครัวเรือน(คน)		Equivalence scale			
จำนวนผู้ใหญ่	จำนวนเด็ก	Capita	Oxford scale (Old OECD scale)	OECD modified Scale	Square root scale
1	0	1	1	1	1
2	0	2	1.7	1.5	1.4
2	1	3	2.2	1.8	1.7
2	2	4	2.7	2.1	2.0
2	3	5	3.2	2.4	2.2

ที่มา : (OECD, 1982)

2.2 วิธีการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะ

การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนฐานะจำเป็นต้องใช้ข้อมูลภาคตัดขวางที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเดิมอย่างต่อเนื่องในระยะยาว (panel or longitudinal data) ซึ่งเป็นการติดตามเก็บข้อมูลของครัวเรือนเดิมต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี การศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะนั้นจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของปัจจัยที่ต้องการศึกษาว่ามีลักษณะอย่างไร โดยอาจเป็นการพิจารณาทางด้านระดับขั้นรายได้ รายจ่าย (เช่น quintile หรือ decile) หรือการวัดแบบอื่น ๆ โดยการศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ การศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะในระดับมหภาค จะเป็นการเปรียบเทียบการปรับเปลี่ยนฐานะระหว่างประเทศ หรือคุณภาพรวมของการปรับเปลี่ยนฐานะในระดับประเทศ ในขณะที่การปรับเปลี่ยนฐานะในระดับจุลภาคเป็นการศึกษาระหว่างบุคคล ซึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงฐานะมากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากับบุคคลอื่น โดยในปัจจุบันการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะนั้นสามารถวัดได้หลากหลายรูปแบบ

2.2.1 การปรับเปลี่ยนฐานะในระดับมหภาค

เนื่องจากความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ซึ่งในประเทศหนึ่ง ๆ สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนฐานะได้เป็นอย่างดี คือ วัยแรงงาน โดยที่วัยเริ่มทำงานยังคงขาดทักษะ ประสบการณ์ และการสะสมทุนมนุษย์ จึงแสดงให้เห็นว่าระยะแรกแรงงานกลุ่มดังกล่าวจะอยู่ในจุดต่ำสุดของการกระจายรายได้ (อยู่ในชั้นรายได้ที่ต่ำ) ซึ่งเมื่อระยะเวลาต่อมาแรงงานเหล่านี้ได้รับทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้น จะทำให้การศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะในระยะยาวมีตำแหน่งในการกระจายรายได้ที่สูงกว่า (กล่าวคือมีชั้นรายได้ที่สูงขึ้น) เมื่อเทียบกับการกระจายรายได้ในระยะแรก แต่ในทางตรงข้ามหากวัยแรงงานเหล่านี้ไม่สามารถสะสมทุนมนุษย์ได้ จะส่งผลให้ชั้นรายได้ในระยะยาวไม่แตกต่างจากชั้นรายได้ในระยะเริ่มแรก

วิธีการวัดการปรับเปลี่ยนทางรายได้ในระดับมหภาคจะใช้ Transition Mobility Matrix โดยการแบ่งกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มตามชั้นรายได้ (ตามควินไทล์ หรือเดซิล์) แล้วพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนฐานะ โดยแบ่งออกเป็นระยะเวลาในสองช่วง คือ ช่วงก่อน (ปีต้น) และช่วงหลัง (ปีปลาย) โดยสมาชิก a_{ij} ในเมทริกซ์แต่ละตัวคือโอกาสของการปรับเปลี่ยนฐานะ โดยที่ i คือแถว (ช่วงก่อน หรือปีต้น) และ j คือคอลัมน์ (ช่วงหลัง หรือปีปลาย) เช่น สมมติว่าสมาชิกตัวที่ $a_{2,3}$ มีค่าเท่ากับ 0.34 จะหมายความว่า กลุ่มชั้นรายได้ที่ 2 (ควินไทล์ที่ 2) มีโอกาสร้อยละ 34 ในการปรับเปลี่ยนฐานะไปยังกลุ่มชั้นรายได้ที่ 3 (ควินไทล์ที่ 3) ในช่วงระยะเวลาถัดมา ซึ่งหากไม่มีการปรับเปลี่ยนฐานะอย่างสมบูรณ์ Transition Mobility Matrix สมาชิกตามเส้นทแยงมุมหลักทั้งหมดจะเท่ากับ 1 (เมทริกซ์เอกลักษณ์) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความเหลื่อมล้ำทางด้านโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้สูง ดังเช่น เมทริกซ์ P_1

$$P_1 = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

แต่หากมีการปรับเปลี่ยนฐานะอย่างสมบูรณ์เมทริกซ์จะเป็นดัง P_2 นั้นหมายความว่าทุก ๆ ชั้นรายได้มีโอกาสร้อยละ 20 เท่ากันในการปรับเปลี่ยนฐานะไป กล่าวคือไม่ว่าในช่วงก่อนจะอยู่ในชั้นรายได้ใด ก็จะมีโอกาสเท่า ๆ กันในการปรับเปลี่ยนฐานะในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่มีความเหลื่อมล้ำทางด้านโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้เลย

$$P_2 = \begin{bmatrix} 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 \\ 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 \\ 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 \\ 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 \\ 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 & 0.2 \end{bmatrix}$$

2.2.2 การปรับเปลี่ยนฐานะในระดับจุลภาค

เป็นการพิจารณาการปรับเปลี่ยนฐานะของบุคคล (หรือครัวเรือน) ว่ามีการเปลี่ยนแปลง รายได้อย่างไรเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ (หรือครัวเรือนอื่น) การศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในทางเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การศึกษา การปรับเปลี่ยนฐานะแบบไม่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ (unconditional mobility) และการศึกษา การปรับเปลี่ยนฐานะที่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย (conditional mobility)

การศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนฐานะแบบไม่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ จะบ่งบอกถึงรายได้ ของบุคคลที่ร่ำรวยและยากจนว่าจะมีรายได้ลู่เข้าหากัน (convergence) เมื่อเวลาผ่านไปหรือไม่ โดยจะอธิบายเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงรายได้กับรายได้ในช่วงเริ่มต้น โดยมี งานวิจัยเป็นจำนวนมากที่ได้ใช้แบบจำลองนี้ในการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของ บุคคล/ครัวเรือนในช่วงเวลา t นั่นคือเป็นการพิจารณาว่า $\Delta Y_{i,t}$ ว่าขึ้นอยู่กับรายได้เริ่มต้น $Y_{i,t-1}$ หรือ แสดงได้ดังสมการที่ 2.1

$$\Delta Y_{i,t} = \alpha + \beta Y_{i,t-1} + \epsilon_{i,t} \quad (2.1)$$

ค่าพารามิเตอร์ β ในแบบจำลองนี้จะวัดขนาดของรายได้แต่ละบุคคลที่เกิดจากการลู่เข้าหา รายได้เฉลี่ย โดยไม่พิจารณาถึงปัจจัยอื่นร่วมด้วย ซึ่งถ้า $\beta < 0$ แสดงว่ารายได้ของแต่ละคนมีการลู่เข้าหา รายได้เฉลี่ย แต่หาก $\beta > 0$ แสดงว่ารายได้ของแต่ละคนมีการลู่ออกจากรายได้เฉลี่ย หรือกล่าวได้ว่ามีความแตกต่างกันระหว่างคนรวยและคนจนเป็นอย่างมาก (divergence) และหาก $\beta = 0$ แสดงว่า รายได้ในปีต้นจะไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้เลย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การเปลี่ยนแปลงรายได้ของบุคคลที่ร่ำรวยและยากจนได้รับผลกระทบจากรายได้ในปีต้นเท่า ๆ กัน

การลู่เข้าหารายได้เฉลี่ยนี้อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะทุนมนุษย์ สภาพภูมิประเทศ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพึ่งพาภาครัฐ เป็นต้น อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนฐานะโดยไม่พิจารณาถึงปัจจัยอื่นนั้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ แต่จะเป็นการแสดงให้เห็นว่ารายได้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันในช่วงเริ่มต้นนั้นเกิดการลู่เข้าหารายได้เฉลี่ยเมื่อระยะเวลาผ่านไปหรือไม่

การศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนที่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย (conditional mobility) จะทำให้ทราบถึงการลู่เข้าหากันโดยคำนึงถึงปัจจัยอื่นร่วมด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรายได้ของแต่ละบุคคลจะลู่เข้าหากันโดยขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของแต่ละบุคคลด้วย เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น โดยสามารถใช้แบบจำลองเชิงเส้นในการประมาณการการเปลี่ยนแปลงรายได้ว่าขึ้นอยู่กับรายได้เริ่มต้น คุณลักษณะที่ไม่แปรเปลี่ยนตามเวลา (time-invariant) X_i และคุณลักษณะที่แปรเปลี่ยนตามเวลา (time-variant) $Z_{i,t}$ แสดงได้ดังสมการ

$$\Delta Y_{i,t} = \delta + \Delta X_{i,t} \theta + Z_{i,t} \gamma + \rho Y_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad (2.2)$$

ในสมการที่ 2.2 ค่า ρ จะเป็นตัวบ่งชี้ระดับของการลู่เข้าหากันของรายได้ระหว่างบุคคลเมื่อระยะเวลาผ่านไป (conditional convergence) การประมาณการในสมการที่ 2.2 นี้จะช่วยในการอธิบายถึงคุณลักษณะต่าง ๆ และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือน

ในทั้งสมการที่ 2.1 และ 2.2 สามารถวัดรายได้ในลักษณะหน่วยของสกุลเงิน (currency) เช่น บาท หยวน เยน ฯลฯ หรือในรูปของลอการิทึม (logarithms) โดยทั้งสองกรณีจะมีความแตกต่างกันในการตีความค่าพารามิเตอร์

ทั้งนี้ได้มีงานศึกษาวิจัยของบุคคลอื่น ๆ เกี่ยวกับการนำวิธีการปรับเปลี่ยนโดยพิจารณาตัวแปรอื่นร่วมด้วย เช่น Grootaert, Kanbur, & G.-T (1995) JUSTINO, LITCHFIELD, & PHAM, (2008) LAWSON, MCKAY, & OKIDI (2006) LOHANO (2008) Sakondhavat (2013) Jeffrey M. Wooldridge (2013) ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ได้ใช้แนวความคิดพื้นฐานของแบบจำลองระดับอรรถประโยชน์สูงสุดของครัวเรือน (standard household utility maximization model) โดยการใช้รายได้ของครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดถึงอรรถประโยชน์ดังกล่าว

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้จะวัดการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในลักษณะของค่าสัมบูรณ์ โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนตนเองว่ามีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อระยะเวลาผ่านไปซึ่งไม่มีการเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น แตกต่างจากการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในลักษณะของค่าสัมพัทธ์ที่จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายได้ด้วยการเปรียบเทียบว่าครัวเรือนของตนเองว่ามีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น จากการศึกษาวิจัยของ Dercon & Krishnan (2000) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการปรับเปลี่ยนรายได้ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งพบว่าประเทศกำลังพัฒนามีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้มากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว นอกจากนี้ McCulloch & Calandrino (2002) ยังพบอีกว่าโดยทั่วไปในกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับสูงจะมีโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของครัวเรือนได้มากกว่าในกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการปรับเปลี่ยนฐานะระหว่างด้านรายได้และรายจ่าย Fields (2001) พบว่าในประเทศเปรู การปรับเปลี่ยนฐานะโดยใช้รายจ่ายเป็นตัวชี้วัดมีการเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2533 – 2543 เช่นเดียวกับ Nee (1994) ที่ศึกษาถึงครัวเรือนในเขตชนบทของประเทศจีนซึ่งพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรายได้ในเขตชนบท ตั้งแต่ปี 2532 – 2549 ที่พบว่าการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่ายดีกว่าการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายได้ต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่สำคัญประการแรก คือ ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่ง Bukstein (2014) พบว่าเพศของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในประเทศอูรุกวัย โดยหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงจะทำให้การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ดีขึ้นมากกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตาม Cuesta, Pizzolitto, & Nopo (2011) ได้ใช้วิธี Two-Limit Tobit Model ในการศึกษาพบว่าในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา เพศของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้แต่อย่างใด แต่ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะช่วยลดโอกาสของการเข้าสู่ความยากจน จนกระทั่งหัวหน้าครัวเรือนมีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป โอกาสในการเข้าสู่ความยากจนจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น จึงเห็นได้ว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในรูปแบบ U-shape นอกจากนี้ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนยังช่วยลดโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ไปสู่ความยากจน โดยการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะลดโอกาสในการออกจากความยากจน ในขณะที่ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาจะทำให้เพิ่มโอกาสในการออกจากความยากจน ซึ่งสอดคล้องกับในประเทศอูรุกวัย (Bukstein, 2014) ได้ใช้วิธีการ Multinomial Logit เพื่อหาการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้

ของครัวเรือนโดยแบ่งตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ได้พบว่าการศึกษาที่สูงขึ้นมีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ดีขึ้น

ประการที่สอง คือ ทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์ของครัวเรือน โดย Cuesta et al. (2011) พบว่าลักษณะของครัวเรือนที่มีจำนวนของเด็ก (อายุไม่เกิน 16 ปี) เพิ่มขึ้นจะทำให้โอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ไปสู่ความยากจนได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Woolard & Klasen (2005) ที่พบว่าประเทศแอฟริกาใต้ในเขตชนบทและเขตเมือง เมื่อสัดส่วนของเด็กในครัวเรือนนั้น ๆ เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้รายได้ครัวเรือนลดลง ในทางตรงกันข้ามการมีสัดส่วนวัยทำงานเพิ่มสูงขึ้นจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของครัวเรือนในเขตเมืองให้ดีขึ้น ทั้งนี้ยังพบอีกว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุจะช่วยให้เพิ่มโอกาสให้รายได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับ Chawanote, Barrett, & Dyson (2014) ที่พบว่าในเขตชนบทของประเทศไทย สัดส่วนของผู้สูงอายุส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ให้ดีขึ้น โดยให้เหตุผลไว้ว่าเงินบำนาญของผู้สูงอายุเป็นแหล่งรายได้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเขตชนบท และสำหรับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรหรือมีการเปลี่ยนแปลงมาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ดีกว่าครัวเรือนที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือเปลี่ยนจากอาชีพอื่นมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ประการที่สาม คือ ที่ดิน ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สำคัญของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้จากการศึกษาของ Sakondhavit (2013) พบว่าในประเทศไทยครัวเรือนที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้มีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ดีขึ้น ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรมมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากที่ดิน เช่น เพาะปลูกพืชผสมผสานตลอดปี การใช้เทคโนโลยีการเกษตรมากขึ้น เป็นต้น

ประการสุดท้าย คือ การเข้าถึงสถาบันการเงินของครัวเรือน ซึ่ง Banerjee, Banik, & Mukhopadhyay (2015) พบว่าในประเทศอินเดียการเข้าถึงธนาคารพาณิชย์จะช่วยลดความยากจนทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานศึกษาในประเทศไทยของ วีระชาติ กิเลนทอง (2559) ที่พบว่าในระหว่างปี 2549 – 2555 ครัวเรือนที่เข้าถึงสถาบันการเงินแบบทางการจะมีส่วนช่วยให้ครัวเรือนนั้น ๆ มีปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ดีขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินแบบทางการ อีกทั้งครัวเรือนที่ใช้บริการทางการเงินจากสถาบันการเงินแบบทางการยังสามารถจัดการความเสี่ยงทางการเงินได้ดีกว่าครัวเรือนที่ไม่ใช้บริการทางการเงินจากสถาบันการเงินแบบทางการ

นอกจากปัจจัยที่สำคัญดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ด้วยเช่นกัน เช่น การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของอาชีพผู้ประกอบการ (เจ้าของธุรกิจที่มีลูกจ้าง) และอาชีพอื่น ๆ (อาชีพอิสระและลูกจ้าง) ซึ่งจากงานวิจัยของ Chawanote et al. (2014) ที่วัดผลกระทบการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของผู้ประกอบการในประเทศอุรุกวัย โดยสร้างข้อมูลในลักษณะ Pseudo-Panels และใช้วิธี Time-Dependence ในการวัด พบว่าการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของผู้ประกอบการมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั้งแบบมีสถานที่ทำงานเป็นหลักแหล่งและไม่เป็นหลักแหล่งนั้นไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ Castellani & Lora (2014) ที่พิจารณาในประเทศเม็กซิโก พบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้ประกอบการมีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ดีกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระและลูกจ้าง ทั้งนี้การศึกษาของ Bukstein (2014) Castellani & Lora (2014) ยังพบว่าประเทศโคลัมเบีย ประเทศเอกวาดอร์ และประเทศอุรุกวัย อาชีพผู้ประกอบการเป็นช่องทางของการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ภายในรุ่มมากกว่าอาชีพอื่น ในขณะที่การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ของเม็กซิโกแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ระหว่างรุ่มที่แย่งลง นอกจากนี้ Antman & McKenzie (2007) ได้มีการใช้ Pseudo-Panels ในการวิเคราะห์ซึ่งสร้างมาจากข้อมูลของหัวหน้าครัวเรือนในประเทศเม็กซิโก ด้วยการวัดการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้จากวิธี Time-Dependence ใน 4 ด้าน คือ 1) รายได้ของครัวเรือนจากอาชีพประจำของสมาชิกแต่ละคน 2) รายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมด คือ รายได้ที่เป็นตัวเงินภายในครัวเรือนซึ่งรวมถึงรายได้จากเงินบำนาญ ค่าเช่า ดอกเบี้ย และจากงานที่ไม่ใช่อาชีพประจำ 3) รายได้จากแหล่งที่มีใช้รายได้ของครัวเรือน ซึ่งรวมถึงมูลค่าของการบริโภคที่ครัวเรือนผลิตเองและทรัพย์สินที่ได้รับการโอน และ 4) รายจ่ายทั้งหมด ซึ่งรวมถึงรายจ่ายทางการเงินและค่าใช้จ่ายอื่นของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าการวัดทั้ง 4 ด้านสำหรับในเขตเมืองนั้นมีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ใกล้เคียงกัน ขณะที่ในเขตชนบทการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้หลักและรายได้ที่เป็นตัวเงินมีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ใกล้เคียงกัน และรายจ่ายทั้งหมดมีการปรับเปลี่ยนน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ชนบทมีการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ที่ดีกว่าในเขตเมือง

บทที่ 3 วิธีการศึกษา

บทที่ 3 วิธีการศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงวิธีการศึกษาและแบบจำลอง ส่วนที่ 2 กล่าวถึงข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ส่วนที่ 3 คือคำอธิบายตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา และ ส่วนที่ 4 เป็นการสรุปสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 วิธีการศึกษาและแบบจำลอง

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ใช้ Transition Mobility Matrix ในการพิจารณาการปรับเปลี่ยนฐานะ เพื่อให้ทราบถึงโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท Transition Mobility Matrix เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะ โดยหากสังคมมีความเหลื่อมล้ำทางด้านโอกาสสูงจะส่งผลให้ครัวเรือนจะมีโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะให้สูงขึ้นได้ยากกว่าสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำทางด้านโอกาสที่น้อยกว่า ซึ่ง Transition Mobility Matrix บ่งบอกถึงความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนในแต่ละชั้นรายได้ในปีต้นจะอยู่ในชั้นรายได้ใดในปีท้าย ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มคนออกเป็น 5 กลุ่มตามระดับชั้นรายได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ควินไทล์ที่ 1 (Q1) หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับฐานะยากจน
2. ควินไทล์ที่ 2 (Q2) หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับฐานะค่อนข้างยากจน
3. ควินไทล์ที่ 3 (Q3) หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับฐานะปานกลาง
4. ควินไทล์ที่ 4 (Q4) หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับฐานะค่อนข้างดี
5. ควินไทล์ที่ 5 (Q5) หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับฐานะดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้แบ่งช่วงการพิจารณาออกเป็นสามช่วง คือระยะสั้น 2 ช่วง และระยะยาว สำหรับเขตชนบทระยะสั้น ได้แก่ (1) ปี 2543 – 2549 (2) ปี 2549 – 2556 และระยะยาว ช่วงปี 2543 – 2556 ส่วนในเขตเมืองระยะสั้น ได้แก่ (1) ปี 2548 – 2553 (2) ปี 2553 – 2558 และระยะยาวคือช่วงปี 2548 – 2558 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น

การใช้ Transition Mobility Matrix จะทราบเพียงโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งครัวเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนระดับฐานะขึ้นหรือลงนั้นจะเป็นการเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นเมื่อครัวเรือนมีรายได้เท่าเดิมในขณะที่ครัวเรือนอื่นมีรายได้มากขึ้น จะส่งผลให้ครัวเรือนนั้นถูกจัดอยู่ในชั้นรายได้ที่ต่ำกว่าเดิม หรือการที่ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นหนึ่งเท่า

ในขณะที่ครัวเรือนอื่นมีรายได้เพิ่มขึ้นสองเท่าก็จะทำให้ครัวเรือนนั้นถูกจัดอยู่ในชั้นรายได้ที่ต่ำกว่าเดิมเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การใช้เพียง Transition Mobility Matrix ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะของแต่ละครัวเรือนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้ ดังนั้น จึงต้องใช้แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุเชิงซ้อน โดยใช้แนวคิดพื้นฐานของแบบจำลองอรรถประโยชน์สูงสุดของครัวเรือน (standard household utility maximisation model) ที่ใช้รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดฐานะของครัวเรือน และนำปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาร่วมด้วย ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลในด้านรายได้และรายจ่ายนั้นจะต้องนำมาปรับด้วยค่าปรับขนาด ตาม OECD-modified equivalence scales เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านองค์ประกอบทางลักษณะของประชากร ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2

ค่าปรับขนาดของแต่ละครัวเรือน จะคำนวณได้โดยการนำสมาชิกภายในครัวเรือนมาจำแนกว่าครัวเรือนนั้นมีจำนวนผู้ใหญ่และเด็กเท่าใด แล้วจึงนำมาคำนวณหาค่าปรับขนาด ซึ่งจะเป็นการกำหนดค่าของสัดส่วนความต้องการของแต่ละคนภายในครัวเรือนตาม OECD-modified equivalence scales โดยการคำนวณค่าปรับขนาด OECD-modified scale ได้กำหนดให้สมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่คนแรกของครัวเรือนมีค่าเท่ากับ 1 ส่วนสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่และเด็กแต่ละคนที่เพิ่มเข้ามาในครัวเรือนจะเพิ่มเท่ากับ 0.5 และ 0.3 ตามลำดับ แสดงได้ดังสมการที่ (1)

$$AEY_i = \frac{\text{Household income}}{1 + ((\text{Adult}-1)*0.5) + (\text{Child}*0.3)} \quad (1)$$

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ได้ใช้แบบจำลองการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้โดยพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนฐานะ (conditional mobility) ดังที่ใช้ในการศึกษาของ Banerjee et al. (2015); Bukstein (2014) Castellani & Lora (2014) Chawanote et al. (2014) Fields (2006) Grootaert et al. (1995) Sakondhavat (2013); Woolard & Klasen (2005) ซึ่งมีตัวแปรตาม คือ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริงที่ปรับด้วยค่าปรับขนาด หรือลอการิทึมของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริงที่ปรับด้วยค่าปรับขนาด $\Delta \ln(AEY_i)$ และตัวแปรอิสระ คือ คุณลักษณะต่าง ๆ ของครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงตามเวลา (time-varying) และที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา (time-invariant) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\Delta \ln(AEY_i) = f(\ln(AEY_i), K_i, \Delta K_i, R_i) \quad (2)$$

สมการที่ (2) อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (หรือรายจ่าย) $\Delta \ln(AEY_i)$ ว่าขึ้นอยู่กับ K_i คือคุณลักษณะของครัวเรือน ได้แก่ ด้านองค์ประกอบของครัวเรือน ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา และ R_i คือ สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ด้านที่ดิน และด้านการเงิน ΔK_i คือการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย (1) ด้านองค์ประกอบของครัวเรือน (2) ด้านการศึกษา (3) ด้านอาชีพ

โดยตัวแปรรายได้เริ่มแรก ($\ln(AEY_i)$) เป็นตัวแปรที่แสดงถึงรายได้ในปีแรกของครัวเรือน สำหรับตัวแปรนี้ Gary S. Fields, Cichello, Menendez, & Newhouse (2003) Forbes (2000) ได้อธิบายว่าหากค่าสัมประสิทธิ์ของรายได้ในปีแรกมีเครื่องหมายเป็นลบจะแสดงให้เห็นว่า รายได้มีแนวโน้มเข้าหาค่าเฉลี่ยของรายได้ กล่าวคือ เมื่อเวลาผ่านไป ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยในปีแรก จะมีแนวโน้มที่มีรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงในปีแรก มีแนวโน้มที่รายได้จะลดลงในปีท้ายในการศึกษานี้มีตัวแปรควบคุมอีกกลุ่มหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของครัวเรือน (ΔK_i) ซึ่งจากการศึกษาการปรับเปลี่ยนฐานะโดยใช้การวิเคราะห์แบบสมการถดถอยแบบพหุเชิงซ้อน จะมีปัญหาระหว่างการปรับเปลี่ยนรายได้กับตัวแปรอื่น ๆ จึงถือเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดย Wooldridge (2006) ระบุว่า ในแบบจำลองอาจมีปัญหาจากการละเว้นตัวแปร (omitted variables) ความผิดพลาดในการวัด (measurement error) รวมถึงการเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน (simultaneity) เนื่องจากปัญหาดังกล่าวนี้จะทำให้การประมาณค่าสัมประสิทธิ์มีอคติ (biased) และ ไม่คงเส้นคงวา (inconsistent) ซึ่งตัวแปรที่อาจก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว เช่น การเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์ทางกายภาพและที่ดิน ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์โดยตรงและกลายเป็นตัวแปรภายในกับการปรับเปลี่ยนฐานะ เนื่องจากสินทรัพย์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงทางเลือกในการออมและการสะสมสินทรัพย์ที่ต่อเนื่องของครัวเรือน เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิด endogeneity จึงได้นำการเปลี่ยนแปลงที่ถือว่าไม่เป็นตัวแปรภายในมาใช้ในแบบจำลองนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเด็ก การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้ที่มีงานทำ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร การเปลี่ยนแปลงจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่ทำงาน และการเปลี่ยนแปลงเพศของหัวหน้าครัวเรือน ดังเช่นในการศึกษาของ Wooldard & Klasen (2005)

3.2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ในส่วนนี้ประกอบด้วยสองส่วนย่อย ส่วนแรกจะกล่าวถึงแหล่งที่มาของข้อมูลว่ามีวิธีการจัดเก็บข้อมูลอย่างไรและในช่วงเวลาใด และในส่วนที่สองจะกล่าวถึงการจัดการข้อมูลที่นำมาใช้

3.2.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

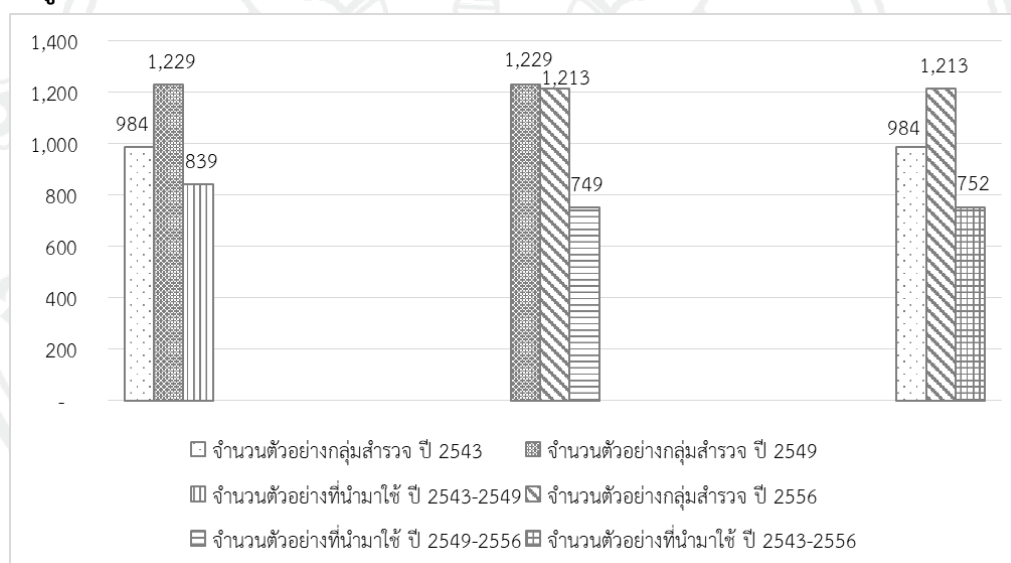
ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) ซึ่งมีการจัดเก็บโดยสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (Research Institute for Policy Evaluation & Design: RIPED) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บข้อมูลของครัวเรือนในประเทศไทยในระดับจุลภาค (micro data) เพื่อใช้ในการประเมินบทบาทของสถาบันทางการเงินแบบเป็นทางการ (formal institutions) และแบบไม่เป็นทางการ (informal institutions) และนำข้อมูลดังกล่าวไปศึกษาเพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมและการตัดสินใจของครัวเรือนไทยในด้านต่าง ๆ

สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบายสำรวจข้อมูลครั้งแรกในเดือนเมษายน 2540 มีการดำเนินการสำรวจใน 4 จังหวัด จาก 2 ภูมิภาค คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดลพบุรี ในเขตภาคกลาง และจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาเหตุของการสำรวจใน 2 ภูมิภาคเนื่องจากมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนของพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมในภาคกลาง และพื้นที่แห้งแล้งที่ประชากรมีฐานะยากจนมากกว่า โดยเปรียบเทียบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนการเลือกจังหวัดในการสำรวจในแต่ละภูมิกษณภูมิจะเลือกจังหวัดที่มีอย่างน้อยหนึ่งอำเภอรวมอยู่ในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-economic Survey: SES) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ จากนั้นได้เลือก 12 ตำบลในแต่ละจังหวัดโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) พร้อมทั้งเลือกหมู่บ้านและครัวเรือนโดยการเก็บตัวอย่างแบบสุ่ม (random sampling) หลังจากนั้น มีการเก็บข้อมูลซ้ำครั้งแรกในปี 2541 โดยเลือก 64 หมู่บ้านจากทั้งหมด 192 หมู่บ้าน และเก็บข้อมูลจากครัวเรือนเดิมในแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 15 ครัวเรือน รวม 960 ครัวเรือน โดยเรียกข้อมูลชุดนี้ว่า Annual Resurvey ซึ่งมีการเก็บข้อมูลของครัวเรือนเดิมต่อเนื่องกันทุกปีจนถึงปัจจุบัน

3.2.2 การจัดเตรียมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) จากสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบายซึ่งเป็นข้อมูลรายปี ทางสถาบันจัดเก็บทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยแบ่งออกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท ผู้วิจัยใช้ข้อมูลในเขตชนบท 3 ปี ได้แก่ พ.ศ. 2543 2549 และ 2556 มีจำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจ 984 1,229 และ 1,213 ครัวเรือน ตามลำดับ เมื่อนำจำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจดังกล่าวมาผ่านการคัดกรองและการตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนที่มีการสำรวจซ้ำในปีที่ทำการศึกษา จะพบว่าจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในเขตชนบทระยะสั้นระหว่างปี 2543 กับ 2549 จะมีจำนวน 839 ครัวเรือน ระหว่างปี 2549 กับ 2556 จะมีครัวเรือนจำนวน 749 ทั้งนี้ในระยะยาวระหว่างปี 2543 กับ 2556 มีจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ 752 ครัวเรือน ดังแสดงในรูปที่ 3.1

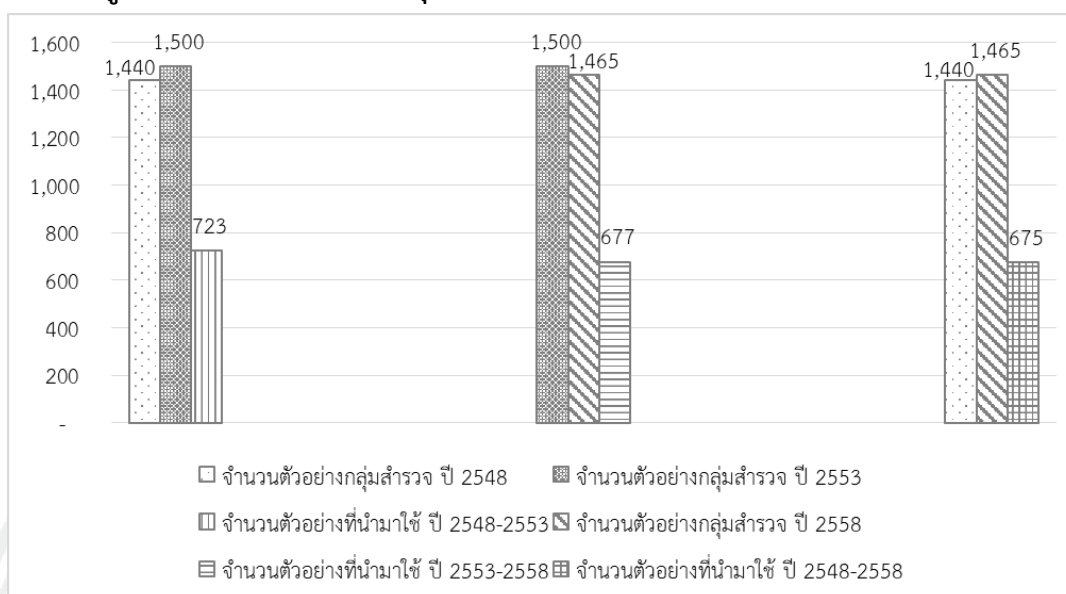
รูปที่ 3.1 จำนวนตัวอย่างจากการสำรวจและจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในเขตชนบท

ที่มา: การจัดการข้อมูลของผู้วิจัย

ในเขตเมือง มีการใช้ข้อมูลของ พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 โดยมีจำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจ 1,440 1,500 และ 1,465 ครัวเรือน ตามลำดับ และมีจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ระยะสั้นระหว่างปี 2548 กับ 2553 จำนวน 723 ครัวเรือน และระหว่างปี 2553 กับ 2558 จะมีจำนวน 677 ครัวเรือน ในระยะยาวระหว่างปี 2548 กับ 2558 จะมีจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ 675 ครัวเรือน ซึ่งเป็นสัดส่วนร้อยละ 46.9 ของจำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจในปี 2548 หรือสัดส่วนร้อยละ 46.1 ของจำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจในปี 2558 ดังแสดงในรูปที่ 3.2

รูปที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างกลุ่มสำรวจและจำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในเขตเมื่อ

ที่มา: การจัดการข้อมูลของผู้วิจัย

สำหรับการศึกษาวិจัยครั้งนี้จำเป็นที่จะต้องใช้อัตราเงินเฟ้อในภูมิภาคในทุกรัฐ ในช่วงเวลา แม้จำนวนตัวอย่างในการสำรวจข้อมูลค่อนข้างคงที่ แต่เมื่ออัตราเงินเฟ้อในภูมิภาคสูงเกินไป ย้ายถิ่นฐาน ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ด้วยเหตุอื่น หรือเก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน จึงทำให้ผู้ที่ทำการจัดเก็บข้อมูลสำรวจคร่าวๆ เพื่อทดแทนอัตราเงินเฟ้อที่ขาดหายไป จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้จำนวนตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษาน้อยกว่าจำนวนคร่าวๆ ในแต่ละปี

เนื่องจากการศึกษานี้ เป็นการศึกษาค่าดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI) มาปรับตัวเลขรายได้และรายจ่ายที่เป็นตัวเงิน (nominal values) ให้เป็นตัวเลขที่แท้จริง (real values) เพื่อให้ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนสวัสดิการความเป็นอยู่ของครัวเรือนได้ถูกต้องแม่นยำ

ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI) เป็นดัชนีที่ใช้วัดระดับราคาโดยเฉลี่ยของสินค้าเพื่อการบริโภค ซึ่งจะเปรียบเทียบกับราคาในปีฐานที่เท่ากับ 100 เพื่อใช้วัดภาวะค่าครองชีพของประชาชนและอัตราเงินเฟ้อของประเทศ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบของมูลค่าสินค้า ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงราคาในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจะมีการพัฒนาปรับปรุงฐานการคำนวณเงินเพื่อเป็นประจำทุก ๆ 4 – 5 ปี โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำดัชนีราคาผู้บริโภค คือ กองสารสนเทศและดัชนีเศรษฐกิจการค้า สำนักงานนโยบายยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์

ในปี 2560 กองสารสนเทศและดัชนีเศรษฐกิจการค้าได้มีการปรับปรุงฐานการคำนวณเงินเพื่อ จากปี 2544 เป็น 2558 โดยมีการปรับปรุงข้อมูลในการจัดทำโครงสร้างน้ำหนักรายจ่ายและรายการสินค้าในการคำนวณ ซึ่งกองสารสนเทศและดัชนีเศรษฐกิจการค้าได้เริ่มเผยแพร่การใช้ปีฐาน 2558

ในดัชนีราคาผู้บริโภคตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2560 เป็นต้นมา โดยก่อนปี 2544 ได้เริ่มมีการเผยแพร่ดัชนีรายภาคเท่านั้น แต่หลังจาก 2544 เป็นต้นมาได้เริ่มมีการเผยแพร่ในระดับจังหวัดเพิ่มจากเดิม

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค โดยใช้ปีฐาน 2558 ซึ่งเป็นข้อมูลรายปีระดับจังหวัดใน 4 จังหวัดทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทโดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ดัชนีราคาผู้บริโภค 4 จังหวัดในปีที่ศึกษา

	2543	2548	2549	2553	2556	2558
ฉะเชิงเทรา	68.9	77.4	82.2	90.6	99.3	100
บุรีรัมย์	67	72.9	76.7	88.8	99.8	100
ลพบุรี	68.9	73.4	77	91.4	100.3	100
ศรีสะเกษ	57.5	66.1	70	87.7	99.2	100

ที่มา : ฐานข้อมูลดัชนีเศรษฐกิจการค้า (Economic and Trade Indices Database) กระทรวงพาณิชย์ (2558)

3.3 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ในประเทศไทย ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของครัวเรือน ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสถานภาพทางการเงิน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 คำอธิบายตัวแปร

ชื่อตัวแปร	หน่วย	คำอธิบายตัวแปร
ด้านองค์ประกอบครัวเรือน (demographics)		
headage	ปี	อายุของหัวหน้าครัวเรือน
headage ²	ปี ²	อายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง
headfem	-	ตัวแปรหุ่น เพศของหัวหน้าครัวเรือน ถ้าเป็นเพศหญิง = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0
child	ร้อยละ	สัดส่วนเด็ก คือ จำนวนของเด็ก (ผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 16 ปี) ในครัวเรือนหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด

ชื่อตัวแปร	หน่วย	คำอธิบายตัวแปร
elder	ร้อยละ	สัดส่วนผู้สูงอายุ คือ จำนวนของผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี) ในครัวเรือนหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด
work	ร้อยละ	สัดส่วนผู้มีงานทำ คือ จำนวนของสมาชิกในครัวเรือนที่มีงานทำหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด
ด้านการศึกษา (education)		
workedu	ปี	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ คือ จำนวนปีการศึกษารวมของผู้ที่มีงานทำหารด้วยจำนวนผู้ที่มีงานทำ
headprime	-	ตัวแปรหุ่น หัวหน้าครัวเรือนที่จบระดับประถมศึกษาขึ้นไป คือ ถ้าจบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0
ด้านอาชีพ (occupation)		
nonfarm	ร้อยละ	สัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตร คือ จำนวนของผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตรหารด้วยจำนวนผู้ที่มีงานทำ
headowner	-	ตัวแปรหุ่น หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ คือ ถ้าเป็นเจ้าของกิจการ = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0
headsalar	-	ตัวแปรหุ่น หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานรายเดือน คือ ถ้าเป็นพนักงานรายเดือน = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0
สถานภาพทางการเงิน (financials status)		
borrow	-	ตัวแปรหุ่น การกู้ยืมเงิน คือ ถ้ามีการกู้ยืมเงิน = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0
formal	-	ตัวแปรหุ่น การกู้ยืมเงินในระบบ คือ ถ้ามีการกู้ยืมเงินในระบบ = 1 ถ้าไม่ใช่ = 0 โดยพิจารณาเฉพาะครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินเท่านั้น
debt	บาท	มูลค่าหนี้ทั้งหมด คือ มูลค่าหนี้รวมทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าจะกู้มาจากแหล่งใด
asset	บาท	มูลค่าทรัพย์สิน คือ มูลค่าของที่ดินที่เป็นเจ้าของ โดยพิจารณาเฉพาะที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภท โฉนด น.ส.3 และ น.ส.3ก เท่านั้น
ที่ดิน (land)		
landagri	ไร่	ที่ดินที่ทำการเกษตร คือ ที่ดินที่ครัวเรือนได้ครอบครองใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อทำการเกษตร โดยไม่คำนึงถึงความเป็นเจ้าของ และประเภทของเอกสารสิทธิ์

ที่มา: ผู้วิจัย

3.4 สถิติเชิงพรรณนา

3.4.1 เขตชนบท

เมื่อวิเคราะห์ค่าทางสถิติในเขตชนบท ดังแสดงในตารางที่ 3.3 พบว่าปี 2556 ครว้เรือนมีรายได้ปรับขนาดเฉลี่ย 173,424 บาทต่อปี ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นหนึ่งเท่าตัวจากปี 2543 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.25 เมื่อเทียบกับปี 2549 และเมื่อพิจารณาทางด้านรายจ่ายปรับขนาดพบว่า รายจ่ายปรับขนาดของครว้เรือนเฉลี่ย 40,541 บาทต่อปี โดยแนวโน้มทางด้านรายจ่ายปรับขนาดเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับด้านรายได้ นั่นคือ รายจ่ายปรับขนาดเพิ่มขึ้นจากปี 2543 และปี 2549 เท่ากับ 15,044 บาท (ร้อยละ 59.00) และ 7,319 บาท (ร้อยละ 22.03) ตามลำดับ ทั้งนี้สัดส่วนของรายได้ปรับขนาดต่อรายจ่ายปรับขนาด ในปี 2556 เท่ากับ 4.28

สำหรับตัวแปรด้านคุณลักษณะของหัวหน้าครว้เรือน พบว่า ในปี 2556 อายุของหัวหน้าครว้เรือนเฉลี่ย 57 ปี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยจากปี 2543 และหัวหน้าครว้เรือนที่เป็นเพศหญิงมีแนวโน้มเป็นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.45 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 32.88 และ 40.83 ในปี 2549 และ 2556 ตามลำดับ ทั้งนี้สัดส่วนเด็กในครว้เรือนมีแนวโน้มลดลงจากปี 2543 ที่เท่ากับร้อยละ 28 เป็นร้อยละ 19 ในปี 2556 แต่ในทางกลับกันสัดส่วนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้ที่มีงานทำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็น 2 เท่าในช่วงเวลา 13 ปี ซึ่งสอดคล้องกับภาวะสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

ปัจจัยด้านการศึกษาพบว่า หัวหน้าครว้เรือนส่วนใหญ่มีการสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และหัวหน้าครว้เรือนที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลง ทั้งนี้ในส่วนของการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำในครว้เรือนเพิ่มขึ้นจากปี 2543 เท่ากับ 4.83 ปี เป็น 5.66 ปี ในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.17 ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553) มาตรา 17 บัญญัติว่า “ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจนย่างเข้าปีที่สิบหก...” ซึ่งเป็นการบังคับใช้ทั่วประเทศไทยทำให้ระดับการศึกษาของสมาชิกในครว้เรือนเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทที่จะช่วยเพิ่มระดับการศึกษาจากระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ 4) เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 3) มากขึ้น ตามการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งมาตรา 16 บัญญัติว่า “การศึกษาในระบบมีสองชั้น คือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาระดับอุดมศึกษา

แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา” นอกจากนี้มาตรา 18 ยังให้มีการจัดการศึกษาในระดับประถมวัยอีกด้วย (อายุ 3 – 6 ปี) นอกจากนี้ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นยังส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการประกอบอาชีพของครัวเรือนในชนบทอีกด้วย การศึกษาของ Cherdchuchai, Supattra, Otsuka, & Estudillo (2008) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนในชนบทและการลงทุนในด้านการศึกษาพบว่าการศึกษาาระดับสูงของรุ่นที่สองของครัวเรือนในพื้นที่ชนบทจะช่วยให้มีโอกาสโอกาสมากขึ้นในการทำงานนอกภาคเกษตร

ปัจจัยด้านอาชีพพบว่า สัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเกือบ 2 เท่า จากปี 2543 ที่เท่ากับร้อยละ 23 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 44 ในปี 2556 ทั้งนี้ในปี 2556 หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจร้อยละ 61.04 และหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพพนักงานประจำเป็นรายเดือนร้อยละ 5.21 ซึ่งแนวโน้มการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบทค่อนข้างคงที่

ปัจจัยด้านสถานภาพทางการเงินของครัวเรือนจะพบว่า ครัวเรือนในเขตชนบทมีการกู้ยืมเงินลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน จากปี 2543 ที่เท่ากับร้อยละ 79.06 เป็นร้อยละ 53.92 ในปี 2556 ทั้งนี้การกู้ยืมเงินดังกล่าวส่วนใหญ่มากจากการกู้ยืมเงินในระบบ เนื่องจากการกู้ยืมเงินในระบบเพิ่มขึ้นกว่า 6 เท่า โดยในปี 2556 เท่ากับร้อยละ 88.03 เพิ่มขึ้นจากปี 2543 ที่เท่ากับร้อยละ 14.53 ซึ่งแม้ว่าการกู้ยืมเงินจะมีแนวโน้มลดลงแต่มูลค่าหนี้ทั้งหมดของครัวเรือนที่กู้ยืมกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก จากปี 2543 เท่ากับ 130,299 บาท เป็น 211,874 บาทในปี 2556 โดยมีทรัพย์สินทั้งหมดเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.44 จากปี 2543 – 2556 และสุดท้ายปัจจัยด้านที่ดินพบว่า ครัวเรือนในเขตชนบทมีที่ดินที่ทำการเกษตรลดลง

ตารางที่ 3.3 ตารางแสดงจำนวนข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในเขตชนบท

Variables	2543		2549		2556	
	observations	means	observations	means	observations	means
Income and expenditure						
AEY	984	86,691 (135,896)	1,229	120,227 (189,370)	1,213	173,424 (242,930)
AEE	984	25,497 (24,423)	1,229	33,222 (40,203)	1,213	40,541 (78,837)
Demographics						
headage	984	53.36 (13.3)	1,229	56.44 (12.83)	1,213	57.49 (12.26)
haedfem	984	27.45 (44.65)	1,229	32.88 (47)	1,213	40.83 (49.18)
child	984	0.28 (0.2)	1,229	0.23 (0.2)	1,213	0.19 (0.2)
elder	984	0.14 (0.23)	1,229	0.21 (0.28)	1,213	0.28 (0.32)

Variables	2543		2549		2556	
	observations	means	observations	means	observations	means
Education						
workedu	984	4.83 (2.38)	1,229	5.06 (2.46)	1,213	5.66 (2.73)
headprime	984	73.59 (44.11)	1,229	76.3 (42.54)	1,213	79.27 (40.56)
Occupation						
nonfarm	984	0.23 (0.33)	1,229	0.28 (0.36)	1,213	0.44 (0.4)
headowner	984	62.21 (48.51)	1,229	64.09 (48)	1,213	61.04 (48.79)
headsalar	984	6.58 (24.8)	1,229	5.11 (22.04)	1,213	5.21 (22.23)

Variables	2543		2549		2556	
	observations	means	observations	means	observations	means
Financial						
borrow	984	79.06 (40.36)	1,229	70.62 (36.85)	1,213	53.92 (43.97)
formal	778	14.53 (35.26)	868	68.49 (46.49)	654	88.03 (32.49)
debt	984	264,299 (274,026)	1,229	149,442 (322,876)	1,213	211,875 (398,020)
asset	984	781,435 (2,168,392)	1,229	967,895 (1,806,897)	1,213	1,003,641 (2,402,408)
Land						
landagri	984	21.75 (28.56)	1,229	21.49 (31.3)	1,213	16.94 (25.06)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

3.4.2 ในเขตเมือง

เมื่อนำข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคมมาวิเคราะห์ ดังแสดงในตารางที่ 3.4 พบว่า ในเขตเมือง ปี 2558 มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่าง 1,465 ครัวเรือน ครัวเรือนมีรายได้ปรับขนาดเฉลี่ย 269,207 บาทต่อปี ซึ่งลดลงจากปี 2548 และ 2553 ร้อยละ 11.37 และ 8.50 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาทางด้านรายจ่ายปรับขนาดพบว่าในปี 2558 รายจ่ายปรับขนาดเฉลี่ยของครัวเรือนเท่ากับ 33,856 บาทต่อปี โดยแนวโน้มรายจ่ายลดลงจากปี 2553 11,325 บาทต่อปี (ร้อยละ 25.01) แต่เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2548 6,046 บาทต่อปี (ร้อยละ 21.74) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแนวโน้มทางด้านรายจ่ายปรับขนาดมีการเพิ่มขึ้นมากกว่าด้านรายได้ปรับขนาดที่เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ พบว่า ด้านคุณลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน ในปี 2558 อายุของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เฉลี่ย 59 ปี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตลอดตั้งแต่ปี 2548 – 2558 โดยอายุของหัวหน้าครัวเรือนเฉลี่ยในปี 2548 เท่ากับ 53 ปี และในปี 2553 เท่ากับ 56 ปี ส่วนในปีปัจจัยด้านเพศจะพบว่า หัวหน้าครัวเรือนมีแนวโน้มเป็นเพศหญิงมากขึ้นจากร้อยละ 27.40 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 48.33 และ 51.62 ในปี 2553 และ 2558 ตามลำดับ ทั้งนี้สัดส่วนเด็กในครัวเรือนมีแนวโน้มลดลงจากปี 2548 เท่ากับร้อยละ 21 เป็นร้อยละ 13 ในปี 2558 แต่ในทางตรงกันข้ามสัดส่วนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้ที่มีงานทำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 32 และ 79 ในปี 2558 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับในปัจจุบันที่ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว เนื่องจากมีแนวโน้มของเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น และจากอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนและสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นและประกอบกับสัดส่วนของเด็กที่ลดลง

ปัจจัยด้านการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีแนวโน้มของการสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไปมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 86.67 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 90.51 ในปี 2558 ซึ่งสอดคล้องกับหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่สำเร็จการศึกษาลดน้อยลง ทั้งนี้ในส่วนของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำในครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากปี 2548 เท่ากับ 7.84 ปี เป็น 8.51 ปี ในปี 2558 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.55

ปัจจัยด้านอาชีพพบว่า สัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2548 ที่ร้อยละ 73 เป็นร้อยละ 87 ในปี 2553 และลดลงเล็กน้อยเหลือร้อยละ 84 ในปี 2558 ซึ่งผู้ที่ทำงานในครัวเรือนมีแนวโน้มโยกย้ายไปสู่การประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นตลาดอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2558 หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจมีจำนวนร้อยละ 50.68 และหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพพนักงานประจำเป็นรายเดือนร้อยละ 20.02 ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมีแนวโน้มประกอบอาชีพพนักงานประจำเป็นรายเดือนเพิ่มขึ้น แต่มีการประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจลดลง

ในปัจจุบันด้านสภาพทางการเงินของครัวเรือนจะพบว่า ครัวเรือนในเขตเมืองมีการกู้ยืมเงินลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากปี 2548 ที่เท่ากับร้อยละ 78.54 เป็นร้อยละ 37.54 ในปี 2558 ซึ่งสอดคล้องแนวโน้มของการกู้ยืมเงินในระบบและมูลค่าหนี้ทั้งหมดที่ลดลงประมาณร้อยละ 50 โดยมีทรัพย์สินทั้งหมดเพิ่มขึ้น 658,485 บาท หรือร้อยละ 152.8 จากปี 2548 – 2558

และสุดท้ายปัจจัยด้านที่ดินพบว่า ครัวเรือนในเขตเมืองมีที่ดินที่ทำการเกษตรค่อนข้างคงที่ โดยการจัดที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้นได้มีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) (Agricultural Land Reform Office) เพื่อทำการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 โดยการนำที่ดินของรัฐ และที่ดินที่จัดซื้อจากเอกชนนำมาจัดให้กับเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ ได้เข้าทำประโยชน์ เช่า หรือเช่าซื้อ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 มาตรา 30 กำหนดให้ ส.ป.ก. มีอำนาจจัดที่ดินให้เกษตรกร หรือสถาบันเกษตรกรได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมกำหนด ตามขนาดการถือครองในที่ดิน ดังนี้ 1. จำนวนที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับเกษตรกร และบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เพื่อใช้ประกอบเกษตรกรรม 2. จำนวนที่ดินไม่เกิน 100 ไร่ สำหรับเกษตรกร และบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เพื่อใช้ประกอบเกษตรกรรม ประเภทเลี้ยงสัตว์ใหญ่ ตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศ 3. จำนวนตามที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควรสำหรับสถาบันเกษตรกร 4. ถ้าเป็นที่ดินของรัฐ และมีเกษตรกรถือครองอยู่แล้วเกินจำนวนที่กำหนด ก่อนเวลาที่คณะกรรมการฯ กำหนด (พ.ศ. 2524) จัดให้ตามจำนวนที่เกษตรกรถือครองได้ แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 100 ไร่ (มาตรา 30 วรรคสาม)

ตารางที่ 3.4 ตารางแสดงจำนวนข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในเขตเมือง

Variables	2548		2553		2558	
	observations	means	observations	means	observations	means
Income and expenditure						
AEY	1,440	303,695 (1,408,825)	1,500	294,229 (759,976)	1,465	269,207 (317,826)
AEE	1,440	27,810 (67,152)	1,500	45,181 (38,353)	1,465	33,856 (41,565)
Demographics						
headage	1,440	52.78 (11.42)	1,500	56.11 (11.22)	1,465	59.4 (11.58)
haedfem	1,440	27.4 (44.62)	1,500	48.33 (50)	1,465	51.62 (50)
child	1,440	0.21 (0.2)	1,500	0.19 (0.19)	1,465	0.13 (0.17)
elder	1,440	0.16 (0.25)	1,500	0.25 (0.3)	1,465	0.32 (0.34)

Variables	2548		2553		2558	
	observations	means (std. dev.)	observations	means (std. dev.)	observations	means (std. dev.)
work	1,440	0.72 (0.21)	1,500	0.74 (0.21)	1,465	0.79 (0.2)
Education						
workedu	1,440	7.84 (3.39)	1,500	23.53 (15.06)	1,465	8.51 (3.59)
headprime	1,440	86.67 (32.17)	1,500	89.79 (30.29)	1,465	90.51 (29.32)
Occupation						
nonfarm	1,440	0.73 (0.49)	1,500	0.87 (0.26)	1,465	0.84 (0.29)
headowner	1,440	57.71 (39.13)	1,500	53.65 (49.89)	1,465	50.68 (50.02)
headsalar	1,440	18.85 (41.07)	1,500	18.23 (38.63)	1,465	20.02 (40.04)

Variables	2548		2553		2558	
	observations	means	observations	means	observations	means
Financial						
borrow	1,440	78.54 (0.41)	1,500	48.47 (48.74)	1,465	37.54 (49.91)
formal	1,131	85.53 (35.19)	727	76.53 (42.41)	550	82.77 (37.81)
debt	1,440	215,837 (531,364)	1,500	136,130 (346,019)	1,465	108,982 (361,676)
asset	1,440	431,013 (1,234,239)	1,500	765,336 (1,426,356)	1,465	1,054,874 (1,945,274)
Land						
landagri	1,440	2.67 (7.12)	1,500	2.53 (7.14)	1,465	2.72 (9.62)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทที่ 4 ผลการศึกษา ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงการปรับเปลี่ยนฐานะ โดยใช้ Transition Probability Matrix และส่วนที่สอง คือผลการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาปรับเปลี่ยนฐานะ

ในส่วนนี้จะอธิบายการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนในเขตชนบทและเขตเมือง โดยใช้รายได้ปรับขนาดและรายจ่ายปรับขนาดเป็นตัวบ่งชี้ ซึ่งได้แบ่งการพิจารณาเป็นระยะสั้น 2 ช่วง และระยะยาว ดังนี้ ในเขตชนบทระยะสั้น 2 ช่วง คือ (1) 2543 – 2549 (2) 2549 – 2556 และช่วงปี 2543 – 2556 จะจัดเป็นระยะยาว ในเขตเมือง ระยะสั้น 2 ช่วง ได้แก่ (1) 2548 – 2553 (2) 2553 – 2558 และระยะยาวคือช่วงปี 2548 – 2558

4.1 Transition Probability Matrix

4.1.1 รายได้ปรับขนาด

เมื่อพิจารณาการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ปรับขนาดจากตารางที่ 4.1 – 4.2 พบว่าในระยะสั้นสำหรับเขตชนบท ผู้ที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในช่วงแรกมีอยู่ร้อยละ 46.11 และลดลงในช่วงหลังเหลือเพียงร้อยละ 38.00 ในขณะที่เขตเมืองในช่วงแรกสูงถึงร้อยละ 50.35 และเพิ่มขึ้นอีกในช่วงหลังเป็นร้อยละ 55.97 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่ยากจนในเขตชนบทสามารถปรับเปลี่ยนระดับขั้นฐานะได้ดีกว่าในเขตเมือง ทั้งนี้ครัวเรือนที่สามารถปรับเปลี่ยนระดับขั้นฐานะแบบก้าวกระโดดจากระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ไปสู่ระดับขั้นฐานะดี (Q5) ในเขตชนบทมีอยู่เพียงร้อยละ 2.99 ในช่วงแรก และร้อยละ 6.00 ในช่วงหลัง สำหรับในเขตเมืองในช่วงแรกจะมีโอกาสสูงถึงร้อยละ 4.20 แต่ก็ลดลงเป็นอย่างมากในช่วงหลังที่เหลือเพียงร้อยละ 0.75 เท่านั้น และเมื่อเปรียบเทียบกันในระยะยาวจะพบว่าครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจะมีโอกาสประมาณร้อยละ 40 ที่จะยังอยู่ในระดับขั้นฐานะเดิม ทั้งนี้ครัวเรือนในเขตเมืองมีโอกาสปรับเปลี่ยนระดับขั้นแบบก้าวกระโดดมากกว่าครัวเรือนในเขตชนบทเกือบสองเท่า

ในระยยะสั้นเมื่อพิจารณาในส่วนของครัวเรือนที่มีฐานะดี (Q5) ในปีต้น พบว่า ในช่วงแรก ครัวเรือนยังคงอยู่ในสถานภาพเดิมได้ถึงร้อยละ 55.03 และลดลงมาเหลือร้อยละ 46.05 ในช่วงหลัง ขณะที่ในเขตเมืองพบว่าครัวเรือนสามารถรักษาระดับขั้นฐานะของตนได้ดีขึ้นจากร้อยละ 46.90 ในช่วงแรกเป็นร้อยละ 51.47 ในช่วงหลัง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาครัวเรือนที่ลดระดับขั้นฐานะลงจากผู้ที่มีฐานะดี (Q5) เป็นผู้ที่มีระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) จะพบว่าในเขตชนบทช่วงแรกมีเพียงร้อยละ 2.96 และเพิ่มขึ้นมาเป็นร้อยละ 6.58 ในช่วงหลัง แต่ในเขตเมืองครัวเรือนที่ลดระดับขั้นฐานะจากครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะดี (Q5) เป็นครัวเรือนที่มีฐานะยากจน (Q1) กลับลดลงจากร้อยละ 8.97 ในช่วงแรก เหลือร้อยละ 5.88 ในช่วงหลัง ในขณะที่ระยะยาวพบว่าในเขตชนบทครัวเรือนที่มีฐานะดี (Q5) สามารถรักษาสถานภาพของตนเองได้ดีกว่าในเขตเมือง อีกทั้งครัวเรือนที่ลดลงจากระดับขั้นฐานะดี (Q5) สู่ระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในเขตชนบทก็มีโอกาสน้อยกว่าในเขตเมือง กล่าวคือเขตชนบทมีโอกาสร้อยละ 7.02 แต่เขตเมืองมีโอกาสร้อยละ 10.22

จากการพิจารณาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ในเขตชนบท และเขตเมืองมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดี (Q5) และครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในปีเริ่มต้น ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว โดยประมาณร้อยละ 50 ของครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดีและระดับขั้นฐานะยากจนยังคงอยู่ในระดับขั้นฐานะเดิม และในกรณีของครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจนจะมีการปรับเปลี่ยนฐานะมากขึ้นถึงร้อยละ 50 แต่ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนระดับขั้นฐานะขึ้นดังกล่าวมีการปรับเปลี่ยนระดับขั้นฐานะขึ้นเพียงระดับขั้นเดียว คืออยู่ในระดับขั้นฐานะค่อนข้างยากจนถึงร้อยละ 25 – 30 และมีโอกาสที่จะเลื่อนไประดับขั้นฐานะดีไม่ถึงร้อยละ 5 ในทางกลับกัน ครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดีถึงแม้จะมีการเลื่อนฐานะลงมาแต่ก็ลดลงมาอยู่ในเปอร์เซ็นต์ที่ 61 – 80 (Q4) คือถูกจัดอยู่ในระดับขั้นฐานะค่อนข้างดีถึงประมาณร้อยละ 16 – 25 และการลดลงของผู้ที่มีฐานะดีในปีต้นมีโอกาสในเลื่อนฐานะลงจนถูกจัดอยู่ในฐานะยากจนประมาณร้อยละ 10 ซึ่งเป็นโอกาสในการเลื่อนระดับขั้นฐานะลงที่มากกว่าผู้ที่มีฐานะยากจนเลื่อนระดับขั้นฐานะขึ้นมาอยู่ในฐานะดีประมาณร้อยละ 5

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีโอกาสสูงที่ทุกระดับขั้นฐานะจะเลื่อนระดับขั้นฐานะขึ้นหรือลงในระดับขั้นเดียว เช่น ครัวเรือนในระดับขั้นค่อนข้างยากจน (Q2) ในปีต้นมีโอกาสเท่า ๆ กันที่จะเลื่อนระดับขั้นฐานะลงมาอยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) หรือเลื่อนระดับขั้นฐานะขึ้นไปอยู่ในระดับขั้นฐานะชนชั้นกลาง (Q3) เป็นต้น และเมื่อนำโอกาสการปรับเปลี่ยนฐานะขึ้นหรือลงในระดับขั้นเดียวมาพิจารณาร่วมกับครัวเรือนที่ยังอยู่ในฐานะเดิมจะพบได้ว่าประมาณร้อยละ 70 จะมีระดับขั้นฐานะที่ไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก

ตารางที่ 4.1 Transition Probability Matrix สำหรับรายได้ที่แท้จริงปรับขนาดในเขตชนบท

ระดับขั้นฐานะ	ยากจน	ค่อนข้างยากจน	ชนชั้นกลาง	ค่อนข้างดี	ดี
ปี 2543 – 2549					
ยากจน	46.11	27.54	14.37	8.98	2.99
ค่อนข้างยากจน	26.35	21.56	29.34	13.77	8.98
ชนชั้นกลาง	20.71	26.63	20.12	21.89	10.65
ค่อนข้างดี	2.99	17.37	22.16	35.33	22.16
ดี	2.96	7.69	13.61	20.71	55.03
ปี 2549 – 2556					
ยากจน	38.00	32.00	15.33	8.67	6.00
ค่อนข้างยากจน	27.33	22.67	22.67	16.00	11.33
ชนชั้นกลาง	15.89	22.52	26.49	24.50	10.60
ค่อนข้างดี	11.41	13.42	20.13	28.86	26.17
ดี	6.58	9.21	16.45	21.71	46.05
ปี 2543 – 2556					
ยากจน	39.18	28.65	18.71	11.11	2.34
ค่อนข้างยากจน	24.12	32.94	19.41	14.71	8.82
ชนชั้นกลาง	19.30	19.30	26.90	21.64	12.87
ค่อนข้างดี	9.83	16.18	26.59	26.59	20.81
ดี	7.02	3.51	8.19	25.73	55.56

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 4.2 Transition Probability Matrix สำหรับรายได้ที่แท้จริงปรับขนาดในเขตเมือง

ระดับขั้นฐานะ	ยากจน	ค่อนข้างยากจน	ชนชั้นกลาง	ค่อนข้างดี	ดี
ปี 2548 – 2553					
ยากจน	50.35	25.17	13.99	6.29	4.20
ค่อนข้างยากจน	21.38	30.34	22.76	12.41	13.10
ชนชั้นกลาง	10.34	24.14	26.90	27.59	11.03
ค่อนข้างดี	8.97	12.41	23.45	29.66	25.52
ดี	8.97	8.28	11.72	24.14	46.90
ปี 2553 – 2558					
ยากจน	55.97	29.10	12.69	1.49	0.75
ค่อนข้างยากจน	23.53	32.35	31.62	8.09	4.41
ชนชั้นกลาง	11.94	16.42	34.33	26.87	10.45
ค่อนข้างดี	2.96	10.37	14.07	40.00	32.59
ดี	5.88	11.76	7.35	23.53	51.47
ปี 2548 – 2558					
ยากจน	41.48	27.41	16.30	10.37	4.44
ค่อนข้างยากจน	18.52	27.41	29.63	14.07	10.37
ชนชั้นกลาง	16.91	17.65	24.26	27.21	13.97
ค่อนข้างดี	11.94	11.19	22.39	31.34	23.13
ดี	10.22	16.06	8.76	16.79	48.18

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม

4.1.2 รายจ่ายปรับขนาด

เมื่อพิจารณาการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่ายปรับขนาดจากรายที่ 4.3 – 4.4 พบว่าในระยะสั้นครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดี (Q5) และครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในปีเริ่มต้นส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับขั้นฐานะเดิม คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 35 กรณีของครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) แม้จะมีการปรับเปลี่ยนฐานะมากขึ้นถึงร้อยละ 60 แต่ส่วนใหญ่การเลื่อนระดับขั้นฐานะขึ้นนั้นจะเป็นการปรับเปลี่ยนระดับขั้นฐานะขึ้นเพียงระดับขั้นเดียว คืออยู่ในระดับขั้นฐานะค่อนข้างยากจน (Q2) ถึงร้อยละ 25 ทั้งนี้ ครัวเรือนฐานะยากจน (Q1) มีโอกาสที่จะเลื่อนไประดับขั้นฐานะดี (Q5) ไม่ถึงร้อยละ 9 สำหรับครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดี (Q5) ถึงแม้จะมีการเลื่อนฐานะลงแต่ก็ลดลงมาอยู่ในระดับขั้นฐานะค่อนข้างดี (Q4) ประมาณร้อยละ 25 อีกทั้งผู้ที่มีฐานะดีในปีต้นมีโอกาสในเลื่อนฐานะลงอย่างมากจนถูกจัดอยู่ในฐานะยากจน (Q1) ประมาณร้อยละ 9

ความแตกต่างในช่วงสั้นของเขตชนบทและเขตเมือง พบว่าครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในเขตเมืองทั้งในช่วงแรกและช่วงหลังต่างก็ยังคงอยู่ในระดับขั้นเดิมประมาณร้อยละ 35 ในขณะที่เขตชนบทครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) มีการปรับเปลี่ยนฐานะสู่ระดับขั้นฐานะที่สูงขึ้นได้โดยในช่วงแรกมีครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ถึงร้อยละ 46.11 แต่ช่วงหลังเหลือเพียงร้อยละ 33.33 เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาผู้ที่มีระดับขั้นฐานะดี (Q5) ในเขตชนบทพบว่าครัวเรือนในระดับขั้นฐานะดี (Q5) ลดลงจากร้อยละ 40.24 ในช่วงแรก เหลือร้อยละ 37.50 ในช่วงหลัง ในขณะที่เขตเมืองนั้นครัวเรือนที่มีระดับขั้นฐานะดี (Q5) กลับรักษาสถานภาพของตนได้ดีขึ้นจากร้อยละ 32.19 ในช่วงแรกเป็นร้อยละ 39.71 ในช่วงหลัง กล่าวโดยสรุปคือในช่วงสั้นครัวเรือนเขตชนบทจะมีโอกาสในการปรับเปลี่ยนฐานะดีกว่าในเขตเมือง

สำหรับการปรับเปลี่ยนฐานะในระยะยาวของครัวเรือนในเขตชนบทไม่มีความแตกต่างจากในระยะสั้นเท่าใดนัก ครัวเรือนที่ยากจน (Q1) ในปีต้นยังคงอยู่ในระดับขั้นฐานะเดิมมากถึงร้อยละ 60 ในขณะที่ครัวเรือนที่อยู่ในระดับขั้นฐานะดี (Q5) ยังคงอยู่ในระดับขั้นฐานะเดิมถึงร้อยละ 70 และครัวเรือนที่มีฐานะดี (Q5) ในปีต้นไม่มีครัวเรือนใดเลยที่ถูกจัดอยู่ในระดับขั้นฐานะยากจน (Q1) ในปีท้าย

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างในเขตชนบทและเขตเมืองในระยะยาวแล้วจะพบว่า ในเขตชนบทครัวเรือนที่มีระดับชั้นยากจน (Q1) มีโอกาสที่จะอยู่ในระดับชั้นรายได้เดิมน้อยลง 42.94 แต่ในเขตเมืองสูงถึงร้อยละ 59.70 และเมื่อพิจารณาการเลื่อนฐานะแบบก้าวกระโดด คือจากระดับชั้นฐานะยากจน (Q1) ไปสู่ระดับชั้นฐานะดี (Q5) จะพบว่าครัวเรือนในชนบทมีโอกาสถึงร้อยละ 7.65 ในขณะที่เขตเมืองมีโอกาสเพียงร้อยละ 1.49 เท่านั้น และเมื่อพิจารณาผู้ที่อยู่ในระดับชั้นฐานะดี (Q5) ในปีเริ่มต้นจะพบว่าครัวเรือนในระดับชั้นดังกล่าวในเขตชนบทสามารถรักษาสถานภาพของตนเองได้ ในปีท้ายร้อยละ 35.09 ซึ่งน้อยกว่าเขตเมืองที่สูงถึงร้อยละ 73.72 ในขณะเดียวกันในเขตเมือง ครัวเรือนที่อยู่ในระดับชั้นฐานะดี (Q5) ไม่มีโอกาสที่จะอยู่ในระดับชั้นฐานะยากจน (Q1) เลย แต่สำหรับในเขตชนบทมีโอกาสร้อยละ 7.02

ค่าที่อยู่ในแนวทแยงมุมหลักที่มีค่ามากจะแสดงให้เห็นว่ามีครัวเรือนเป็นจำนวนมากที่ยังคงอยู่ในระดับชั้นฐานะเดิมเมื่อระยะเวลาผ่านไป หรืออีกนัยยะหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมีโอกาสน้อยในการปรับเปลี่ยนชั้นฐานะ ซึ่งพบว่าทั้งในเขตเมืองและชนบททุกช่วงเวลาด้านรายได้จะมีค่าในแนวทแยงมุมหลักที่มากกว่าด้านรายจ่าย ยกเว้นระยะยาวในเขตเมืองที่ด้านรายได้จะมีค่าในแนวทแยงมุมหลักที่น้อยกว่าด้านรายจ่าย (ด้านรายได้จะมีครัวเรือนที่ยังอยู่ในระดับชั้นฐานะเดิมน้อยลง 24.36 – 48.18 น้อยกว่าด้านรายจ่ายที่มีครัวเรือนอยู่ในระดับชั้นฐานะเดิมน้อยลง 35.77 – 73.72) สรุปได้ว่าในทุกช่วงเวลาด้านรายได้จะมีการปรับเปลี่ยนฐานะน้อยกว่าด้านรายจ่าย ในขณะที่ระยะยาวในเขตเมืองด้านรายได้จะมีการปรับเปลี่ยนฐานะมากกว่าด้านรายจ่าย

ตารางที่ 4.3 Transition Probability Matrix สำหรับรายจ่ายที่แท้จริงปรับขนาดในเขตชนบท

ระดับขั้นฐานะ	ยากจน	ค่อนข้างยากจน	ชนชั้นกลาง	ค่อนข้างดี	ดี
ปี 2543 – 2549					
ยากจน	46.11	25.75	16.77	6.59	4.79
ค่อนข้างยากจน	27.54	26.95	17.96	17.37	10.18
ชนชั้นกลาง	13.10	22.02	26.19	19.05	19.64
ค่อนข้างดี	8.33	17.86	20.24	28.57	25.00
ดี	4.73	7.69	18.93	28.40	40.24
ปี 2549 – 2556					
ยากจน	33.33	26.67	16.67	14.67	8.67
ค่อนข้างยากจน	26.67	24.67	18.67	19.33	10.67
ชนชั้นกลาง	19.33	23.33	18.67	20.00	18.67
ค่อนข้างดี	12.00	15.33	24.67	22.67	25.33
ดี	8.55	9.21	22.37	22.37	37.50
ปี 2543 – 2556					
ยากจน	42.94	25.88	13.53	10.00	7.65
ค่อนข้างยากจน	26.74	22.67	22.09	12.79	15.70
ชนชั้นกลาง	14.12	23.53	20.59	25.88	15.88
ค่อนข้างดี	9.25	17.34	22.54	24.86	26.01
ดี	7.02	9.94	21.05	26.90	35.09

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 4.4 Transition Probability Matrix สำหรับรายจ่ายที่แท้จริงปรับขนาดในเขตเมือง

ระดับขั้นฐานะ	ยากจน	ค่อนข้างยากจน	ชนชั้นกลาง	ค่อนข้างดี	ดี
ปี 2548 – 2553					
ยากจน	35.42	24.31	20.14	11.11	9.03
ค่อนข้างยากจน	27.59	20.00	22.76	17.93	11.72
ชนชั้นกลาง	10.42	22.92	18.06	23.61	25.00
ค่อนข้างดี	16.67	21.53	18.06	21.53	22.22
ดี	9.59	10.96	20.55	26.71	32.19
ปี 2553 – 2558					
ยากจน	35.07	23.88	17.16	15.67	8.21
ค่อนข้างยากจน	25.74	27.94	19.12	19.85	7.35
ชนชั้นกลาง	19.40	24.63	19.40	16.42	20.15
ค่อนข้างดี	11.85	14.81	25.93	22.96	24.44
ดี	8.09	8.09	19.12	25.00	39.71
ปี 2548 – 2558					
ยากจน	59.70	26.12	7.46	5.22	1.49
ค่อนข้างยากจน	33.33	37.04	22.22	5.19	2.22
ชนชั้นกลาง	5.84	25.55	35.77	23.36	9.49
ค่อนข้างดี	1.49	9.70	31.34	44.78	12.69
ดี	0.00	0.73	4.38	21.17	73.72

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัยจากข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม

4.2 ปัจจัยที่ส่งกระทบต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ

4.2.1 ด้านรายได้

1) ด้านรายได้ เขตชนบท

ตารางที่ 4.5 – 4.6 แสดงถึงผลการศึกษาตามแบบจำลองการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ในเขตชนบท พบว่าในภาพรวม แบบจำลองสามารถอธิบายความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายได้เป็นอย่างดี โดยมีค่า Adjusted R-squared อยู่ที่ช่วง 0.42 – 0.54 โดยค่าสัมประสิทธิ์ของรายได้ในปีต้นมีเครื่องหมายเป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกช่วงเวลา แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนในเขตชนบทของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนฐานะได้ในระดับดี ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการลู่เข้า (convergence) หาค่าเฉลี่ยของรายได้

เนื่องจากการศึกษาเชิงประจักษ์นี้ เป็นการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนฐานะที่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย (condition mobility) จึงทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนรายได้ โดยปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก ได้แก่ ปัจจัยด้านการศึกษา กล่าวคือ ในระยะสั้น จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำในปีต้น (workedu) และการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ workedu) จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วน ปัจจัยด้านองค์ประกอบครัวเรือนพบว่า การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการทำงาน (Δ work) มีนัยสำคัญใน ระยะสั้น (ช่วงหลัง) และระยะยาว นอกจากนี้ยังพบว่า สัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตรในปีต้น (nonfarm) และการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) จะทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเป็นอย่างมากในทุกช่วงเวลา

เนื่องจากตัวแปรอิสระอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) แบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง คืออาชีพเจ้าของธุรกิจ (headowner) กลุ่มที่สองคือ อาชีพ พนักงานรายเดือน (headsalarly) และกลุ่มอ้างอิง คือ อาชีพอื่น ๆ เช่น ลูกจ้างรายวัน รายขึ้น การทำงานให้ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง เป็นต้น โดยเมื่อพิจารณาถึงอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ในระยะสั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ (headowner) และอาชีพเป็นพนักงาน รายเดือน (headsalarly) จะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และในระยะยาวหัวหน้า ครัวเรือนที่มีอาชีพเป็นพนักงานรายเดือน (headsalarly) จะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าอาชีพ ผู้ประกอบการและอาชีพอื่น ๆ ในขณะที่สัดส่วนการทำงานของสมาชิกในครัวเรือน (work) มีเพียง

สองสมการเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงไม่อาจระบุความสัมพันธ์ที่แน่ชัดระหว่างการดำเนินงานของสมาชิกในครัวเรือน (work) และการปรับเปลี่ยนรายได้

เมื่อพิจารณาด้านสถานภาพทางการเงินจะพบว่า ในระยะสั้นและระยะยาวการกู้ยืมเงิน (borrow) การกู้ยืมเงินในระบบ (formal) มูลค่าหนี้ ($\ln(\text{debt})$) และมูลค่าของทรัพย์สิน ($\ln(\text{asset})$) จะทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น ซึ่งเกือบทุกแบบจำลองมูลค่าของทรัพย์สิน ($\ln(\text{asset})$) มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในขณะที่การกู้ยืมเงินในระบบ (formal) นั้นจะมีนัยสำคัญเพียง 2 แบบจำลองเท่านั้น (จากทั้งหมด 6 แบบจำลอง) จึงไม่อาจระบุความสัมพันธ์ที่แน่ชัดได้ สำหรับปัจจัยด้านที่ดินนั้นพบว่า ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (landagri) และการเปลี่ยนแปลงขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร ($\Delta \text{landagri}$) ในเขตชนบทมีส่วนช่วยให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเช่นกัน

ปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือนในเขตชนบทมีรายได้ลดลงในทุกช่วงระยะเวลา คือ สัดส่วนของเด็ก (child) สัดส่วนผู้สูงอายุ (elder) และการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ (Δelder) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าครัวเรือนจากเพศชายเป็นเพศหญิง ($\Delta \text{headfem}$) และอายุของหัวหน้าครัวเรือน (headage) จะทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงในระยะยาวเท่านั้น ในขณะที่อายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง (headage^2) จะทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นในระยะยาว กล่าวคือเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้นจะทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่มากขึ้นทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือมีความสัมพันธ์แบบรูปตัว U (หรือพาราโบลาหงาย) ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวอาจมาจากเงินบำเหน็จบำนาญหรือเงินเกษียณอายุ และสำหรับปัจจัยด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนนั้น ไม่สามารถระบุผลกระทบได้อย่างแน่ชัดเนื่องจากมีนัยสำคัญทางสถิติในไม่ก็สมการเท่านั้น

ตารางที่ 4.5 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ แบบจำลองที่ 1 และ 2 ในเขตชนบท

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	1	2	3	4	5	6
Constant	8.635*** (0.635)	7.883*** (0.509)	10.37*** (0.614)	9.186*** (0.697)	7.581*** (0.602)	10.23*** (0.691)
ln (AEY)	-0.713*** (0.0323)	-0.673*** (0.0276)	-0.791*** (0.0305)	-0.740*** (0.0358)	-0.662*** (0.0317)	-0.763*** (0.0342)
<i>Demographics</i>						
headage	-0.0257 (0.0167)	-0.00936 (0.0133)	-0.0295* (0.0173)	-0.0357* (0.0182)	-0.00513 (0.0159)	-0.0338* (0.0192)
headage ²	0.000179 (0.000152)	4.96e-05 (0.000116)	0.000274* (0.000156)	0.000265 (0.000167)	3.94e-06 (0.000140)	0.000312* (0.000174)
headfem	-0.104 (0.0658)	-0.0741 (0.0513)	-0.0683 (0.0647)	-0.120 (0.0740)	-0.0155 (0.0617)	-0.0330 (0.0736)
child	-0.681** (0.295)	-0.0471 (0.184)	-0.595** (0.299)	-0.675** (0.315)	0.243 (0.214)	-0.422 (0.323)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	1	2	3	4	5	6
elder	0.105 (0.177)	-0.479*** (0.132)	-0.731*** (0.185)	-0.00745 (0.214)	-0.488*** (0.165)	-0.877*** (0.224)
work	-0.502* (0.278)	0.222 (0.252)	-0.0243 (0.282)	-0.366 (0.297)	0.518* (0.291)	-0.0251 (0.303)
<i>Education</i>						
workedu	0.0694*** (0.0160)	0.0108 (0.0122)	0.0163 (0.0160)	0.0637*** (0.0175)	-0.0120 (0.0149)	0.00726 (0.0177)
headprime	-0.234*** (0.0669)	-0.0100 (0.0559)	0.134 (0.137)	-0.227*** (0.0734)	0.0363 (0.0663)	0.0399 (0.149)
<i>Occupation</i>						
nonfarm	0.953*** (0.110)	0.166** (0.0835)	0.274** (0.107)	1.069*** (0.123)	0.225** (0.0970)	0.289** (0.120)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	1	2	3	4	5	6
headowner	0.0467 (0.0682)	0.174*** (0.0534)	0.0641 (0.0640)	0.0702 (0.0761)	0.207*** (0.0632)	0.0714 (0.0717)
headsalarly	-0.0638 (0.136)	0.198* (0.116)	0.198 (0.138)	-0.109 (0.155)	0.271** (0.137)	0.304* (0.161)
<i>Financials Status</i>						
borrow	0.142** (0.0710)	0.124* (0.0674)	0.0525 (0.0668)			
formal				0.161* (0.0844)	-0.0848 (0.0549)	0.00954 (0.0797)
ln (debt)						
ln (asset)	0.00139 (0.00330)	-0.000773 (0.00253)	-0.00323 (0.00400)	0.00497 (0.00360)	-0.00191 (0.00297)	-0.00246 (0.00444)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	1	2	3	4	5	6
<i>Land</i>						
landagri	0.00931*** (0.00116)	0.00997*** (0.000993)	0.00473*** (0.00125)	0.00887*** (0.00123)	0.0104*** (0.00112)	0.00492*** (0.00134)
<i>Change Variables</i>						
Δ head female	-0.104 (0.0822)	0.0136 (0.0639)	-0.133** (0.0600)	-0.0981 (0.0893)	0.0455 (0.0768)	-0.0869 (0.0658)
Δ child	0.0448 (0.215)	-0.366 (0.264)	-0.0435 (0.207)	0.0294 (0.232)	-0.0652 (0.305)	0.0535 (0.221)
Δ elder	0.0950 (0.145)	-0.300*** (0.0964)	-0.483*** (0.110)	0.173 (0.171)	-0.147 (0.119)	-0.501*** (0.123)
Δ work	0.218 (0.223)	0.427** (0.193)	0.598*** (0.197)	0.338 (0.241)	0.731*** (0.221)	0.692*** (0.208)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	1	2	3	4	5	6
Δ work edu	0.0392** (0.0170)	0.0429*** (0.0120)	0.0241* (0.0131)	0.0427** (0.0187)	0.0366*** (0.0139)	0.0140 (0.0145)
Δ nonfarm	0.742*** (0.0924)	0.151** (0.0608)	0.270*** (0.0673)	0.695*** (0.101)	0.151** (0.0712)	0.279*** (0.0746)
Δ landagri	0.00891*** (0.00147)	0.0112*** (0.00125)	6.99e-08*** (1.08e-08)	0.00928*** (0.00174)	0.0111*** (0.00151)	5.73e-08*** (1.14e-08)
Observations	839	855	752	682	616	617
R-squared	0.434	0.507	0.553	0.452	0.513	0.530
Adj R-squared	0.4185	0.4935	0.5394	0.4333	0.4949	0.5126
joint significance (p-value)	0.0707	0.001	0.0211	0.0896	0.0046	0.2162

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 4.6 ผลประมณการการปรับเปลี่ยนฐานะที่ารายได้ แบบจำลองที่ 3 และ 4 ในเขตชนบท

VARIABLES	2543 – 2549		2549 – 2556		2543 – 2556		2543 – 2549		2549 – 2556		2543 – 2556	
	7	8	9	10	11	12	10	11	12	11	12	
Constant	8.671*** (0.634)	7.907*** (0.507)	10.38*** (0.612)	9.151*** (0.694)	6.977*** (0.617)	10.21*** (0.690)						
ln (AEY)	-0.718*** (0.0323)	-0.680*** (0.0278)	-0.793*** (0.0306)	-0.749*** (0.0358)	-0.701*** (0.0331)	-0.769*** (0.0343)						
<i>Demographics</i>												
headage	-0.0267 (0.0167)	-0.00967 (0.0133)	-0.0307* (0.0173)	-0.0406** (0.0183)	-0.00557 (0.0157)	-0.0381** (0.0194)						
headage ²	0.000188 (0.000152)	5.30e-05 (0.000116)	0.000286* (0.000155)	0.000310* (0.000168)	4.37e-06 (0.000138)	0.000351** (0.000175)						
headfem	-0.0999 (0.0657)	-0.0687 (0.0513)	-0.0649 (0.0646)	-0.109 (0.0739)	0.00552 (0.0613)	-0.0255 (0.0736)						
child	-0.661** (0.295)	-0.0406 (0.184)	-0.585* (0.299)	-0.638** (0.315)	0.266 (0.214)	-0.392 (0.323)						

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	7	8	9	10	11	12
elder	0.115 (0.176)	-0.466*** (0.132)	-0.718*** (0.185)	-0.0138 (0.213)	-0.427*** (0.164)	-0.872*** (0.223)
work	-0.477* (0.278)	0.248 (0.252)	-0.00353 (0.282)	-0.316 (0.297)	0.600** (0.289)	0.0259 (0.304)
Education						
workedu	0.0675*** (0.0160)	0.0106 (0.0122)	0.0154 (0.0160)	0.0596*** (0.0175)	-0.0172 (0.0148)	0.00644 (0.0177)
headprime	-0.233*** (0.0668)	-0.0147 (0.0558)	0.128 (0.137)	-0.221*** (0.0732)	0.0202 (0.0657)	0.0136 (0.150)
Occupation						
nonfarm	0.963*** (0.110)	0.169** (0.0834)	0.283*** (0.107)	1.089*** (0.123)	0.264*** (0.0965)	0.296** (0.120)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	7	8	9	10	11	12
headowner	0.0425 (0.0682)	0.169*** (0.0534)	0.0618 (0.0640)	0.0578 (0.0760)	0.184*** (0.0629)	0.0639 (0.0717)
headsalarly	-0.0691 (0.136)	0.193* (0.115)	0.199 (0.138)	-0.103 (0.155)	0.210 (0.136)	0.328** (0.161)
<i>Financials Status</i>						
borrow						
formal				0.128 (0.0851)	-0.103* (0.0545)	-0.0127 (0.0806)
ln (debt)	0.0161** (0.00627)	0.0150** (0.00596)	0.00839 (0.00592)	0.0228** (0.00934)	0.0933*** (0.0250)	0.0157* (0.00895)
ln (asset)	0.00130 (0.00330)	-0.000925 (0.00253)	-0.00325 (0.00400)	0.00483 (0.00358)	-0.00283 (0.00295)	-0.00244 (0.00443)

VARIABLES	7	8	9	10	11	12
<i>Land</i>						
landagri	0.00916*** (0.00116)	0.00980*** (0.000995)	0.00457*** (0.00126)	0.00864*** (0.00123)	0.00960*** (0.00113)	0.00460*** (0.00135)
<i>Change Variables</i>						
Δ head female	-0.101 (0.0821)	0.0136 (0.0637)	-0.133** (0.0599)	-0.101 (0.0890)	0.0369 (0.0760)	-0.0876 (0.0657)
Δ child	0.0534 (0.214)	-0.344 (0.263)	-0.0404 (0.207)	0.0450 (0.231)	0.0194 (0.302)	0.0601 (0.220)
Δ elder	0.101 (0.144)	-0.300*** (0.0962)	-0.481*** (0.110)	0.182 (0.170)	-0.121 (0.118)	-0.490*** (0.123)
Δ work	0.226 (0.222)	0.437** (0.192)	0.606*** (0.197)	0.349 (0.241)	0.737*** (0.218)	0.708*** (0.208)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	7	8	9	10	11	12
Δ work edu	0.0385** (0.0170)	0.0434*** (0.0119)	0.0242* (0.0131)	0.0408** (0.0187)	0.0378*** (0.0138)	0.0141 (0.0145)
Δ nonfarm	0.741*** (0.0922)	0.148** (0.0607)	0.270*** (0.0672)	0.696*** (0.100)	0.137* (0.0705)	0.279*** (0.0745)
Δ landagri	0.00902*** (0.00147)	0.0111*** (0.00125)	6.99e-08*** (1.07e-08)	0.00927*** (0.00173)	0.0109*** (0.00149)	5.73e-08*** (1.14e-08)
Observations	839	855	752	682	616	617
R-squared	0.436	0.508	0.554	0.457	0.524	0.532
Adj R-squared	0.4203	0.4953	0.5403	0.4376	0.5056	0.5143
joint significance (p-value)	0.0817	0.0009	0.0197	0.1046	0.003	0.2027

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

2) ด้านรายได้ เขตเมือง

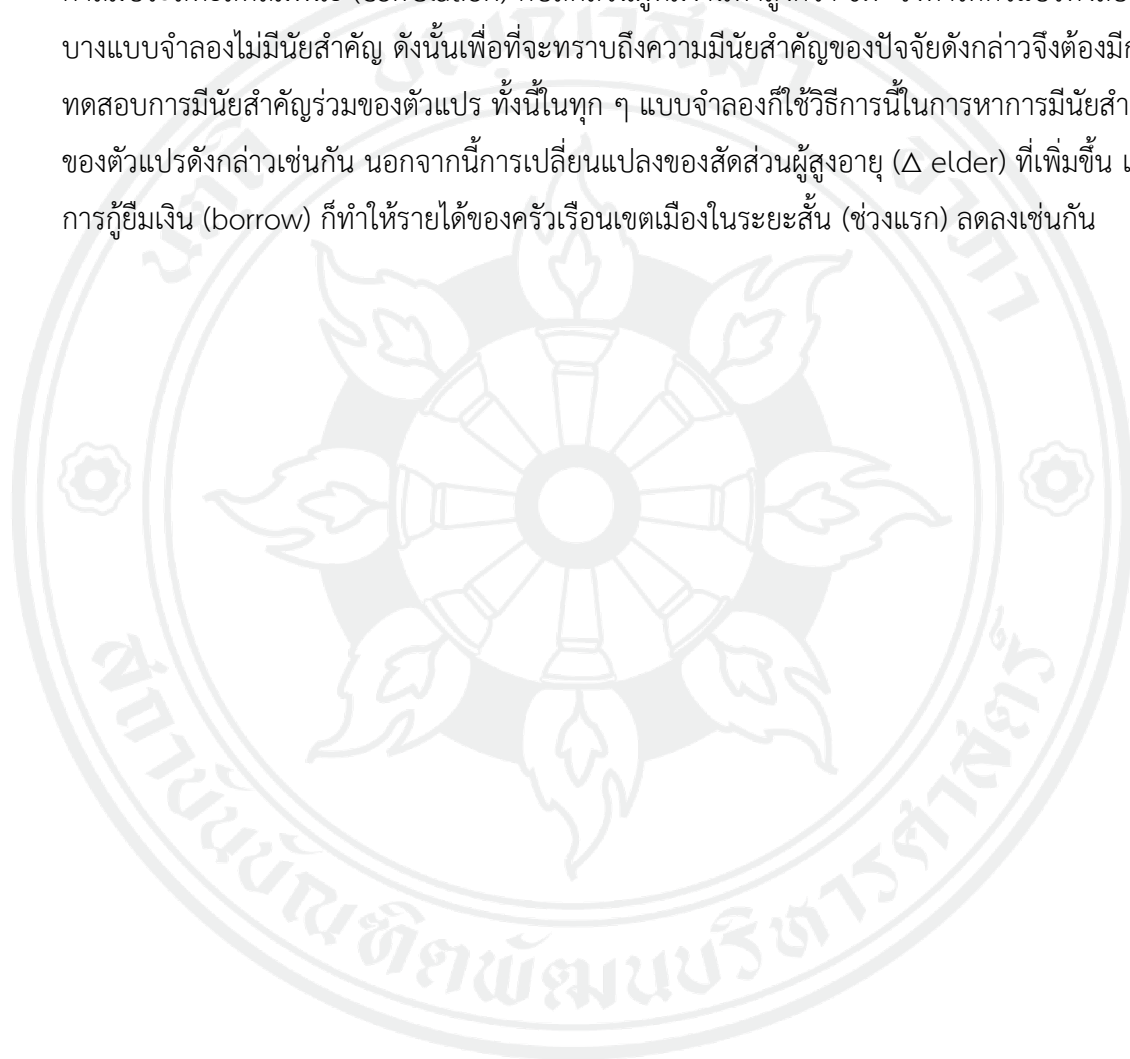
ตารางที่ 4.7 – 4.8 แสดงถึงผลการศึกษาตามแบบจำลองการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ในเขตเมืองพบว่า ในภาพรวมแบบจำลองสามารถอธิบายความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายได้ค่อนข้างดี โดยมีค่า Adjusted R-squared อยู่ที่ช่วง 0.30 – 0.49 ค่าสัมประสิทธิ์ของรายได้ในปีต้นมีเครื่องหมายเป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกช่วงเวลา แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนในเขตเมืองของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนฐานะได้ในระดับดี ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการลู่เข้า (convergence) หาค่าเฉลี่ยของรายได้

จากผลการศึกษา พบว่าในเขตเมืองมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลเชิงบวกต่อการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ประการแรก ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำในปีต้น (worked₀) มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกช่วงเวลา แต่ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ worked₀) มีส่วนทำให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นในระยะสั้นเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าในระยะยาวสัดส่วนการทำงานของสมาชิกในครัวเรือน (work) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการทำงานของ (Δ work) ที่เพิ่มขึ้นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้รายได้เพิ่มขึ้น โดยหากการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการทำงาน (Δ work) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 56 – 93

นอกจากนี้ สัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตรของแรงงานในครัวเรือน (nonfarm) และการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ โดยหากการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะช่วยให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.44 – 0.73 (ดูรายละเอียดการตีความหมายในภาคผนวก ข) นอกจากนี้ในระยะสั้น (ช่วงแรก) ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการ (headowner) จะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 17

สำหรับด้านสภาพทางการเงินพบว่า มูลค่าหนี้ทั้งหมด ($\ln(\text{debt})$) และมูลค่าทรัพย์สิน ($\ln(\text{asset})$) มีส่วนทำให้รายได้เพิ่มขึ้น และปัจจัยสุดท้ายพบว่า ในระยะสั้นเมื่อขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (landagri) เพิ่มขึ้นจะทำให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น และในทุกช่วงเวลาพบว่าการเปลี่ยนแปลงของที่ดินที่ทำการเกษตร (Δ landagri) เพิ่มขึ้นจะทำให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

สำหรับปัจจัยที่ทำให้รายได้ในเขตเมืองลดลง พบว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงนั้นจะทำให้รายได้ในระยะยาวลดลงมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าเป็นเพศชาย แต่มิได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ระยะสั้น ทั้งนี้ครัวเรือนที่มีสัดส่วนของเด็ก (child) สูงจะทำให้ครัวเรือนมีรายได้ลดลงทั้งในระยะสั้น (ช่วงหลัง) และระยะยาว ทั้งนี้ สัดส่วนเด็กมีนัยสำคัญ เนื่องจากผู้วิจัยได้ทดสอบการมีนัยสำคัญร่วมของตัวแปร (test of joint significance) เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation) กับสัดส่วนผู้ที่มีงานทำสูงกว่า 0.7 จึงทำให้ตัวแปรทั้งสองในบางแบบจำลองไม่มีนัยสำคัญ ดังนั้นเพื่อที่จะทราบถึงความมีนัยสำคัญของปัจจัยดังกล่าวจึงต้องมีการทดสอบการมีนัยสำคัญร่วมของตัวแปร ทั้งนี้ในทุก ๆ แบบจำลองก็ใช้วิธีการนี้ในการหาการมีนัยสำคัญของตัวแปรดังกล่าวเช่นกัน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนผู้สูงอายุ (Δ elder) ที่เพิ่มขึ้น และการกู้ยืมเงิน (borrow) ก็ทำให้รายได้ของครัวเรือนเขตเมืองในระยะสั้น (ช่วงแรก) ลดลงเช่นกัน

ตารางที่ 4.7 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานค่ารายได้ แบบจำลองที่ 1 และ 2 ในเขตเมือง

VARIABLES	2548 - 2553	2553 - 2558	2548 - 2558	2548 - 2553	2553 - 2558	2548 - 2558
	13	14	15	16	17	18
Constant	6.444*** (0.697)	8.146*** (0.700)	5.100*** (0.688)	6.071*** (0.778)	7.554*** (0.818)	5.034*** (1.031)
ln (AEY)	-0.610*** (0.0344)	-0.719*** (0.0338)	-0.474*** (0.0323)	-0.591*** (0.0391)	-0.722*** (0.0406)	-0.460*** (0.0467)
<i>Demographics</i>						
head age	0.0256 (0.0204)	0.0150 (0.0212)	0.00660 (0.0198)	0.0274 (0.0233)	0.0379 (0.0255)	-0.00899 (0.0312)
head age ²	-0.000268 (0.000190)	-0.000219 (0.000198)	-0.000102 (0.000175)	-0.000264 (0.000222)	-0.000450* (0.000242)	4.29e-06 (0.000291)
head fem	0.0108 (0.0584)	-0.0349 (0.0589)	-0.0750 (0.0506)	-0.0245 (0.0659)	-0.114 (0.0694)	-0.151** (0.0693)
child	-0.312 (0.269)	-0.679** (0.330)	-0.0355 (0.270)	-0.300 (0.298)	-0.679* (0.390)	0.408 (0.390)

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	13	14	15	16	17	18	19	20	21
elder	-0.0352 (0.163)	0.120 (0.174)	-0.0409 (0.128)	-0.0907 (0.195)	0.256 (0.220)	-0.267 (0.194)			
work	-0.205 (0.268)	-0.297 (0.295)	0.288 (0.250)	-0.186 (0.303)	-0.278 (0.344)	0.802** (0.353)			
<i>Education</i>									
work edu	0.0358*** (0.0107)	0.0327*** (0.0110)	0.0244*** (0.00881)	0.0343*** (0.0124)	0.0380*** (0.0134)	0.0110 (0.0123)			
head prime	-0.0494 (0.0867)	0.0155 (0.0856)	0.00535 (0.0835)	-0.129 (0.102)	-0.0569 (0.105)	0.107 (0.108)			
<i>Occupation</i>									
nonfarm	0.428*** (0.139)	0.607*** (0.129)	0.315*** (0.119)	0.449*** (0.153)	0.667*** (0.153)	0.430** (0.174)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	13	14	15	16	17	18	19	20	21
headowner	0.171** (0.0727)	0.0222 (0.0720)	-0.0299 (0.0616)	0.170** (0.0798)	0.0812 (0.0823)	-0.0913 (0.0799)			
headsalaray	0.0884 (0.0948)	0.0613 (0.0967)	0.0754 (0.0828)	0.108 (0.105)	0.0303 (0.111)	-0.0266 (0.108)			
<i>Financials Status</i>									
borrow	-0.152** (0.0683)	-0.0706 (0.0677)	-0.0465 (0.0523)						
formal				-0.0345 (0.0890)	-0.0667 (0.0918)	-0.0842 (0.0819)			
ln (debt)									
ln (asset)	1.34e-08 (2.31e-08)	5.66e-10** (2.24e-10)	4.42e-10** (1.99e-10)	8.57e-09 (2.51e-08)	3.01e-10 (2.54e-10)	1.01e-09*** (2.98e-10)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	13	14	15	16	17	18	17	18	18
<i>Land</i>									
landagri	0.00807* (0.00458)	0.0160*** (0.00449)	0.00331 (0.00376)	0.00792 (0.00487)	0.0173*** (0.00505)	0.00533 (0.00475)			
<i>Change Variables</i>									
Δ head female	-0.0385 (0.0984)	-0.0745 (0.0822)	-0.108 (0.0950)	-0.0370 (0.110)	-0.0684 (0.0959)	-0.0906 (0.137)			
Δ child	-0.173 (0.227)	-0.178 (0.228)	0.133 (0.206)	-0.0772 (0.251)	-0.347 (0.272)	0.170 (0.297)			
Δ elder	-0.288** (0.141)	-0.175 (0.118)	-0.151 (0.122)	-0.366** (0.165)	-0.0861 (0.140)	-0.231 (0.170)			
Δ work	-0.0178 (0.225)	0.321 (0.222)	0.563*** (0.207)	-0.0201 (0.251)	0.309 (0.262)	0.925*** (0.302)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	13	14	15	16	17	18	17	18	18
Δ work edu	0.0523*** (0.0128)	0.0261** (0.0118)	0.0150 (0.0141)	0.0585*** (0.0144)	0.0328** (0.0142)	-0.00369 (0.0209)			
Δ nonfarm	0.435*** (0.127)	0.683*** (0.111)	0.547*** (0.104)	0.437*** (0.138)	0.713*** (0.129)	0.719*** (0.159)			
Δ landagri	0.0175*** (0.00509)	0.0138*** (0.00389)	0.0139*** (0.00463)	0.0158*** (0.00605)	0.0136*** (0.00516)	0.00344 (0.00593)			
Observations	723	677	675	561	521	339			
R-squared	0.389	0.507	0.323	0.381	0.490	0.351			
Adj R-squared	0.3695	0.49	0.3005	0.3557	0.4676	0.306			
joint significance (p-value)	0.5107	0.0941	0.1617	0.5976	0.1746	0.0355			

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 4.8 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานตัวแปรได้ แบบจำลองที่ 3 และ 4 ในเขตเมือง

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	19	20	21	22	23	24
Constant	6.304*** (0.694)	8.112*** (0.696)	5.080*** (0.688)	5.869*** (0.804)	7.224*** (0.835)	4.371*** (1.058)
ln (AEY)	-0.604*** (0.0345)	-0.715*** (0.0338)	-0.472*** (0.0322)	-0.598*** (0.0396)	-0.735*** (0.0410)	-0.483*** (0.0474)
<i>Demographics</i>						
head age	0.0269 (0.0204)	0.0157 (0.0212)	0.00575 (0.0198)	0.0267 (0.0233)	0.0362 (0.0255)	-0.00701 (0.0309)
head age ²	-0.000280 (0.000191)	-0.000227 (0.000198)	-9.27e-05 (0.000175)	-0.000258 (0.000222)	-0.000433* (0.000242)	-8.73e-06 (0.000288)
head fem	0.00982 (0.0586)	-0.0366 (0.0589)	-0.0741 (0.0506)	-0.0180 (0.0662)	-0.105 (0.0694)	-0.147** (0.0688)
child	-0.301 (0.270)	-0.683** (0.330)	-0.0379 (0.271)	-0.282 (0.299)	-0.675* (0.389)	0.445 (0.387)

	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
VARIABLES	19	20	21	22	23	24
elder	-0.0123 (0.162)	0.126 (0.173)	-0.0367 (0.128)	-0.0873 (0.195)	0.255 (0.219)	-0.295 (0.193)
work	-0.204 (0.269)	-0.308 (0.295)	0.289 (0.250)	-0.154 (0.304)	-0.251 (0.343)	0.890** (0.352)
<i>Education</i>						
work edu	0.0367*** (0.0107)	0.0327*** (0.0109)	0.0248*** (0.00880)	0.0323*** (0.0126)	0.0331** (0.0136)	0.00585 (0.0124)
head prime	-0.0560 (0.0869)	0.0190 (0.0856)	0.00513 (0.0836)	-0.130 (0.102)	-0.0575 (0.104)	0.0953 (0.107)
<i>Occupation</i>						
nonfarm	0.431*** (0.139)	0.612*** (0.129)	0.310*** (0.119)	0.458*** (0.153)	0.686*** (0.153)	0.483*** (0.174)

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	19	20	21	22	23	24	23	24	24
headowner	0.170** (0.0728)	0.0225 (0.0719)	-0.0309 (0.0617)	0.174** (0.0799)	0.0878 (0.0822)	-0.0846 (0.0793)			
headsalary	0.0890 (0.0950)	0.0627 (0.0967)	0.0757 (0.0828)	0.104 (0.105)	0.0249 (0.110)	-0.0630 (0.108)			
<i>Financials Status</i>									
borrow									
formal				-0.0389 (0.0892)	-0.0756 (0.0917)	-0.0427 (0.0830)			
ln (debt)	-0.00985 (0.00661)	-0.00837 (0.00646)	-0.00156 (0.00452)	0.0239 (0.0241)	0.0460* (0.0246)	0.0696** (0.0283)			
ln (asset)	1.39e-08 (2.32e-08)	5.70e-10** (2.24e-10)	4.49e-10** (2.00e-10)	5.92e-09 (2.52e-08)	2.56e-10 (2.54e-10)	9.68e-10*** (2.96e-10)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	19	20	21	22	23	24	23	24	24
<i>Land</i>									
landagri	0.00773* (0.00460)	0.0162*** (0.00450)	0.00304 (0.00377)	0.00761 (0.00488)	0.0167*** (0.00505)	0.00457 (0.00473)			
<i>Change Variables</i>									
Δ head female	-0.0465 (0.0985)	-0.0766 (0.0821)	-0.107 (0.0950)	-0.0250 (0.111)	-0.0564 (0.0958)	-0.0781 (0.136)			
Δ child	-0.173 (0.227)	-0.182 (0.228)	0.132 (0.207)	-0.0702 (0.251)	-0.358 (0.272)	0.107 (0.296)			
Δ elder	-0.279** (0.141)	-0.171 (0.117)	-0.149 (0.122)	-0.373** (0.166)	-0.103 (0.140)	-0.257 (0.169)			
Δ work	-0.0170 (0.225)	0.310 (0.222)	0.567*** (0.207)	0.0106 (0.253)	0.322 (0.262)	0.893*** (0.300)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2558
	19	20	21	22	23	24	24
Δ work edu	0.0537*** (0.0128)	0.0265** (0.0117)	0.0153 (0.0141)	0.0572*** (0.0144)	0.0295** (0.0142)	-0.00194 (0.0208)	
Δ nonfarm	0.438*** (0.127)	0.686*** (0.111)	0.545*** (0.104)	0.443*** (0.138)	0.725*** (0.129)	0.733*** (0.158)	
Δ landagri	0.0174*** (0.00511)	0.0137*** (0.00389)	0.0138*** (0.00464)	0.0160*** (0.00605)	0.0136*** (0.00515)	0.00309 (0.00589)	
Observations	723	677	675	561	521	339	
R-squared	0.386	0.507	0.323	0.382	0.494	0.363	
Adj R-squared	0.367	0.4905	0.2998	0.3556	0.4703	0.3169	
joint significance (p-value)	0.5364	0.0941	0.1567	0.6259	0.1629	0.0158	

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า ระยะสั้นและระยะยาวในเขตชนบท สัดส่วนผู้สูงอายุ (elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุในครัวเรือน (Δ elder) ที่เพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง เมื่อสัดส่วนของผู้สูงอายุในเขตชนบทเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายได้ลดลงร้อยละ 0.72 – 0.87 ส่วนในเขตเมือง สัดส่วนผู้สูงอายุ (elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุในครัวเรือน (Δ elder) แทบไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองสามารถประกอบอาชีพหรือมีช่องทางในการหารายได้จากแหล่งอื่นภายหลังอายุ 60 ปี ในขณะที่ผู้สูงอายุในเขตชนบทไม่สามารถหารายได้ดั้งเดิมจึงทำให้ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตชนบท นอกจากนี้ สัดส่วนเด็ก (child) ที่เพิ่มขึ้นในเขตชนบทจะส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนลดลง ขณะที่ในเขตเมือง สัดส่วนเด็ก (child) ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงเฉพาะในระยะสั้นเท่านั้น

สรุปได้ว่าหากครัวเรือนในชนบทมีสัดส่วนผู้สูงอายุ (elder) และสัดส่วนเด็ก (child) ที่สูง (หรืออัตราการพึ่งพิงสูง) จะทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง นอกจากนี้ระยะยาวในเขตชนบทการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าครัวเรือน (Δ headfem) โดยการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าครัวเรือนจากเพศชายเป็นเพศหญิงนั้นจะทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงมากกว่าครัวเรือนอื่นร้อยละ 13 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าครัวเรือนนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากหัวหน้าครัวเรือนเพศชายคนเดิมเสียชีวิตหรือประสบเหตุที่ทำให้ไม่สามารถทำงานได้จึงต้องทำให้สมาชิกครัวเรือนเพศหญิงต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือนแทนสำหรับตัวแปรอื่น ๆ เช่น เพศของหัวหน้าครัวเรือน (headfem) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (headage) และอายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง (headage²) มีนัยสำคัญเพียงบางแบบจำลองเท่านั้นจึงอาจไม่สามารถระบุผลกระทบที่ชัดเจนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Fields (2001) ที่พบว่าคุณลักษณะต่าง ๆ ของหัวหน้าครัวเรือนแทบจะไม่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้

สำหรับจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (workedu) และการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ workedu) พบว่า มีเครื่องหมายเป็นบวกพร้อมทั้งมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นทุกช่วงระยะเวลาในเขตเมือง และเฉพาะระยะสั้นในเขตชนบทเท่านั้น ขณะที่การเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ workedu) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในทุกช่วงระยะเวลาในเขตชนบท และเฉพาะระยะสั้นในเขตเมืองเท่านั้น ทั้งนี้ตัวแปรการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (headprime) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบผลกระทบของการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนในแบบจำลองอื่น ๆ ที่ไม่ได้แสดงในที่นี้ โดยกำหนดตัวแปรการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในระดับชั้นต่าง ๆ คือ ไม่จบการศึกษา จบระดับประถมศึกษา และจบ

มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป รวมถึงจำนวนปีการศึกษาแล้ว แต่ตัวแปรการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน นั้นไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระดับทุนมนุษย์ของสมาชิกใน ครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้มิใช่ระดับทุนมนุษย์ของหัวหน้าครัวเรือน

เมื่อพิจารณาด้านสัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ (Δ work) ในเขตชนบทนั้นมีความไม่ ชัดเจนในการส่งผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ เนื่องจากเครื่องหมายของค่า สัมประสิทธิ์และความมีนัยสำคัญของสัดส่วนสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำไม่สอดคล้องกันทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ขณะที่สัดส่วนสมาชิกทำงานนอกภาคการเกษตร (nonfarm) และการเปลี่ยนแปลง สัดส่วนสมาชิกที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปรับเปลี่ยน ฐานะทางรายได้ในทุก ๆ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งในครัวเรือนที่มี สัดส่วนสมาชิกทำงานนอกภาคการเกษตรในปีต้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายได้ปีท้ายเพิ่มขึ้นร้อย ละ 0.31 – 0.67 สำหรับเขตเมือง และ 0.17 – 1.09 สำหรับเขตชนบท

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของอาชีพหัวหน้าครัวเรือนพบว่า ทุกช่วงเวลาหัวหน้าครัวเรือน ในเขตชนบทที่มีอาชีพเป็นพนักงานรายเดือน (headsalaray) จะมีรายได้มากกว่าอาชีพผู้ประกอบการ (headowner) และอาชีพอื่น ๆ ถึงร้อยละ 19 – 33 แต่ในเขตเมืองหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเป็น พนักงานรายเดือน (headsalaray) ไม่ส่งผลต่อรายได้ และสำหรับในระยะสั้นหัวหน้าครัวเรือนที่เป็น อาชีพผู้ประกอบการ (headowner) มีผลทำให้รายได้ของครัวเรือนมีอัตราการเจริญเติบโตมากกว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (landagri) และการเปลี่ยนแปลงของจำนวน ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (Δ landagri) สำหรับครัวเรือนในชนบทพบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมี นัยสำคัญทางสถิติทางสถิติในทุกแบบจำลอง เนื่องจากครัวเรือนในเขตชนบทประกอบอาชีพในภาค การเกษตรอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของขนาดที่ดินที่ใช้ในการเกษตรจึงมีผลเชิงบวกต่อ การเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนเหล่านี้ ในขณะที่ในเขตเมืองทั้งจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตรใน ปีต้นและการเพิ่มขึ้นของจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ให้เพิ่มขึ้น เฉพาะในระยะสั้นเท่านั้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครัวเรือนในเขตเมืองอาจไปประกอบอาชีพนอกภาค การเกษตรมากขึ้น ที่ดินสำหรับการทำเกษตรในระยะยาวจึงไม่ส่งผลต่อรายได้

นอกจากนี้ ในระยะสั้นเขตเมืองและเขตชนบทมูลค่าทรัพย์สิน ($\ln(\text{asset})$) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในระยะยาวกลับพบว่ามียัยสำคัญทางสถิติในทุกแบบจำลอง จึงแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีทรัพย์สินมาก มีแนวโน้มที่รายได้จะเพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่มีทรัพย์สินน้อย ทั้งนี้ในส่วนของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงการบริการทางการเงินได้แก่ การกู้ยืมเงิน (borrow) การกู้ยืมเงินในระบบ (formal) และมูลค่าหนี้ทั้งหมด ($\ln(\text{debt})$) จากผลการศึกษาพบว่า การกู้ยืมเงินมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉพาะระยะสั้นในเขตชนบทเท่านั้น ทั้งนี้ ผลกระทบจากการกู้ยืมเงินในระบบไม่มีความชัดเจนนัก เนื่องจากเครื่องหมายค่าสัมประสิทธิ์ขัดแย้งกันในระยะสั้น 2 ช่วงเวลา ในขณะที่เขตเมือง การกู้ยืมเงินและการกู้ยืมเงินในระบบไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ ส่วนมูลค่าหนี้ทั้งหมดทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทในทุกช่วงระยะเวลา

4.2.2 ด้านรายจ่าย

1) ด้านรายจ่าย เขตชนบท

ตารางที่ 4.9 – 4.10 แสดงถึงผลการศึกษาตามแบบจำลองการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่ายในเขตชนบท พบว่าในภาพรวม แบบจำลองสามารถอธิบายความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายจ่ายเป็นอย่างดี โดยมีค่า Adjusted R-squared อยู่ที่ช่วง 0.44 – 0.48 โดยค่าสัมประสิทธิ์ของรายจ่ายในปีต้นมีเครื่องหมายเป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกช่วงเวลา แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนในเขตชนบทของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนฐานะได้ในระดับดี ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการลู่เข้า (convergence) หาค่าเฉลี่ยของรายจ่าย

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนรายจ่ายแบ่งแยกได้ดังนี้ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก ได้แก่ ปัจจัยด้านอาชีพ กล่าวคือสัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตร (nonfarm) จะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นอย่างมากในทุกช่วงเวลา โดยหากสัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.38 – 0.41 นอกจากนี้ในระยะสั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ (headowner) และอาชีพพนักงานรายเดือน (headsalaried) จะมีอัตราการเจริญเติบโตของรายจ่ายมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และในระยะยาวหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเป็นพนักงานรายเดือน (headsalaried) จะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่าอาชีพผู้ประกอบการและอาชีพอื่น ๆ

สำหรับปัจจัยด้านการศึกษพบว่า ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ workedu) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้น โดยหากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำ (Δ workedu) เพิ่มขึ้น 1 ปีจะทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 – 4 แต่เฉพาะในระยะสั้นที่จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของผู้ที่มีงานทำในปีต้น (workedu) จะทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ระยะสั้นและระยะยาวการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนสมาชิกที่ทำงาน (Δ work) เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาด้านสถานภาพทางการเงินจะพบว่า ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การกู้ยืมเงิน (borrow) มูลค่าหนี้ ($\ln(\text{debt})$) จะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนมูลค่าของทรัพย์สิน ($\ln(\text{asset})$) ส่งผลให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเฉพาะในระยะสั้นเท่านั้น ในขณะที่และการกู้ยืมเงินในระบบ (formal) ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเฉพาะในระยะยาว สำหรับปัจจัยด้านที่ดินพบว่าในเขตชนบททั้งขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (landagri) และการเปลี่ยนแปลงขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (Δ landagri) ค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ขนาดที่ดินทำการเกษตรในปีต้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของขนาดที่ดินดังกล่าว ล้วนมีส่วนช่วยให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในทุกช่วงเวลา

ปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือนในเขตชนบทมีรายจ่ายลดลงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว คือ สัดส่วนผู้สูงอายุในปีต้น (elder) และการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนของผู้สูงอายุ (Δ elder) นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการลดลงของรายได้ในระยะสั้นช่วงแรก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเด็ก (Δ child) สัดส่วนของผู้ที่มีงานทำ (work) เพศของหัวหน้าครัวเรือน (femhead) การเปลี่ยนเพศของหัวหน้าครัวเรือนจากเพศชายเป็นเพศหญิง (Δ headfem)

ตารางที่ 4.9 ผลประมณการการปรับเปลี่ยนฐานด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 1 และ 2 เขตชนบท

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	25	26	27	28	29	30
Constant	9.899*** (0.673)	8.281*** (0.524)	8.958*** (0.592)	10.44*** (0.728)	9.318*** (0.627)	9.663*** (0.650)
ln (AEE)	-0.753*** (0.0313)	-0.808*** (0.0335)	-0.827*** (0.0358)	-0.749*** (0.0350)	-0.854*** (0.0392)	-0.858*** (0.0398)
<i>Demographics</i>						
headage	-0.0762*** (0.0183)	-0.00511 (0.0122)	-0.00784 (0.0151)	-0.101*** (0.0197)	-0.0219 (0.0147)	-0.0186 (0.0164)
headage ²	0.000673*** (0.000166)	3.06e-05 (0.000107)	8.24e-05 (0.000135)	0.000885*** (0.000181)	0.000185 (0.000129)	0.000174 (0.000148)
headfem	-0.143** (0.0718)	-0.0778* (0.0469)	-0.0356 (0.0561)	-0.160** (0.0799)	-0.0772 (0.0566)	-0.0436 (0.0624)
child	-0.363 (0.235)	-0.00533 (0.243)	0.0890 (0.261)	-0.290 (0.251)	-0.0788 (0.283)	0.109 (0.274)

VARIABLES	25	26	27	28	29	30
elder	-0.669*** (0.194)	-0.372*** (0.122)	-0.733*** (0.161)	-0.537** (0.231)	-0.399*** (0.153)	-0.643*** (0.190)
work	-0.870*** (0.311)	-0.0237 (0.232)	0.167 (0.246)	-0.697** (0.326)	0.0908 (0.270)	0.205 (0.258)
<i>Education</i>						
workedu	0.0272 (0.0175)	0.0307*** (0.0112)	0.00949 (0.0140)	0.0233 (0.0190)	0.0211 (0.0137)	0.00440 (0.0151)
headprime	-0.107 (0.0731)	-0.0540 (0.0514)	0.186 (0.119)	-0.115 (0.0795)	-0.0312 (0.0614)	0.211* (0.127)
<i>Occupation</i>						
nonfarm	0.408*** (0.118)	0.0850 (0.0724)	0.101 (0.0907)	0.391*** (0.130)	0.0815 (0.0836)	0.0212 (0.100)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	25	26	27	28	29	30
headowner	-0.0288 (0.0742)	0.0933* (0.0487)	0.00383 (0.0553)	-0.0231 (0.0818)	0.119** (0.0580)	-0.0377 (0.0604)
headsalarly	0.135 (0.149)	0.352*** (0.106)	0.389*** (0.120)	0.0537 (0.168)	0.279** (0.127)	0.463*** (0.136)
<i>Financials Status</i>						
borrow	-0.0185 (0.0777)	0.175*** (0.0620)	0.106* (0.0581)			
formal				0.0806 (0.0913)	-0.00754 (0.0508)	0.121* (0.0677)
ln (debt)						
ln (asset)	0.00732** (0.00362)	-0.00107 (0.00233)	-0.00119 (0.00349)	0.00887** (0.00390)	-0.00110 (0.00275)	-0.000381 (0.00377)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2556
	25	26	27	28	29	30	30
<i>Land</i>							
landagri	0.00593*** (0.00121)	0.00410*** (0.000877)	0.00214** (0.00105)	0.00510*** (0.00128)	0.00468*** (0.001000)	0.00270** (0.00111)	
<i>Change Variables between 2005 – 2010</i>							
Δ head female	-0.294*** (0.0899)	0.0199 (0.0588)	-0.0811 (0.0522)	-0.274*** (0.0967)	0.00379 (0.0709)	-0.0641 (0.0559)	
Δ child	-0.642* (0.327)	0.227 (0.170)	0.217 (0.180)	-0.612* (0.346)	0.130 (0.201)	0.261 (0.188)	
Δ elder	-0.367** (0.158)	-0.274*** (0.0887)	-0.413*** (0.0959)	-0.227 (0.185)	-0.255** (0.110)	-0.386*** (0.105)	
Δ work	-0.832*** (0.244)	-0.0655 (0.177)	0.0814 (0.171)	-0.609** (0.261)	-0.00525 (0.204)	0.149 (0.177)	

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	25	26	27	28	29	30
Δ work edu	0.0307 (0.0186)	0.0367*** (0.0110)	0.0254** (0.0114)	0.0294 (0.0202)	0.0348*** (0.0128)	0.0257** (0.0123)
Δ nonfarm	0.118 (0.101)	-0.0159 (0.0559)	0.0209 (0.0586)	0.0845 (0.109)	-0.0298 (0.0660)	-0.00908 (0.0634)
Δ landagri	0.000731 (0.00161)	0.00457*** (0.00115)	2.24e-08** (9.36e-09)	0.000613 (0.00188)	0.00454*** (0.00139)	1.76e-08* (9.66e-09)
Observations	838	856	752	682	617	617
R-squared	0.470	0.455	0.491	0.463	0.479	0.494
Adj R-squared	0.4558	0.4405	0.476	0.4451	0.4595	0.4758
joint significance (p-value)	0.0194	0.9892	0.7763	0.0995	0.6146	0.711

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 4.10 ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 3 และ 4 เขตชนบท

VARIABLES	2543 – 2549		2549 – 2556		2543 – 2556		2543 – 2549		2549 – 2556		2543 – 2556	
	31	32	32	33	33	34	34	35	35	35	36	36
Constant	9.897*** (0.673)	8.324*** (0.521)	8.980*** (0.591)	10.45*** (0.728)	8.756*** (0.636)	9.660*** (0.650)	8.756*** (0.636)	8.756*** (0.636)	8.756*** (0.636)	8.756*** (0.636)	8.756*** (0.636)	8.756*** (0.636)
ln (AEE)	-0.753*** (0.0314)	-0.817*** (0.0336)	-0.829*** (0.0357)	-0.743*** (0.0353)	-0.891*** (0.0398)	-0.863*** (0.0399)	-0.891*** (0.0398)	-0.891*** (0.0398)	-0.891*** (0.0398)	-0.891*** (0.0398)	-0.891*** (0.0398)	-0.891*** (0.0398)
<i>Demographics</i>												
headage	-0.0764*** (0.0183)	-0.00564 (0.0122)	-0.00868 (0.0151)	-0.0987*** (0.0199)	-0.0228 (0.0146)	-0.0213 (0.0165)	-0.0228 (0.0146)	-0.0228 (0.0146)	-0.0228 (0.0146)	-0.0228 (0.0146)	-0.0213 (0.0165)	-0.0213 (0.0165)
headage ²	0.000676*** (0.000166)	3.55e-05 (0.000107)	8.96e-05 (0.000135)	0.000861*** (0.000182)	0.000190 (0.000128)	0.000199 (0.000149)	0.000190 (0.000128)	0.000190 (0.000128)	0.000190 (0.000128)	0.000190 (0.000128)	0.000199 (0.000149)	0.000199 (0.000149)
headfem	-0.142** (0.0718)	-0.0702 (0.0469)	-0.0334 (0.0561)	-0.166** (0.0800)	-0.0519 (0.0563)	-0.0384 (0.0625)	-0.0519 (0.0563)	-0.0519 (0.0563)	-0.0519 (0.0563)	-0.0519 (0.0563)	-0.0384 (0.0625)	-0.0384 (0.0625)
child	-0.364 (0.235)	0.0200 (0.243)	0.100 (0.261)	-0.297 (0.251)	-0.0114 (0.280)	0.128 (0.274)	-0.0114 (0.280)	-0.0114 (0.280)	-0.0114 (0.280)	-0.0114 (0.280)	0.128 (0.274)	0.128 (0.274)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2549 – 2556	2543 – 2556
	31	32	33	34	35	36	35	36
elder	-0.664*** (0.194)	-0.359*** (0.121)	-0.725*** (0.161)	-0.534** (0.231)	-0.360** (0.151)	-0.639*** (0.190)		
work	-0.871*** (0.311)	0.00403 (0.231)	0.183 (0.246)	-0.715** (0.326)	0.152 (0.267)	0.235 (0.259)		
<i>Education</i>								
worked	0.0270 (0.0176)	0.0301*** (0.0111)	0.00834 (0.0140)	0.0252 (0.0191)	0.0139 (0.0136)	0.00391 (0.0151)		
headprime	-0.108 (0.0731)	-0.0589 (0.0512)	0.181 (0.119)	-0.118 (0.0795)	-0.0446 (0.0608)	0.194 (0.127)		
<i>Occupation</i>								
nonfarm	0.412*** (0.118)	0.0837 (0.0722)	0.103 (0.0905)	0.382*** (0.130)	0.0871 (0.0826)	0.0242 (0.100)		

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	31	32	33	34	35	36
headowner	-0.0290 (0.0743)	0.0843* (0.0487)	0.000648 (0.0553)	-0.0157 (0.0820)	0.0858 (0.0579)	-0.0431 (0.0605)
headsalary	0.136 (0.149)	0.346*** (0.106)	0.386*** (0.119)	0.0504 (0.168)	0.222* (0.126)	0.478*** (0.136)
<i>Financials Status</i>						
borrow						
formal				0.0979 (0.0924)	-0.0240 (0.0504)	0.107 (0.0685)
ln (debt)	-0.000299 (0.00687)	0.0200*** (0.00546)	0.0115** (0.00514)	-0.0121 (0.0102)	0.0895*** (0.0226)	0.00980 (0.00761)
ln (asset)	0.00732** (0.00362)	-0.00124 (0.00232)	-0.00123 (0.00348)	0.00892** (0.00390)	-0.00193 (0.00272)	-0.000335 (0.00377)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	31	32	33	34	35	36
<i>Land</i>						
landagri	0.00592*** (0.00121)	0.00382*** (0.000880)	0.00196* (0.00106)	0.00522*** (0.00128)	0.00369*** (0.00102)	0.00249** (0.00112)
<i>Change Variables between 2005 – 2010</i>						
Δ head female	-0.294*** (0.0899)	0.0201 (0.0586)	-0.0811 (0.0521)	-0.273*** (0.0967)	0.000629 (0.0700)	-0.0648 (0.0559)
Δ child	-0.643** (0.327)	0.234 (0.170)	0.219 (0.180)	-0.625* (0.346)	0.144 (0.199)	0.266 (0.188)
Δ elder	-0.365** (0.158)	-0.273*** (0.0884)	-0.411*** (0.0958)	-0.232 (0.185)	-0.236** (0.109)	-0.379*** (0.105)
Δ work	-0.833*** (0.244)	-0.0535 (0.177)	0.0865 (0.171)	-0.614** (0.261)	0.00202 (0.204)	0.160 (0.177)

VARIABLES	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556	2543 – 2549	2549 – 2556	2543 – 2556
	31	32	33	34	35	36
Δ work edu	0.0305 (0.0186)	0.0373*** (0.0110)	0.0252** (0.0114)	0.0304 (0.0203)	0.0349*** (0.0127)	0.0257** (0.0123)
Δ nonfarm	0.119 (0.101)	-0.0203 (0.0557)	0.0196 (0.0585)	0.0832 (0.109)	-0.0442 (0.0653)	-0.00924 (0.0634)
Δ landagri	0.000762 (0.00161)	0.00444*** (0.00114)	2.23e-08** (9.35e-09)	0.000619 (0.00188)	0.00433*** (0.00138)	1.76e-08* (9.66e-09)
Observations	838	856	752	682	617	617
R-squared	0.470	0.458	0.493	0.464	0.492	0.496
Adj R-squared	0.4557	0.4442	0.4772	0.4454	0.4726	0.4763
joint significance (p-value)	0.0194	0.9929	0.7395	0.0886	0.5952	0.6423

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

2) ด้านรายจ่าย เขตเมือง

ตารางที่ 4.11 – 4.12 แสดงถึงผลการศึกษาตามแบบจำลองการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่ายในเขตเมืองพบว่า ในภาพรวมแบบจำลองสามารถอธิบายความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านการรายได้ค่อนข้างดี โดยมีค่า Adjusted R-squared อยู่ที่ช่วง 0.33 – 0.77 ค่าสัมประสิทธิ์ของรายจ่ายในปีต้น ($\ln(AEE)$) มีเครื่องหมายเป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกช่วงเวลา แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนในเขตเมืองของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนฐานะได้ในระดับดี ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการลู่เข้า (convergence) หาค่าเฉลี่ยของรายจ่าย

ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ มีดังนี้ ในระยะยาวการเปลี่ยนแปลงเพศของหัวหน้าครัวเรือนจากชายเป็นหญิง (Δ headfem) จะมีทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพศ และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนเด็ก (Δ child) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 0.22 – 0.23 นอกจากนี้ในระยะสั้นเท่านั้นที่สัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตรของแรงงานในครัวเรือน (nonfarm) และการเพิ่มขึ้นของขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (Δ landagri) ก็ทำให้รายจ่ายเพิ่มขึ้น

ข้อค้นพบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ คือ ในระยะสั้น (ช่วงแรก) หากตัวแปรสัดส่วนการทำงานของสมาชิกในครัวเรือน (work) และการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการทำงาน (Δ work) เพิ่มขึ้นจะทำให้มีรายจ่ายที่ลดลงแต่ในระยะยาวตัวแปรดังกล่าวนี้จะทำให้รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุ (Δ elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) ที่เพิ่มขึ้นยังไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรายจ่าย กล่าวคือ ระยะสั้นในช่วงแรก (ปี 2548 – 2553) การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุ (Δ elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายลดลง แต่ในช่วงหลัง (ปี 2553 – 2558) การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุ (Δ elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้รายจ่ายในเขตเมืองลดลง มีดังนี้ ในระยะสั้น (ช่วงแรก) การกู้ยืมเงิน (borrow) และมูลค่าหนี้ทั้งหมด ($\ln(debt)$) ซึ่งเป็นการบ่งชี้ได้ว่าในช่วงแรกครัวเรือนไม่ได้กู้ยืมเงินเพื่อการใช้จ่ายด้านต่าง ๆ อีกทั้งในช่วงเดียวกันนี้ขนาดที่ดินที่ทำการเกษตร (landagri) มีส่วนทำให้รายจ่ายในเขตเมืองลดลงเช่นกัน นอกจากนี้ในช่วงหลังมีเพียงสัดส่วนของเด็ก (child) ที่ทำให้รายจ่ายครัวเรือนลดลง โดยเมื่อสัดส่วนของเด็ก (child) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้รายจ่ายครัวเรือนลดลงร้อยละ 0.22 – 0.23

ตารางที่ 4.11 ผลประมาณการการเปลี่ยนแปลงฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 1 และ 2 เขตเมือง

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	37	38	39	40	41	42
Constant	9.856*** (0.468)	7.105*** (0.725)	5.427*** (0.343)	9.513*** (0.534)	7.124*** (1.047)	5.849*** (0.386)
ln (AEY)	-0.902*** (0.0196)	-0.743*** (0.0433)	-0.534*** (0.0140)	-0.897*** (0.0225)	-0.719*** (0.0586)	-0.554*** (0.0158)
<i>Demographics</i>						
head age	0.000317 (0.0142)	0.00308 (0.0185)	0.00193 (0.0106)	0.00618 (0.0165)	0.00226 (0.0280)	-0.00590 (0.0122)
head age ²	-1.54e-05 (0.000133)	-1.50e-05 (0.000164)	3.34e-06 (9.92e-05)	-8.27e-05 (0.000157)	-2.93e-05 (0.000261)	7.96e-05 (0.000116)
head fem	0.0486 (0.0407)	0.0232 (0.0475)	0.0423 (0.0295)	0.0326 (0.0466)	0.0328 (0.0626)	0.0195 (0.0331)
child	-0.230 (0.190)	-0.481* (0.252)	0.0697 (0.167)	-0.143 (0.215)	-0.708** (0.351)	0.0659 (0.188)

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	37	38	39	40	41	42	41	42	42
elder	-0.0307 (0.113)	0.165 (0.120)	-0.0380 (0.0872)	-0.00946 (0.138)	0.225 (0.175)	-0.0769 (0.105)	0.225 (0.175)	-0.0769 (0.105)	-0.0769 (0.105)
work	-0.329* (0.191)	-0.212 (0.235)	0.263* (0.151)	-0.318 (0.220)	-0.239 (0.319)	0.271 (0.168)	-0.239 (0.319)	0.271 (0.168)	0.271 (0.168)
<i>Education</i>									
work edu	0.0448*** (0.00737)	0.0345*** (0.00830)	0.0134** (0.00546)	0.0430*** (0.00866)	0.0247** (0.0109)	0.00851 (0.00631)	0.0247** (0.0109)	0.00851 (0.00631)	0.00851 (0.00631)
head prime	-0.0827 (0.0605)	0.0409 (0.0784)	0.0425 (0.0429)	-0.0826 (0.0720)	0.00900 (0.0971)	0.0206 (0.0500)	0.00900 (0.0971)	0.0206 (0.0500)	0.0206 (0.0500)
<i>Occupation</i>									
nonfarm	-0.0205 (0.0935)	0.331*** (0.109)	0.0343 (0.0625)	-0.0182 (0.103)	0.249 (0.153)	0.0523 (0.0691)	0.249 (0.153)	0.0523 (0.0691)	0.0523 (0.0691)

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2548 – 2558
	37	38	39	40	41	42	41	42
headowner	0.0388 (0.0495)	-0.0591 (0.0549)	-0.0212 (0.0354)	0.0224 (0.0554)	-0.107 (0.0691)	-0.00161 (0.0386)		
headsalary	0.0742 (0.0663)	-0.0306 (0.0775)	0.0140 (0.0487)	0.0796 (0.0746)	-0.00246 (0.0968)	0.0585 (0.0531)		
<i>Financials Status</i>								
borrow	-0.237*** (0.0478)	-0.00331 (0.0493)	-0.0119 (0.0341)					
formal				-0.0575 (0.0632)	0.0277 (0.0729)	-0.0256 (0.0439)		
ln (debt)								
ln (asset)	5.76e-09 (1.60e-08)	1.80e-10 (1.87e-10)	2.88E-11 (1.12e-10)	4.16e-09 (1.77e-08)	2.91e-10 (2.69e-10)	5.26E-12 (1.21e-10)		

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	37	38	39	40	41	42	41	42	42
<i>Land</i>									
landagri	-0.00743** (0.00320)	0.00181 (0.00354)	0.00189 (0.00226)	-0.00749** (0.00345)	0.00265 (0.00429)	0.00179 (0.00242)			
<i>Change Variables between 2000 - 2013</i>									
Δ head female	0.0133 (0.0688)	0.0205 (0.0891)	0.107*** (0.0413)	0.0162 (0.0784)	0.0832 (0.124)	0.0743 (0.0459)			
Δ child	-0.113 (0.157)	0.128 (0.194)	0.229** (0.114)	-0.0640 (0.178)	-0.101 (0.268)	0.215* (0.130)			
Δ elder	-0.200** (0.0984)	0.171 (0.115)	-0.00122 (0.0592)	-0.199* (0.117)	0.340** (0.154)	0.0156 (0.0672)			
Δ work	-0.455*** (0.155)	0.208 (0.195)	0.434*** (0.111)	-0.505*** (0.177)	0.0593 (0.272)	0.479*** (0.126)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	37	38	39	40	41	42	41	42	42
Δ work edu	0.0278*** (0.00891)	0.00997 (0.0133)	-0.00493 (0.00591)	0.0264*** (0.0101)	0.00648 (0.0189)	-0.0118* (0.00676)	0.00648 (0.0189)	0.00648 (0.0189)	-0.0118* (0.00676)
Δ nonfarm	-0.131 (0.0886)	0.207** (0.0971)	0.107* (0.0555)	-0.182* (0.0978)	0.275* (0.142)	0.124** (0.0615)	0.275* (0.142)	0.275* (0.142)	0.124** (0.0615)
Δ landagri	-0.00200 (0.00355)	0.00463 (0.00435)	0.000931 (0.00195)	-0.00365 (0.00429)	0.00976* (0.00535)	-0.000236 (0.00246)	0.00976* (0.00535)	0.00976* (0.00535)	-0.000236 (0.00246)
Observations	723	675	677	561	339	521	339	339	521
R-squared	0.781	0.352	0.734	0.780	0.395	0.759	0.395	0.395	0.759
Adj R-squared	0.7737	0.3296	0.725	0.7712	0.3529	0.7479	0.3529	0.3529	0.7479
joint significance (p-value)	0.2291	0.1182	0.0967	0.3054	0.0508	0.126	0.0508	0.0508	0.126

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 4.12 ผลประมาณการการเปลี่ยนแปลงฐานะด้านรายจ่าย แบบจำลองที่ 3 และ 4 เขตเมือง

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	43	44	45	46	47	48
Constant	9.741*** (0.467)	7.094*** (0.724)	5.453*** (0.341)	9.450*** (0.555)	6.956*** (1.069)	5.733*** (0.395)
ln (AEY)	-0.898*** (0.0196)	-0.742*** (0.0432)	-0.535*** (0.0139)	-0.898*** (0.0228)	-0.728*** (0.0597)	-0.558*** (0.0160)
<i>Demographics</i>						
head age	0.00258 (0.0142)	0.00283 (0.0185)	0.00215 (0.0106)	0.00595 (0.0165)	0.00247 (0.0280)	-0.00665 (0.0122)
head age ²	-3.82e-05 (0.000133)	-1.23e-05 (0.000164)	-2.08e-07 (9.92e-05)	-8.04e-05 (0.000157)	-3.02e-05 (0.000261)	8.72e-05 (0.000116)
head fem	0.0433 (0.0408)	0.0234 (0.0475)	0.0410 (0.0295)	0.0348 (0.0469)	0.0346 (0.0627)	0.0230 (0.0332)
child	-0.213 (0.190)	-0.482* (0.252)	0.0659 (0.167)	-0.139 (0.215)	-0.695** (0.352)	0.0610 (0.188)

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2548 – 2558	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2558
	43	44	45	46	47	48		
elder	-0.00161 (0.113)	0.166 (0.120)	-0.0401 (0.0868)	-0.00875 (0.138)	0.216 (0.175)	-0.0760 (0.105)		
work	-0.322* (0.192)	-0.211 (0.235)	0.257* (0.151)	-0.312 (0.221)	-0.215 (0.321)	0.271 (0.168)		
<i>Education</i>								
work edu	0.0463*** (0.00738)	0.0345*** (0.00830)	0.0132** (0.00543)	0.0424*** (0.00879)	0.0231** (0.0111)	0.00675 (0.00644)		
head prime	-0.0858 (0.0607)	0.0407 (0.0784)	0.0467 (0.0429)	-0.0828 (0.0721)	0.00569 (0.0972)	0.0204 (0.0499)		
<i>Occupation</i>								
nonfarm	-0.00637 (0.0939)	0.330*** (0.109)	0.0400 (0.0626)	-0.0172 (0.103)	0.261* (0.154)	0.0560 (0.0691)		

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	43	44	45	46	47	48	49	50	51
headowner	0.0428 (0.0497)	-0.0592 (0.0549)	-0.0202 (0.0354)	0.0228 (0.0554)	-0.109 (0.0691)	-0.00112 (0.0386)			
headsalary	0.0779 (0.0666)	-0.0307 (0.0775)	0.0159 (0.0486)	0.0788 (0.0747)	-0.0143 (0.0980)	0.0577 (0.0531)			
<i>Financials Status</i>									
borrow									
formal				-0.0586 (0.0633)	0.0409 (0.0748)	-0.0284 (0.0439)			
ln (debt)	-0.0204*** (0.00461)	0.000544 (0.00425)	-0.00373 (0.00324)	0.00719 (0.0171)	0.0205 (0.0257)	0.0163 (0.0118)			
ln (asset)	7.50e-09 (1.61e-08)	1.82e-10 (1.87e-10)	-2.22E-11 (1.12e-10)	3.32e-09 (1.79e-08)	2.78e-10 (2.69e-10)	-1.21E-11 (1.21e-10)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	43	44	45	46	47	48	49	50	51
<i>Land</i>									
landagri	-0.00760** (0.00321)	0.00172 (0.00355)	0.00214 (0.00226)	-0.00759** (0.00346)	0.00237 (0.00431)	0.00160 (0.00242)			
<i>Change Variables between 2000 - 2013</i>									
Δ head female	-0.000438 (0.0690)	0.0208 (0.0891)	0.107*** (0.0413)	0.0192 (0.0787)	0.0879 (0.124)	0.0772* (0.0459)			
Δ child	-0.114 (0.158)	0.127 (0.194)	0.227** (0.114)	-0.0620 (0.178)	-0.117 (0.268)	0.210 (0.130)			
Δ elder	-0.188* (0.0987)	0.171 (0.115)	0.000695 (0.0592)	-0.201* (0.117)	0.331** (0.154)	0.0109 (0.0673)			
Δ work	-0.467*** (0.156)	0.209 (0.195)	0.427*** (0.111)	-0.495*** (0.179)	0.0521 (0.272)	0.482*** (0.126)			

VARIABLES	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558	2548 – 2553	2553 – 2558	2548 – 2558
	43	44	45	46	47	48	49	50	51
Δ work edu	0.0302*** (0.00892)	0.0101 (0.0132)	-0.00504 (0.00589)	0.0259** (0.0102)	0.00700 (0.0189)	-0.0130* (0.00681)			
Δ nonfarm	-0.129 (0.0889)	0.206*** (0.0971)	0.1111** (0.0555)	-0.180* (0.0980)	0.276* (0.142)	0.129** (0.0615)			
Δ landagri	-0.00246 (0.00356)	0.00457 (0.00435)	0.000862 (0.00194)	-0.00363 (0.00429)	0.00960* (0.00535)	-0.000244 (0.00246)			
Observations	723	675	677	561	339	521			
R-squared	0.779	0.352	0.734	0.780	0.396	0.759			
Adj R-squared	0.7721	0.3296	0.7255	0.7709	0.3522	0.7484			
joint significance (p-value)	0.2442	0.1164	0.104	0.3223	0.0491	0.1204			

ที่มา : คำนวณโดยผู้วิจัย

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อรายจ่ายในระยะสั้น (ช่วงแรก) ของเขตชนบท ในขณะที่ในเขตเมืองอายุของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีนัยสำคัญแต่อย่างใด ประการต่อมาคือเพศของหัวหน้าครัวเรือน (headfem) จะทำให้รายจ่ายในเขตชนบทลดลงในระยะสั้น รวมไปถึงการเปลี่ยนเพศของหัวหน้าครัวเรือนจากเพศชายเป็นเพศหญิง (Δ headfem) ก็ทำให้รายจ่ายในเขตชนบทลดลงในระยะสั้นลดลงเช่นกัน ในขณะที่ในเขตเมืองการเปลี่ยนเพศของหัวหน้าครัวเรือนจากเพศชายเป็นเพศหญิง (Δ headfem) ไม่ส่งผลต่อรายจ่ายในระยะสั้น แต่กลับทำให้รายจ่ายในระยะยาวเพิ่มขึ้นร้อยละ 8 – 11 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับสัดส่วนเด็ก (child) จะทำให้รายจ่ายระยะสั้นในเขตเมืองลดลงเท่านั้น และเมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเด็ก (Δ child) จะพบว่าจะทำให้รายจ่ายเขตชนบทลดลงในระยะสั้น แต่ทำให้รายจ่ายเขตเมืองในระยะยาวเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาด้านผู้สูงอายุ (elder) และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้สูงอายุ (Δ elder) ในเขตชนบทจะพบว่าปัจจัยผู้สูงอายุดังกล่าวจะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุก ๆ แบบจำลอง ซึ่งแตกต่างจากเขตเมืองที่ไม่มีความแน่นอนทางด้านเครื่องหมาย กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้สูงอายุ (Δ elder) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายในช่วงแรกลดลง แต่การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของผู้สูงอายุ (Δ elder) ที่เพิ่มขึ้นกลับทำให้รายจ่ายในช่วงหลังเพิ่มขึ้น และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในระยะยาว

ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีงานทำ (work) ในระยะสั้นทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองจะทำให้รายจ่ายลดลง แต่ในระยะยาวสัดส่วนของผู้ที่มีงานทำ (work) จะทำให้รายจ่ายเขตเมืองเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาด้านการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการทำงาน (Δ work) จะพบว่าในระยะสั้นและระยะยาวในเขตเมืองจะส่งผลที่ตรงข้ามกันแต่เมื่อพิจารณาเขตชนบทกลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการทำงาน (Δ work) ไม่มีนัยสำคัญแต่อย่างใด

ปัจจัยด้านอาชีพ จะพบว่าในระยะสั้นสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (nonfarm) จะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) แล้วจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนสัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (Δ nonfarm) ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รายจ่ายของครัวเรือนในเขตเมืองเพิ่มขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แต่กลับไม่มีผลใด ๆ ต่อครัวเรือนในเขตชนบท แต่เมื่อพิจารณาถึงอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนจะพบว่า ทั้งอาชีพผู้ประกอบการ (headowner) และพนักงานรายเดือน (headsalaray) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อรายจ่ายของครัวเรือนในเขตชนบทเท่านั้น

ปัจจัยด้านสภาพทางการเงิน พบว่าในระยะสั้นการกู้ยืมเงิน (borrow) และมูลค่าหนี้ (ln(debt)) จะทำให้รายจ่ายในเขตเมืองลดลง แต่ปัจจัยดังกล่าวนี้จะทำให้รายจ่ายในเขตเมืองเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ปัจจัยด้านที่ดิน ได้แก่ จำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (landagri) และการเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (Δ landagri) พบว่าในเขตชนบทนั้นมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกแบบจำลอง เนื่องจากครัวเรือนในเขตชนบทประกอบอาชีพในภาคการเกษตรอยู่เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ในระยะสั้นสำหรับเขตเมืองจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (landagri) จะทำให้รายจ่ายลดลงในช่วงแรก แต่การเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (Δ landagri) จะทำให้รายจ่ายลดลงในช่วงหลัง ทั้งนี้การที่ปัจจัยที่ดินไม่ค่อยส่งผลมากนัก เนื่องจากครัวเรือนในเขตเมืองอาจไปประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมากขึ้น ที่ดินสำหรับการทำเกษตรในระยะยาวจึงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้ประชาชนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่สูงขึ้น ในขณะที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้ยังคงมีแนวโน้มที่ลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งสังเกตได้จากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคทางรายได้ (Gini coefficient) ดังนั้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ารายได้ต่อหัวที่เพิ่มสูงขึ้นอาจไม่ได้ช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าในอดีตจนถึงปัจจุบันประชาชนมีการปรับเปลี่ยนฐานะเป็นอย่างไร และปัจจัยใดที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะของประชาชน

งานวิจัยนี้พิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะของครัวเรือนใน 4 จังหวัดของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ลพบุรี บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ โดยใช้ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (Townsend Thai Data) จากสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (RIPED) มีระยะเวลาในการศึกษาสำหรับในเขตชนบทแบ่งเป็นระยะสั้น 2 ช่วง ได้แก่ (1) ปี 2543 – 2549 (2) ปี 2549 – 2556 และระยะยาว ช่วงปี 2543 – 2556 ในเขตเมืองระยะสั้น 2 ช่วง ได้แก่ (1) ปี 2548 – 2553 (2) ปี 2553 – 2558 และระยะยาวช่วงปี 2548 – 2558

ผลการศึกษาพบว่า ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมีการปรับเปลี่ยนฐานะค่อนข้างดี ซึ่งในเขตชนบทจะมีการปรับเปลี่ยนฐานะดีกว่าในเขตเมือง อีกทั้งการปรับเปลี่ยนฐานะทางด้านรายจ่ายมากกว่าด้านรายได้ โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ดีขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบท ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนผู้ที่มีงานทำ การเพิ่มขึ้นของจำนวนปีการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน ผู้ที่มีงานทำ การทำงานนอกภาคการเกษตร การเพิ่มขึ้นของการทำงานนอกภาคการเกษตร จำนวนที่ดินที่ทำการเกษตร การเพิ่มขึ้นของจำนวนที่ดินที่ทำการเกษตร การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนสมาชิกที่มีงานทำ และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเจ้าของธุรกิจ นอกจากนี้เฉพาะในเขตชนบทพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นพนักงานที่มีรายได้เป็นรายเดือน การกู้ยืมเงิน และมูลค่าของทรัพย์สิน มีส่วนทำให้รายได้ของครัวเรือนดีขึ้นเช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสะสมทุนมนุษย์และทรัพย์สินของครัวเรือน ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ครัวเรือนมีฐานะทางรายได้ดีขึ้น อีกทั้งภาคการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนก็ส่งผลต่อรายได้เช่นกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ส่วนปัจจัยที่ทำให้รายได้ลดลง ได้แก่ สัดส่วนผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุ สัดส่วนเด็ก และการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนเด็ก เป็นการชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีภาวะการพึ่งพิงที่สูงจะทำให้ครัวเรือนมีรายได้ลดลง ดังนั้นหากเป็นครัวเรือนใหญ่ที่มีเด็กและผู้สูงอายุมากก็จะทำให้ครัวเรือนนั้นมีรายได้ที่ลดลงมาก และสำหรับปัจจัยของคุณลักษณะของหัวหน้าครัวเรือนนั้นแทบจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการปรับเปลี่ยนรายได้

เมื่อพิจารณาด้านรายจ่ายพบว่า เฉพาะในเขตชนบท หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเจ้าของธุรกิจ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นพนักงานรายเดือน มูลค่าทรัพย์สิน การกู้ยืมเงิน การกู้ยืมเงินในระบบ และที่ดินที่ทำการเกษตร มีส่วนทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบทางด้านรายจ่ายพบว่า ในเขตชนบทและเขตเมืองมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยในเขตชนบทอายุของหัวหน้าครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน การเปลี่ยนเพศของหัวหน้าครัวเรือน สัดส่วนเด็ก การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนเด็ก และสัดส่วนการทำงาน จะทำให้รายจ่ายครัวเรือนในชนบทในระยะสั้น (ช่วงแรก) ลดลง อีกทั้งปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการลดลงของรายจ่ายในเขตชนบทคือสัดส่วนผู้สูงอายุ และการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีนัยสำคัญในทุกช่วงเวลา ในขณะที่ในเขตเมืองในระยะสั้น การกู้ยืมเงิน มูลค่าหนี้ และที่ดินที่ทำการเกษตรจะทำให้รายจ่ายลดลง นอกจากนี้ในเขตเมืองยังมีผลกระทบที่แตกต่างกันของตัวแปร กล่าวคือ ในระยะสั้น สัดส่วนเด็ก การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนเด็ก และการเพิ่มขึ้นสัดส่วนของผู้สูงอายุ มีผลในเชิงลบแต่ในระยะยาวตัวแปรดังกล่าวกลับมีผลในเชิงบวก อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการทำงานนอกภาคการเกษตรในระยะสั้นทั้งสองช่วงก็ส่งผลในทางตรงกันข้ามเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมา สรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับเปลี่ยนฐานะทางรายได้ โดยแบ่งประเด็นได้ดังนี้

1. **ด้านการศึกษา** เนื่องจากระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ จึงควรเพิ่มโอกาสให้กับสมาชิกครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็กให้เข้าถึงบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพของรัฐโดยเฉพาะครัวเรือนที่ยากจน เพื่อเป็นการสะสมทุนมนุษย์ของแรงงานครัวเรือนในอนาคต

2. **ผู้สูงอายุ** เนื่องด้วยปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในครัวเรือนนั้นจะทำให้รายได้ลดลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุไม่อาจประกอบอาชีพได้เช่นเดิมจึงส่งผลให้รายได้ครัวเรือนลดลง ในปัจจุบันนี้ แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยเกษียณแล้ว แต่บางคนยังมีสุขภาพแข็งแรงและยังสามารถทำงานได้ ดังนั้น จึงควรให้สนับสนุนผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยส่งเสริมนโยบายขยายอายุเกษียณ และจัดให้มีการทำงานหลังเกษียณที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมนโยบายด้านแรงงาน โดยเพิ่มและเสริมทักษะใหม่ให้แก่แรงงาน ทั้งนี้ผลการศึกษาของ ILO (2008) ยังพบว่า นโยบายเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้และยกระดับผลิตภาพของแรงงานในระยะยาวได้ด้วย
3. **การใช้ทรัพยากรที่ดินเพื่อการเกษตร** อาชีพในภาคเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพที่มีความสำคัญในเขตชนบท และจากผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนฐานะ อย่างไรก็ตาม ที่ดินเป็นสิ่งที่มีการจำกัดโดยธรรมชาติ ดังนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาช่วยเพิ่มผลิตภาพภาคการผลิต (productivity) ที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น การวิจัยพัฒนาพันธุ์พืช การใช้เครื่องมือในการทำการเกษตร ให้ความรู้ด้านการรักษาสุขภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผลผลิต เป็นต้น และให้มีขนาดที่ดินที่เหมาะสมกับการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (economies of scale)
4. **การกักเงิน** ภาครัฐควรสนับสนุนการกักเงิน รวมถึงการเข้าถึงสถาบันทางการเงินในเขตชนบท เนื่องจากในเขตชนบทมีต้นทุนในการเข้าถึงสถาบันทางการเงินแบบทางการ ดังนั้นภาครัฐควรมีมาตรการรองรับทางด้านธุรกรรมทางด้านการกักเงินให้ครัวเรือนในเขตชนบทเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้อาจพิจารณาควบคู่ไปกับการกักเงินเพื่อสร้างอาชีพ
5. **ด้านอาชีพ** ภาครัฐควรสนับสนุนการทำงานนอกภาคการเกษตรโดย การทำอาชีพเสริมอื่นนอกฤดูเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ทั้งนี้ในรัฐบาลจำเป็นที่จะต้องดำเนินมาตรการในการช่วยเหลือให้มิ้งงานทำนอกภาคการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจพัฒนาในแต่ละพื้นที่ให้มีความเหมาะสม เช่น การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม มาตรการในการช่วยเหลือหมู่บ้านให้มีสินค้า OTOP และมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างมีคุณภาพ

บรรณานุกรม

- Antman, F., & McKenzie, D. J. (2007). Earnings Mobility and Measurement Error: A Pseudo-Panel Approach. *Economic Development and Cultural Change*, 56(1), 125–161. <https://doi.org/10.1086/520561>
- Banerjee, A. N., Banik, N., & Mukhopadhyay, J. P. (2015). The dynamics of income growth and poverty: Evidence from districts in India. *Development Policy Review*, 33(3), 293–312. <https://doi.org/10.1111/dpr.12110>
- Bukstein, D. (2014). Intra-generational Social Mobility and Entrepreneurship in Uruguay. *Latin American Journal of Economics*, 51(2), 227–245.
- Castellani, F., & Lora, E. (2014). Is Entrepreneurship a Channel of Social Mobility in Latin America? *Latin American Journal of Economics*, 51(2), 179–194. <https://doi.org/10.7764/LAJE.51.2.179>
- Chawanote, C., Barrett, C. B., & Dyson, C. H. (2014). *Farm and Non-farm Occupational and Earnings Dynamics in Rural Thailand*. Cornell University. Retrieved from http://barrett.dyson.cornell.edu/files/papers/FarmNFDynamics_ChawanoteBarrettFeb2014.pdf
- Cherdchuchai, Supattra, Otsuka, K., & Estudillo, J. P. (2008). *Rural Poverty and Income Dynamics in Asia and Africa*. (Estudillo & Sawada, Eds.) (1st ed.). Abingdon, UK: Routledge.
- Corak, M., Lindquist, M. J., & Mazumder, B. (2014). A comparison of upward and downward intergenerational mobility in Canada, Sweden and the United States. *Labour Economics*, 30, 185–200. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2014.03.013>
- Cuesta, J., Pizzolitto, G., & Ñopo, H. (2011). Using Pseudo-Panels to Measure Income Mobility in Latin America Using Pseudo-Panels to Measure Income Mobility in Latin America. *The Review of Income and Wealth*, (5449), 224–246. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2011.00444.x>
- Dercon, S., & Krishnan, P. (2000). Vulnerability, Seasonality, and Poverty in Ethiopia'. *Journal of Development Studies*, 36, 25–53.
- Engel, E. (1985). Die Lebenskosten Belgischer Arbeiter-Familien Fruher und Jetzt.

- International Statistical Institute Bulletin*, 1–74.
- Fields, G. S. (2001). *Distribution and Development : A New Look at the Developing World. Economia.*
- Fields, G. S. (2006). *The Many Facets of Economic Mobility Articles and Chapters. Cornell University.*
- Fields, G. S., Cichello, S. F., Menendez, M., & Newhouse, D. (2003). Household Income Dynamics : A Four-Country Story. *The Journal of Development Studies*, 40(2), 30–54.
- Forbes, K. (2000). A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth. *American Economic Review*, 90, 869–879.
- Giddens, A., Duneier, M., & Appelbaum, R. (2005). *Introduction to Sociology* (5th ed.). New York: W. W. Norton.
- Grootaert, C., Kanbur, R., & G.-T, O. (1995). The Dynamics of Poverty: Why Some People Escape from Poverty and Others Don't. *An African Case Study.*
- Hourriez, J. -M., & Olier, L. (1997). Niveau de vie et taille du ménage : estimations d'une échelle d'équivalence. *Économie et Statistique*, 65–94. <https://doi.org/10.3406/estat.1998.2591>
- Justino, P., Litchfield, J., & Pham, H. (2008). Poverty Dynamics During Trade Reform: Evidence from Rural Vietnam. *Review of Income and Wealth*, 54 (2), 166–192.
- Lawson, D., McKay, A., & Okidi, J. (2006). Poverty Persistence and Transitions in Uganda: A Combined Qualitative and Quantitative Analysis. *Journal of Development Studies*, 42 (7), 1225–1251.
- Lohano, H. R. (2008). *Poverty Dynamics in Rural Sindh, Pakistan, 1987-88 to 2004-05. In: BAULCH, B. (ed.) Why Poverty Persists? Poverty Dynamics in Asia and Africa. Cheltenham. Edward Elgar Publishing Limited.*
- McCulloch, N., & Calandrino, M. (2002). *Poverty Dynamics in Rural Sichuan between 1991 and 1995.* <https://doi.org/1-85864-407-0>
- Nee, V. (1994). *The Emergence of a Market Society: Changing Mechanisms of Stratification in China.*
- OECD. (1982). *The OECD list of social indicators.*

- Rothbarth, E. (1943). *Note on a Method of Determining Equivalent Income for Families of Different Composition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sakondhavat, A. (2013). *Understanding Poverty Dynamics Using a Mixed-Method Study : Evidence From the Rural Village in the Northeast and Central Regions of Thailand*. university of sussex.
- Schaefer, R. T. (2003). *Sociology* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- United Nations. (2003). *Promoting the Millennium Development Goals in Asia and the Pacific*. New York: United Nations.
- Warr, P. (1993). *The Thai Economy in Transition*. Cambridge University Press.
- Woolard, I., & Klasen, S. (2005). Determinants of income mobility and household poverty dynamics in South Africa. *Journal of Development Studies*, 41(5), 865–897. <https://doi.org/10.1080/00220380500145313>
- Wooldridge, J. M. (2006). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*.
- Wooldridge, J. M. (2013). *Introductory Econometrics. South-Western, Cengage Learning* (5th ed.). Mason: Thomson/South-Western.
- กระทรวงพาณิชย์. ฐานข้อมูลดัชนีเศรษฐกิจการค้า (2558).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (2558).
- วีระชาติ กิเลนทอง. (2559). บทบาทของการเงินต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. วารสาร เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม, 34, 60–95.
- สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย. ฐานข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์และสังคม (2558). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของ รายได้ (2558).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (2558).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. ในปี 2560 ข้อมูลระดับครัวเรือนแบบตัวอย่างซ้ำเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม ในเขตชนบทมีข้อมูลถึงปี 2556 และข้อมูลในเขตเมืองมีถึงปี 2558
2. สำหรับตัวแปรสัดส่วนต่าง ๆ เช่น สัดส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคการเกษตร (nonfarm) สัดส่วนเด็ก (child) สัดส่วนผู้สูงอายุ (elder) เป็นต้น จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 – 1 ดังนั้นเมื่อกล่าวว่า สัดส่วนต่าง ๆ นี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ในทางคณิตศาสตร์คือ 0.01 ดังนั้นในการตีความจากแบบจำลองจึงต้องนำเอาค่าพารามิเตอร์ β ดังกล่าวมาคูณ 100/100 จึงเป็นค่าร้อยละ หรือกล่าวคือสามารถใช้ตัวเลขจากตารางแสดงผลในการตีความได้โดยตรง

ภาคผนวก ข

ตารางที่ ข.1: ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ในเขตชนบท
ปี พ.ศ. 2543 - 2549

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	1	2	3	4
Constant	8.64*** (0.64)	9.19*** (0.70)	8.67*** (0.63)	9.15*** (0.70)
ln (AEY)	-0.71*** (0.03)	-0.74*** (0.04)	-0.72*** (0.03)	-0.75*** (0.04)
Demographics				
headage	-0.03 (0.02)	-0.04* (0.02)	-0.03 (0.02)	-0.04** (0.02)
headage ²	0.0002 (0.0002)	0.0003 (0.0002)	0.0002 (0.0002)	0.0003* (0.0002)
headfem	-0.10 (0.07)	-0.12 (0.07)	-0.10 (0.07)	-0.11 (0.07)
child	-0.68** (0.30)	-0.68** (0.32)	-0.66** (0.30)	-0.64** (0.32)
elder	0.11 (0.18)	-0.007 (0.21)	0.12 (0.18)	-0.01 (0.21)
work	-0.50* (0.28)	-0.37 (0.30)	-0.48* (0.28)	-0.30 (0.297)
Education				
workedu	0.07*** (0.02)	0.06*** (0.02)	0.07*** (0.02)	0.06*** (0.02)
headprime	-0.23*** (0.07)	-0.23*** (0.07)	-0.23*** (0.07)	-0.22*** (0.07)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	1	2	3	4
Occupation				
nonfarm	0.95*** (0.11)	1.07*** (0.12)	0.96*** (0.11)	1.09*** (0.12)
headowner	0.05 (0.07)	0.07 (0.08)	0.04 (0.07)	0.06 (0.08)
headsalary	-0.06 (0.14)	-0.11 (0.16)	-0.07 (0.14)	-0.10 (0.16)
Financials Status				
borrow	0.14** (0.07)			
formal		0.16* (0.08)		0.13 (0.09)
ln (debt)			0.02** (0.006)	0.02* (0.009)
ln (asset)	0.001 (0.003)	0.005 (0.004)	0.001 (0.003)	0.005 (0.004)
Land				
landagri	0.009*** (0.001)	0.009*** (0.001)	0.009*** (0.001)	0.009*** (0.001)
Change Variables between 2000 – 2006				
Δ headfem	-0.10 (0.08)	-0.10 (0.09)	-0.10 (0.08)	-0.10 (0.09)
Δ child	0.04 (0.22)	0.03 (0.23)	0.05 (0.21)	0.05 (0.23)
Δ elder	0.10 (0.15)	0.17 (0.17)	0.10 (0.14)	0.18 (0.17)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEY)$			
	1	2	3	4
$\Delta \text{ work}$	0.22 (0.22)	0.34 (0.24)	0.23 (0.22)	0.35 (0.24)
$\Delta \text{ workedu}$	0.04** (0.02)	0.04** (0.02)	0.04** (0.02)	0.04** (0.02)
$\Delta \text{ nonfarm}$	0.74*** (0.09)	0.70*** (0.10)	0.74*** (0.09)	0.70*** (0.10)
$\Delta \text{ landagri}$	0.009*** (0.001)	0.009*** (0.002)	0.009*** (0.001)	0.009*** (0.002)
Observations	839	682	839	682
R-squared	0.43	0.45	0.44	0.46
Adj R-squared	0.42	0.43	0.42	0.44
joint significance (p-value)	0.07	0.09	0.08	0.10

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.2 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ในเขตชนบท
ปี พ.ศ. 2549 – 2556

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	5	6	7	8
Constant	7.89*** (0.51)	7.58*** (0.60)	7.91*** (0.51)	6.98*** (0.62)
ln (AEY)	-0.67*** (0.03)	-0.66*** (0.03)	-0.68*** (0.03)	-0.70*** (0.03)
Demographics				
headage	-0.009 (0.01)	-0.005 (0.02)	-0.01 (0.01)	-0.006 (0.02)
headage ²	4.96e-05 (0.0001)	3.94e-06 (0.0001)	5.30e-05 (0.0001)	4.37e-06 (0.0001)
headfem	-0.07 (0.05)	-0.02 (0.06)	-0.07 (0.05)	0.006 (0.06)
child	-0.05 (0.19)	0.24 (0.22)	-0.04 (0.18)	0.27 (0.21)
elder	-0.48*** (0.13)	-0.49*** (0.17)	-0.47*** (0.13)	-0.43*** (0.16)
work	0.22 (0.25)	0.52* (0.29)	0.25 (0.25)	0.60** (0.29)
Education				
workedu	0.011 (0.01)	-0.01 (0.01)	0.01 (0.01)	-0.02 (0.01)
headprime	-0.01 (0.06)	0.04 (0.07)	-0.01 (0.06)	0.02 (0.07)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	5	6	7	8
Occupation				
nonfarm	0.17** (0.08)	0.23** (0.10)	0.17** (0.08)	0.26*** (0.1)
headowner	0.17*** (0.05)	0.21*** (0.06)	0.17*** (0.05)	0.18*** (0.06)
headsalar	0.20* (0.12)	0.27** (0.14)	0.19* (0.12)	0.21 (0.14)
Financials Status				
borrow	0.12* (0.07)			
formal		-0.08 (0.05)		-0.10* (0.05)
ln (debt)			0.02** (0.006)	0.09*** (0.03)
ln (asset)	0.0008 (0.003)	0.006*** (0.001)	0.0009 (0.003)	0.006*** (0.001)
Land				
landagri	0.01*** (0.001)	0.01*** (0.001)	0.01*** (0.001)	0.01*** (0.001)
Change Variables between 2006 – 2013				
Δ headfem	0.01 (0.06)	0.05 (0.08)	0.01 (0.06)	0.04 (0.08)
Δ child	-0.37 (0.26)	-0.07 (0.31)	-0.34 (0.26)	0.02 (0.30)
Δ elder	-0.30*** (0.1)	-0.15 (0.12)	-0.30*** (0.1)	-0.12 (0.12)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	5	6	7	8
$\Delta \text{ work}$	0.43** (0.19)	0.73*** (0.22)	0.44** (0.19)	0.74*** (0.22)
$\Delta \text{ workedu}$	0.04*** (0.01)	0.04*** (0.01)	0.04*** (0.01)	0.04*** (0.01)
$\Delta \text{ nonfarm}$	0.15** (0.06)	0.15** (0.07)	0.15** (0.06)	0.14* (0.07)
$\Delta \text{ landagri}$	0.01*** (0.001)	0.01*** (0.002)	0.01*** (0.001)	0.01*** (0.001)
Observations	855	616	855	616
R-squared	0.51	0.51	0.51	0.52
Adj R-squared	0.49	0.49	0.50	0.51
joint significance (p-value)	0.001	0.005	0.0009	0.003

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.3 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ในเขตชนบท
ปี พ.ศ. 2543 – 2556

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	9	10	11	12
Constant	10.37*** (0.61)	10.23*** (0.691)	10.38*** (0.612)	10.21*** (0.69)
ln (AEY)	-0.79*** (0.0305)	-0.76*** (0.03)	-0.79*** (0.03)	-0.77*** (0.03)
Demographics				
headage	-0.03* (0.02)	-0.04* (0.02)	-0.03* (0.02)	-0.04** (0.02)
headage ²	0.0003* (0.0002)	0.0003* (0.0002)	0.0003* (0.0002)	0.0004** (0.0002)
headfem	-0.07 (0.06)	-0.03 (0.07)	-0.06 (0.06)	-0.03 (0.07)
child	-0.60** (0.30)	-0.42 (0.32)	-0.59* (0.30)	-0.39 (0.32)
elder	-0.73*** (0.19)	-0.88*** (0.22)	-0.72*** (0.19)	-0.87*** (0.22)
work	-0.02 (0.28)	-0.03 (0.30)	-0.004 (0.28)	0.03 (0.30)
Education				
workedu	0.02 (0.02)	0.007 (0.02)	0.02 (0.02)	0.006 (0.02)
headprime	0.13 (0.14)	0.04 (0.15)	0.13 (0.14)	0.01 (0.15)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	9	10	11	12
Occupation				
nonfarm	0.27** (0.11)	0.29** (0.12)	0.28*** (0.11)	0.30** (0.12)
headowner	0.06 (0.06)	0.07 (0.07)	0.06 (0.06)	0.06 (0.07)
headsalarv	0.20 (0.14)	0.30* (0.16)	0.20 (0.14)	0.33** (0.16)
Financials Status				
borrow	0.05 (0.07)			
formal		0.01 (0.08)		-0.01 (0.08)
ln (debt)			0.008 (0.006)	0.02* (0.009)
ln (asset)	0.003*** (0.001)	0.003*** (0.001)	0.003*** (0.001)	0.003*** (0.001)
Land				
landagri	0.005*** (0.001)	0.005*** (0.001)	0.005*** (0.001)	0.005*** (0.001)
Change Variables between 2000 – 2013				
Δ headfem	-0.13** (0.06)	-0.09 (0.07)	-0.13** (0.06)	-0.09 (0.07)
Δ child	-0.04 (0.21)	0.05 (0.22)	-0.04 (0.21)	0.06 (0.22)
Δ elder	-0.48*** (0.11)	-0.50*** (0.12)	-0.48*** (0.11)	-0.49*** (0.12)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEY)$			
	9	10	11	12
Δ work	0.60*** (0.20)	0.69*** (0.21)	0.61*** (0.20)	0.71*** (0.21)
Δ workedu	0.02* (0.01)	0.01 (0.01)	0.02* (0.01)	0.01 (0.01)
Δ nonfarm	0.27*** (0.07)	0.28*** (0.07)	0.27*** (0.07)	0.28*** (0.07)
Δ landagri	6.99e-08*** (1.08e-08)	5.73e-08*** (1.14e-08)	6.99e-08*** (1.07e-08)	5.73e-08*** (1.14e-08)
Observations	752	617	752	617
R-squared	0.55	0.53	0.55	0.53
Adj R-squared	0.54	0.51	0.54	0.51
joint significance (p-value)	0.02	0.22	0.02	0.20

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ตารางที่ ข.4 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานระดับรายได้ ในเขตเมือง
ปี พ.ศ. 2548 – 2553

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	13	14	15	16
Constant	6.44*** (0.70)	6.07*** (0.78)	6.30*** (0.70)	5.87*** (0.80)
ln (AEY)	-0.61*** (0.03)	-0.59*** (0.04)	-0.60*** (0.03)	-0.60*** (0.04)
Demographics				
headage	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)
headage ²	-0.0003 (0.0002)	-0.0003 (0.0002)	-0.0003 (0.0002)	-0.0003 (0.0002)
headfem	0.01 (0.06)	-0.02 (0.07)	-0.01 (0.06)	-0.02 (0.07)
child	-0.31 (0.27)	-0.30 (0.30)	-0.30 (0.27)	-0.28 (0.30)
elder	-0.04 (0.16)	-0.09 (0.20)	-0.01 (0.16)	-0.09 (0.20)
work	-0.21 (0.27)	-0.19 (0.30)	-0.20 (0.27)	-0.15 (0.30)
Education				
workedu	0.04*** (0.01)	0.03*** (0.01)	0.04*** (0.01)	0.03** (0.01)
headprime	-0.05 (0.09)	-0.13 (0.10)	-0.06 (0.09)	-0.13 (0.10)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	13	14	15	16
Occupation				
nonfarm	0.43*** (0.14)	0.45*** (0.15)	0.43*** (0.14)	0.46*** (0.15)
headowner	0.17** (0.07)	0.17** (0.08)	0.17** (0.07)	0.17** (0.08)
headsalaray	0.09 (0.09)	0.11 (0.11)	0.09 (0.10)	0.10 (0.11)
Financials Status				
borrow	-0.15** (0.07)			
formal		-0.03 (0.09)		-0.04 (0.09)
ln (debt)			-0.01 (0.007)	0.02 (0.02)
ln (asset)	1.34e-08 (2.31e-08)	8.57e-09 (2.51e-08)	1.39e-08 (2.32e-08)	5.92e-09 (2.52e-08)
Land				
landagri	0.008* (0.005)	0.008 (0.005)	0.008* (0.005)	0.008 (0.005)
Change Variables between 2005 - 2010				
Δ headfem	-0.04 (0.10)	-0.04 (0.11)	-0.05 (0.10)	-0.03 (0.11)
Δ child	-0.17 (0.23)	-0.08 (0.25)	-0.17 (0.23)	-0.07 (0.25)
Δ elder	-0.29** (0.14)	-0.37** (0.17)	-0.28** (0.14)	-0.37** (0.17)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	13	14	15	16
$\Delta \text{ work}$	-0.02 (0.23)	-0.02 (0.25)	-0.02 (0.23)	0.01 (0.25)
$\Delta \text{ workedu}$	0.05*** (0.01)	0.06*** (0.01)	0.054*** (0.01)	0.06*** (0.01)
$\Delta \text{ nonfarm}$	0.44*** (0.13)	0.44*** (0.14)	0.44*** (0.13)	0.44*** (0.14)
$\Delta \text{ landagri}$	0.02*** (0.005)	0.02*** (0.006)	0.02*** (0.005)	0.02*** (0.006)
Observations	723	561	723	561
R-squared	0.39	0.38	0.39	0.38
Adj R-squared	0.37	0.36	0.37	0.36
joint significance (p-value)	0.51	0.60	0.54	0.63

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.5 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ในเขตเมือง
ปี พ.ศ. 2553 – 2558

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	17	18	19	20
Constant	8.15*** (0.70)	7.55*** (0.82)	8.11*** (0.70)	7.22*** (0.84)
ln (AEY)	-0.72*** (0.03)	-0.72*** (0.04)	-0.72*** (0.03)	-0.74*** (0.04)
Demographics				
headage	0.02 (0.02)	0.04 (0.03)	0.02 (0.02)	0.04 (0.03)
headage ²	-0.0002 (0.0002)	-0.0005* (-0.0002)	-0.0002 (0.0002)	-0.0004* (0.0002)
headfem	-0.03 (0.06)	-0.11 (0.07)	-0.04 (0.06)	-0.11 (0.07)
child	-0.68** (0.33)	-0.68* (0.39)	-0.68** (0.33)	-0.68* (0.39)
elder	0.12 (0.17)	0.26 (0.22)	0.13 (0.17)	0.23 (0.22)
work	-0.30 (0.30)	-0.28 (0.34)	-0.31 (0.30)	-0.25 (0.34)
Education				
workedu	0.03*** (0.01)	0.04*** (0.01)	0.03*** (0.01)	0.03** (0.01)
headprime	0.02 (0.09)	-0.06 (0.11)	0.02 (0.09)	-0.06 (0.10)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	17	18	19	20
Occupation				
nonfarm	0.61*** (0.13)	0.67*** (0.15)	0.61*** (0.13)	0.69*** (0.15)
headowner	0.02 (0.07)	0.08 (0.08)	0.02 (0.07)	0.09 (0.08)
headsalary	0.06 (0.10)	0.03 (0.11)	0.06 (0.10)	0.02 (0.11)
Financials Status				
borrow	-0.07 (0.07)			
formal		-0.07 (0.09)		-0.08 (0.09)
ln (debt)			-0.008 (0.006)	0.05* (0.02)
ln (asset)	5.66e-10** (2.24e-10)	3.01e-10 (2.54e-10)	5.70e-10** (2.24e-10)	2.56e-10 (2.54e-10)
Land				
landagri	0.02*** (0.004)	0.02*** (0.005)	0.02*** (0.005)	0.02*** (0.005)
Change Variables between 2010 – 2015				
Δ headfem	-0.07 (0.08)	-0.07 (0.10)	-0.08 (0.08)	-0.06 (0.10)
Δ child	-0.18 (0.23)	-0.35 (0.27)	-0.18 (0.23)	-0.36 (0.27)
Δ elder	-0.18 (0.12)	-0.09 (0.14)	-0.17 (0.12)	-0.10 (0.14)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEY)$			
	17	18	19	20
Δ work	0.32 (0.22)	0.31 (0.26)	0.31 (0.22)	0.32 (0.26)
Δ workedu	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)
Δ nonfarm	0.68*** (0.11)	0.71*** (0.13)	0.69*** (0.11)	0.73*** (0.13)
Δ landagri	0.01*** (0.004)	0.01*** (0.005)	0.01*** (0.004)	0.01*** (0.005)
Observations	677	521	677	521
R-squared	0.51	0.49	0.51	0.49
Adj R-squared	0.49	0.47	0.49	0.47
joint significance (p-value)	0.09	0.17	0.09	0.16

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ตารางที่ ข.6 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายได้ ในเขตเมือง
ปี พ.ศ. 2548 – 2558

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	21	22	23	24
Constant	5.10*** (0.69)	5.03*** (1.031)	5.08*** (0.688)	4.37*** (1.06)
ln (AEY)	-0.47*** (0.03)	-0.46*** (0.05)	-0.47*** (0.03)	-0.48*** (0.05)
Demographics				
headage	0.007 (0.02)	-0.009 (0.03)	0.006 (0.02)	-0.007 (0.03)
headage ²	-0.0001 (0.0002)	4.29e-06 (0.0003)	-9.27e-05 (0.0002)	-8.73e-06 (0.0003)
headfem	-0.08 (0.05)	-0.15** (0.07)	-0.07 (0.05)	-0.15** (0.07)
child	-0.04 (0.27)	-0.41 (0.39)	-0.04 (0.27)	-0.45 (0.39)
elder	-0.04 (0.13)	-0.27 (0.19)	-0.04 (0.13)	-0.30 (0.19)
work	0.29 (0.25)	0.80** (0.35)	0.29 (0.25)	0.89** (0.35)
Education				
workedu	0.02*** (0.009)	0.01 (0.01)	0.025*** (0.009)	0.006 (0.01)
headprime	0.005 (0.08)	0.11 (0.11)	0.005 (0.084)	0.10 (0.11)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	21	22	23	24
Occupation				
nonfarm	0.32*** (0.12)	0.43** (0.17)	0.31*** (0.12)	0.48*** (0.17)
headowner	-0.03 (0.06)	-0.09 (0.08)	-0.03 (0.06)	-0.08 (0.08)
headsalarv	0.08 (0.08)	-0.03 (0.11)	0.08 (0.08)	-0.06 (0.11)
Financials Status				
borrow	-0.05 (0.05)			
formal		-0.08 (0.082)		-0.04 (0.08)
ln (debt)			-0.002 (0.005)	0.07** (0.03)
ln (asset)	4.42e-10** (1.99e-10)	1.01e-09*** (2.98e-10)	4.49e-10** (2.00e-10)	9.68e-10*** (2.96e-10)
Land				
landagri	0.003 (0.004)	0.005 (0.005)	0.003 (0.004)	0.005 (0.005)
Change Variables between 2005 – 2015				
Δ headfem	-0.12 (0.10)	-0.09 (0.14)	-0.11 (0.10)	-0.08 (0.14)
Δ child	0.13 (0.21)	0.17 (0.30)	0.13 (0.21)	0.11 (0.30)
Δ elder	-0.15 (0.12)	-0.23 (0.17)	-0.15 (0.12)	-0.26 (0.17)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEY})$			
	21	22	23	24
$\Delta \text{ work}$	0.56*** (0.21)	0.93*** (0.30)	0.57*** (0.21)	0.89*** (0.30)
$\Delta \text{ workedu}$	0.02 (0.01)	-0.004 (0.02)	0.02 (0.01)	-0.002 (0.02)
$\Delta \text{ nonfarm}$	0.55*** (0.10)	0.72*** (0.16)	0.55*** (0.10)	0.73*** (0.16)
$\Delta \text{ landagri}$	0.01*** (0.005)	0.003 (0.006)	0.01*** (0.005)	0.003 (0.006)
Observations	675	339	675	339
R-squared	0.32	0.35	0.32	0.36
Adj R-squared	0.30	0.31	0.30	0.32
joint significance (p-value)	0.16	0.04	0.16	0.02

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.7 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย เขตชนบท
ปี พ.ศ. 2543 – 2549

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	25	26	27	28
Constant	9.90*** (0.67)	10.44*** (0.73)	9.90*** (0.67)	10.45*** (0.73)
ln (AEE)	-0.75*** (0.03)	-0.75*** (0.04)	-0.75*** (0.03)	-0.74*** (0.04)
Demographics				
headage	-0.08*** (0.02)	-0.10*** (0.02)	-0.08*** (0.02)	-0.10*** (0.02)
headage ²	0.0007*** (0.0002)	0.0009*** (0.0002)	0.0007*** (0.0002)	0.0009*** (0.0002)
headfem	-0.14** (0.07)	-0.16** (0.08)	-0.14** (0.07)	-0.17** (0.08)
child	-0.36 (0.24)	-0.29 (0.25)	-0.36 (0.24)	-0.30 (0.25)
elder	-0.67*** (0.19)	-0.54** (0.23)	-0.66*** (0.19)	-0.53** (0.23)
work	-0.87*** (0.31)	-0.70** (0.33)	-0.87*** (0.31)	-0.72** (0.33)
Education				
workedu	0.03 (0.02)	0.02 (0.02)	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)
headprime	-0.11 (0.07)	-0.12 (0.08)	-0.11 (0.07)	-0.12 (0.08)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEE})$			
	25	26	27	28
Occupation				
nonfarm	0.41*** (0.12)	0.39*** (0.13)	0.41*** (0.12)	0.38*** (0.13)
headowner	-0.03 (0.07)	-0.02 (0.08)	-0.03 (0.07)	-0.02 (0.08)
headsalary	0.14 (0.15)	0.05 (0.17)	0.14 (0.15)	0.05 (0.17)
Financials Status				
borrow	-0.02 (0.08)			
formal		0.08 (0.09)		0.10 (0.09)
ln (debt)			-0.0003 (0.007)	-0.01 (0.01)
ln (asset)	0.007** (0.004)	0.009** (0.004)	0.007** (0.004)	0.009** (0.004)
Land				
landagri	0.006*** (0.001)	0.005*** (0.001)	0.006*** (0.001)	0.005*** (0.001)
Change Variables between 2005 –2015				
Δ headfem	-0.29*** (0.09)	-0.27*** (0.10)	-0.29*** (0.09)	-0.27*** (0.10)
Δ child	-0.64* (0.33)	-0.61* (0.35)	-0.64** (0.33)	-0.63* (0.35)
Δ elder	-0.37** (0.16)	-0.23 (0.19)	-0.37** (0.16)	-0.23 (0.19)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	25	26	27	28
Δ work	-0.83*** (0.24)	-0.61** (0.26)	-0.83*** (0.24)	-0.61** (0.26)
Δ workedu	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)	0.03 (0.02)
Δ nonfarm	0.12 (0.10)	0.08 (0.11)	0.12 (0.10)	0.08 (0.11)
Δ landagri	0.0007 (0.002)	0.0006 (0.002)	0.0008 (0.002)	0.0006 (0.002)
Observations	838	682	838	682
R-squared	0.47	0.46	0.47	0.46
Adj R-squared	0.46	0.45	0.46	0.45
joint significance (p-value)	0.02	0.1	0.02	0.09

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ตารางที่ ข.8 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย เขตชนบท
ปี พ.ศ. 2549 – 2553

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	29	30	31	32
Constant	8.28*** (0.52)	9.32*** (0.63)	8.32*** (0.52)	8.76*** (0.64)
ln (AEE)	-0.81*** (0.03)	-0.85*** (0.04)	-0.82*** (0.03)	-0.89*** (0.04)
Demographics				
headage	-0.005 (0.01)	-0.02 (0.01)	-0.006 (0.01)	-0.02 (0.01)
headage ²	3.06e-05 (0.0001)	0.0002 (0.0001)	3.55e-05 (0.0001)	0.0002 (0.0001)
headfem	-0.08* (0.05)	-0.08 (0.06)	-0.07 (0.05)	-0.05 (0.06)
child	-0.005 (0.24)	-0.08 (0.28)	0.02 (0.24)	-0.01 (0.28)
elder	-0.37*** (0.12)	-0.40*** (0.15)	-0.36*** (0.12)	-0.36*** (0.15)
work	-0.02 (0.23)	0.09 (0.27)	0.004 (0.23)	0.15 (0.27)
Education				
workedu	0.03*** (0.01)	0.02 (0.01)	0.03*** (0.01)	0.01 (0.01)
headprime	-0.05 (0.05)	-0.03 (0.06)	-0.06 (0.05)	-0.04 (0.06)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	29	30	31	32
Occupation				
nonfarm	0.09 (0.07)	0.08 (0.08)	0.08 (0.07)	0.09 (0.08)
headowner	0.09* (0.05)	0.12** (0.06)	0.08* (0.05)	0.09 (0.06)
headsalary	0.35*** (0.11)	0.28** (0.13)	0.35*** (0.11)	0.22* (0.13)
Financials Status				
borrow	0.18*** (0.06)			
formal		-0.008 (0.05)		-0.02 (0.05)
ln (debt)			0.02*** (0.005)	0.09*** (0.02)
ln (asset)	-0.001 (0.002)	-0.001 (0.003)	-0.001 (0.002)	-0.002 (0.003)
Land				
landagri	0.004*** (0.0009)	0.005*** (0.001)	0.004*** (0.0009)	0.004*** (0.001)
Change Variables between 2006 – 2013				
Δ headfem	0.02 (0.06)	0.004 (0.07)	0.02 (0.06)	0.0006 (0.07)
Δ child	0.23 (0.17)	0.13 (0.20)	0.23 (0.17)	0.14 (0.20)
Δ elder	-0.27*** (0.09)	-0.26** (0.11)	-0.27*** (0.09)	-0.24** (0.11)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	29	30	31	32
Δ work	-0.07 (0.18)	-0.005 (0.20)	-0.05 (0.18)	0.002 (0.20)
Δ workedu	0.04*** (0.01)	0.03*** (0.01)	0.04*** (0.01)	0.03*** (0.01)
Δ nonfarm	-0.02 (0.06)	-0.03 (0.07)	-0.02 (0.06)	-0.04 (0.07)
Δ landagri	0.005*** (0.001)	0.005*** (0.001)	0.004*** (0.001)	0.004*** (0.001)
Observations	856	617	856	617
R-squared	0.46	0.48	0.46	0.49
Adj R-squared	0.44	0.46	0.44	0.47
joint significance (p-value)	0.99	0.61	0.99	0.60

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ตารางที่ ข.9 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย ในเขตชนบท
ปี พ.ศ. 2543 – 2556

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	33	34	45	36
Constant	8.96*** (0.59)	9.66*** (0.65)	8.98*** (0.60)	9.66*** (0.65)
ln (AEE)	-0.83*** (0.04)	-0.86*** (0.04)	-0.83*** (0.04)	-0.86*** (0.04)
Demographics				
headage	-0.008 (0.02)	-0.02 (0.02)	-0.009 (0.02)	-0.02 (0.02)
headage ²	8.24e-05 (0.0001)	0.0002 (0.0001)	8.96e-05 (0.0001)	0.0002 (0.0001)
headfem	-0.04 (0.06)	-0.04 (0.06)	-0.03 (0.06)	-0.04 (0.06)
child	0.09 (0.26)	0.11 (0.27)	0.10 (0.26)	0.13 (0.27)
elder	-0.73*** (0.16)	-0.64*** (0.19)	-0.73*** (0.16)	-0.64*** (0.19)
work	0.17 (0.25)	0.21 (0.26)	0.18 (0.25)	0.24 (0.26)
Education				
workedu	0.009 (0.01)	0.004 (0.02)	0.008 (0.01)	0.004 (0.02)
headprime	0.19 (0.12)	0.21* (0.13)	0.18 (0.12)	0.19 (0.13)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	33	34	45	36
Occupation				
nonfarm	0.10 (0.09)	0.02 (0.10)	0.10 (0.09)	0.02 (0.10)
headowner	0.004 (0.06)	-0.04 (0.06)	0.0006 (0.06)	-0.04 (0.06)
headsalary	0.39*** (0.12)	0.46*** (0.14)	0.39*** (0.12)	0.48*** (0.14)
Financials Status				
borrow	0.11* (0.06)			
formal		0.12* (0.07)		0.11 (0.07)
ln (debt)			0.01** (0.005)	0.01 (0.008)
ln (asset)	-0.001 (0.003)	-0.0004 (0.004)	-0.001 (0.003)	-0.0003 (0.004)
Land				
landagri	0.002** (0.001)	0.003** (0.001)	0.002* (0.001)	0.002** (0.001)
Δ headfem	-0.08 (0.05)	-0.06 (0.06)	-0.08 (0.05)	-0.06 (0.06)
Δ child	0.22 (0.18)	0.26 (0.19)	0.22 (0.18)	0.27 (0.19)
Δ elder	-0.41*** (0.10)	-0.39*** (0.11)	-0.41*** (0.10)	-0.38*** (0.11)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	33	34	45	36
Δ work	0.08 (0.17)	0.15 (0.18)	0.09 (0.17)	0.16 (0.18)
Δ workedu	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)	0.03** (0.01)
Δ nonfarm	0.02 (0.06)	-0.009 (0.06)	0.02 (0.06)	-0.009 (0.06)
Δ landagri	2.24e-08** (9.36e-09)	1.76e-08* (9.66e-09)	2.23e-08** (9.35e-09)	1.76e-08* (9.66e-09)
Observations	752	617	752	617
R-squared	0.49	0.49	0.49	0.50
Adj R-squared	0.48	0.48	0.48	0.48
joint significance (p-value)	0.78	0.71	0.74	0.64

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ตารางที่ ข.10 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย เขตเมือง
ปี พ.ศ. 2548 – 2553

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	37	38	39	40
Constant	9.86*** (0.47)	9.51*** (0.53)	9.74*** (0.47)	9.45*** (0.56)
ln (AEE)	-0.90*** (0.02)	-0.90*** (0.02)	-0.90*** (0.02)	-0.90*** (0.02)
Demographics				
headage	0.0003 (0.01)	0.006 (0.02)	0.003 (0.01)	0.006 (0.02)
headage ²	-1.54e-05 (0.0001)	-8.27e-05 (0.0002)	-3.82e-05 (0.0001)	-8.04e-05 (0.0002)
headfem	0.05 (0.04)	0.03 (0.05)	-0.04 (0.04)	0.03 (0.05)
child	-0.23 (0.19)	-0.14 (0.22)	-0.21 (0.19)	-0.14 (0.22)
elder	-0.03 (0.11)	-0.009 (0.14)	-0.002 (0.11)	-0.009 (0.14)
work	-0.33* (0.19)	-0.32 (0.22)	-0.32* (0.19)	-0.31 (0.22)
Education				
workedu	0.04*** (0.007)	0.04*** (0.009)	0.05*** (0.007)	0.04*** (0.009)
headprime	-0.08 (0.06)	-0.08 (0.07)	-0.09 (0.06)	-0.08 (0.07)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	37	38	39	40
Occupation				
nonfarm	-0.02 (0.09)	-0.02 (0.10)	-0.006 (0.09)	-0.02 (0.10)
headowner	0.04 (0.05)	0.02 (0.06)	0.04 (0.05)	0.02 (0.06)
headsalary	0.07 (0.07)	0.08 (0.07)	0.08 (0.07)	0.08 (0.07)
Financials Status				
borrow	-0.24*** (0.05)			
formal		-0.06 (0.06)		-0.06 (0.06)
ln (debt)			-0.02*** (0.005)	0.007 (0.02)
ln (asset)	5.76e-09 (1.60e-08)	4.16e-09 (1.77e-08)	7.50e-09 (1.61e-08)	3.32e-09 (1.79e-08)
Land				
landagri	-0.007** (0.003)	-0.007** (0.003)	-0.008** (0.003)	-0.008** (0.003)
Change Variables between 2005 – 2010				
Δ head female	0.01 (0.07)	0.02 (0.08)	-0.0004 (0.07)	0.02 (0.08)
Δ child	-0.11 (0.16)	-0.06 (0.18)	-0.11 (0.16)	-0.06 (0.18)
Δ elder	-0.20** (0.10)	-0.20* (0.12)	-0.19* (0.10)	-0.20* (0.11)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	37	38	39	40
Δ work	-0.46*** (0.16)	-0.51*** (0.12)	-0.47*** (0.16)	-0.50*** (0.18)
Δ work edu	0.03*** (0.009)	0.03*** (0.01)	0.03*** (0.009)	0.03** (0.01)
Δ nonfarm	-0.13 (0.09)	-0.18* (0.10)	-0.13 (0.09)	-0.18* (0.10)
Δ landagri	-0.002 (0.004)	-0.004 (0.004)	-0.002 (0.004)	-0.004 (0.004)
Observations	723	561	723	561
R-squared	0.78	0.78	0.78	0.78
Adj R-squared	0.77	0.77	0.77	0.77
joint significance (p-value)	0.23	0.31	0.24	0.32

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.11 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย เขตเมือง
ปี พ.ศ. 2553 – 2558

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	41	42	43	44
Constant	7.11*** (0.73)	7.12*** (1.05)	7.09*** (0.72)	6.956*** (1.069)
ln (AEE)	-0.74*** (0.04)	-0.72*** (0.05)	-0.74*** (0.04)	-0.73*** (0.06)
Demographics				
headage	0.003 (0.02)	0.002 (0.03)	0.003 (0.02)	0.002 (0.03)
headage ²	-1.50e-05 (0.002)	-2.93e-05 (0.003)	-1.23e-05 (0.0002)	-3.02e-05 (0.0003)
headfem	0.02 (0.05)	0.03 (0.06)	0.02 (0.05)	0.03 (0.06)
child	-0.48* (0.25)	-0.71** (0.35)	-0.48* (0.25)	-0.70** (0.35)
elder	0.17 (0.12)	0.23 (0.18)	0.17 (0.12)	0.22 (0.18)
work	-0.21 (0.24)	-0.24 (0.32)	-0.21 (0.24)	-0.22 (0.32)
Education				
workedu	0.03*** (0.008)	0.02** (0.01)	0.03*** (0.008)	0.02** (0.01)
headprime	0.04 (0.08)	0.01 (0.10)	0.04 (0.08)	0.006 (0.10)

VARIABLES	$\Delta \ln (\text{AEE})$			
	41	42	43	44
Occupation				
nonfarm	0.33*** (0.11)	0.25 (0.15)	0.33*** (0.11)	0.26* (0.15)
headowner	-0.06 (0.05)	-0.11 (0.07)	-0.06 (0.05)	-0.11 (0.07)
headsalary	-0.03 (0.08)	-0.002 (0.10)	-0.03 (0.08)	-0.01 (0.10)
Financials Status				
borrow	-0.003 (0.05)			
formal		0.03 (0.07)		0.04 (0.07)
ln (debt)			0.0005 (0.004)	0.02 (0.03)
ln (asset)	1.80e-10 (1.87e-10)	2.91e-10 (2.69e-10)	1.82e-10 (1.87e-10)	2.78e-10 (2.69e-10)
Land				
landagri	0.002 (0.004)	0.003 (0.004)	0.002 (0.004)	0.002 (0.004)
Change Variables between 2010 – 2015				
Δ head female	0.02 (0.09)	0.08 (0.12)	0.02 (0.09)	0.09 (0.12)
Δ child	0.13 (0.19)	-0.10 (0.27)	0.13 (0.19)	-0.12 (0.27)
Δ elder	0.17 (0.12)	0.34** (0.15)	0.17 (0.12)	0.33** (0.15)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	41	42	43	44
Δ work	0.21 (0.20)	0.06 (0.27)	0.21 (0.20)	0.05 (0.27)
Δ work edu	0.01 (0.01)	0.006 (0.02)	0.01 (0.01)	0.007 (0.02)
Δ nonfarm	0.21** (0.10)	0.28* (0.14)	0.21** (0.10)	0.28* (0.14)
Δ landagri	0.005 (0.004)	0.01* (0.005)	0.005 (0.004)	0.01* (0.005)
Observations	675	339	675	339
R-squared	0.35	0.40	0.35	0.40
Adj R-squared	0.33	0.35	0.33	0.35
joint significance (p-value)	0.12	0.05	0.12	0.05

Standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ตารางที่ ข.12 : ผลประมาณการการปรับเปลี่ยนฐานะด้านรายจ่าย เขตเมือง
ปี พ.ศ. 2548 – 2558

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	45	46	47	48
Constant	5.43*** (0.34)	5.85*** (0.39)	5.45*** (0.34)	5.73*** (0.40)
ln (AEE)	-0.53*** (0.01)	-0.55*** (0.02)	-0.54*** (0.01)	-0.56*** (0.02)
Demographics				
headage	0.002 (0.01)	-0.006 (0.01)	0.002 (0.01)	-0.007 (0.01)
headage ²	3.34e-06 (9.92e-05)	7.96e-05 (0.0001)	-2.08e-07 (9.92e-05)	8.72e-05 (0.0001)
headfem	0.04 (0.03)	0.02 (0.03)	0.04 (0.03)	0.02 (0.03)
child	0.07 (0.17)	0.07 (0.19)	0.07 (0.17)	0.06 (0.19)
elder	-0.04 (0.09)	-0.08 (0.11)	-0.04 (0.09)	-0.08 (0.11)
work	0.26* (0.15)	0.27 (0.17)	0.26* (0.15)	0.27 (0.17)
Education				
workedu	0.01** (0.005)	0.009 (0.006)	0.01** (0.005)	0.007 (0.006)
headprime	0.04 (0.04)	0.02 (0.05)	0.05 (0.04)	0.02 (0.05)

VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	45	46	47	48
Occupation				
nonfarm	0.03 (0.06)	0.05 (0.07)	0.04 (0.06)	0.06 (0.07)
headowner	-0.02 (0.04)	-0.002 (0.04)	-0.02 (0.04)	-0.001 (0.04)
headsalary	0.01 (0.05)	0.06 (0.05)	0.02 (0.05)	0.06 (0.05)
Financials Status				
borrow	-0.01 (0.03)			
formal		-0.03 (0.04)		-0.03 (0.04)
ln (debt)			-0.004 (0.003)	0.02 (0.01)
ln (asset)	2.88E-11 (1.12e-10)	5.26E-12 (1.21e-10)	-2.22E-11 (1.12e-10)	-1.21E-11 (1.21e-10)
Land				
landagri	0.002 (0.002)	0.002 (0.002)	0.002 (0.002)	0.002 (0.002)
Change Variables between 2005 – 2015				
Δ head female	0.11*** (0.04)	0.07 (0.05)	0.11*** (0.04)	0.08* (0.05)
Δ child	0.23** (0.11)	0.22* (0.13)	0.23** (0.11)	0.21 (0.13)
Δ elder	-0.001 (0.06)	0.02 (0.07)	0.0007 (0.06)	0.01 (0.07)

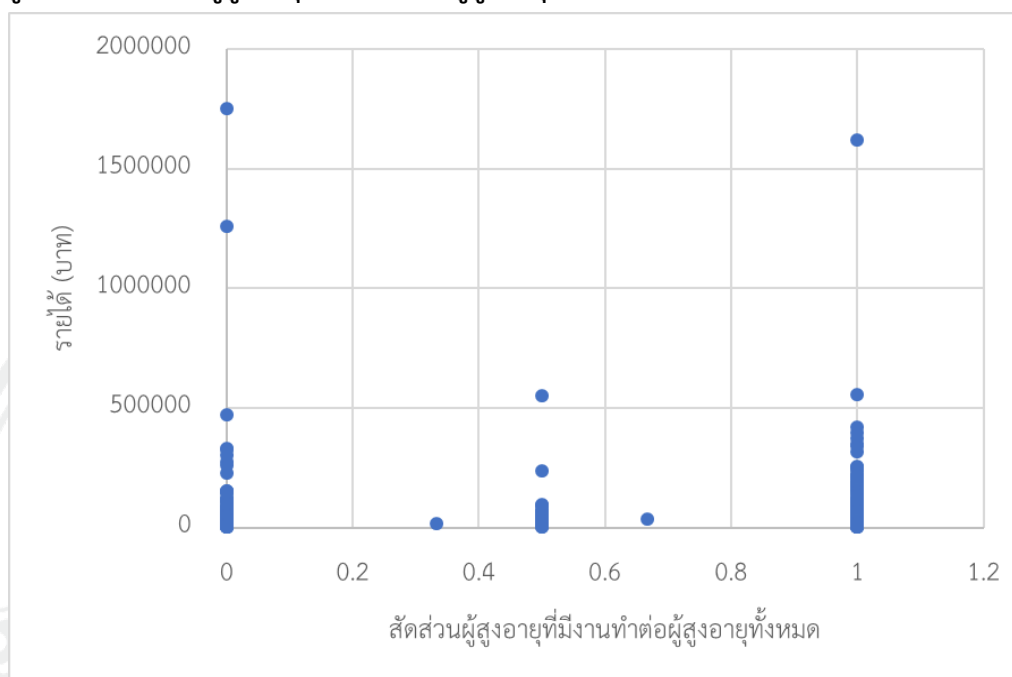
VARIABLES	$\Delta \ln (AEE)$			
	45	46	47	48
Δ work	0.43*** (0.11)	0.48*** (0.13)	0.43*** (0.11)	0.48*** (0.13)
Δ work edu	-0.005 (0.006)	-0.01* (0.007)	-0.005 (0.006)	-0.01* (0.007)
Δ nonfarm	0.11* (0.06)	0.12** (0.06)	0.11** (0.06)	0.13** (0.06)
Δ landagri	0.0009 (0.002)	-0.0002 (0.002)	0.0009 (0.002)	-0.0002 (0.002)
Observations	677	521	677	521
R-squared	0.73	0.76	0.73	0.76
Adj R-squared	0.73	0.75	0.73	0.75
joint significance (p-value)	0.10	0.13	0.10	0.12

Standard errors in parentheses

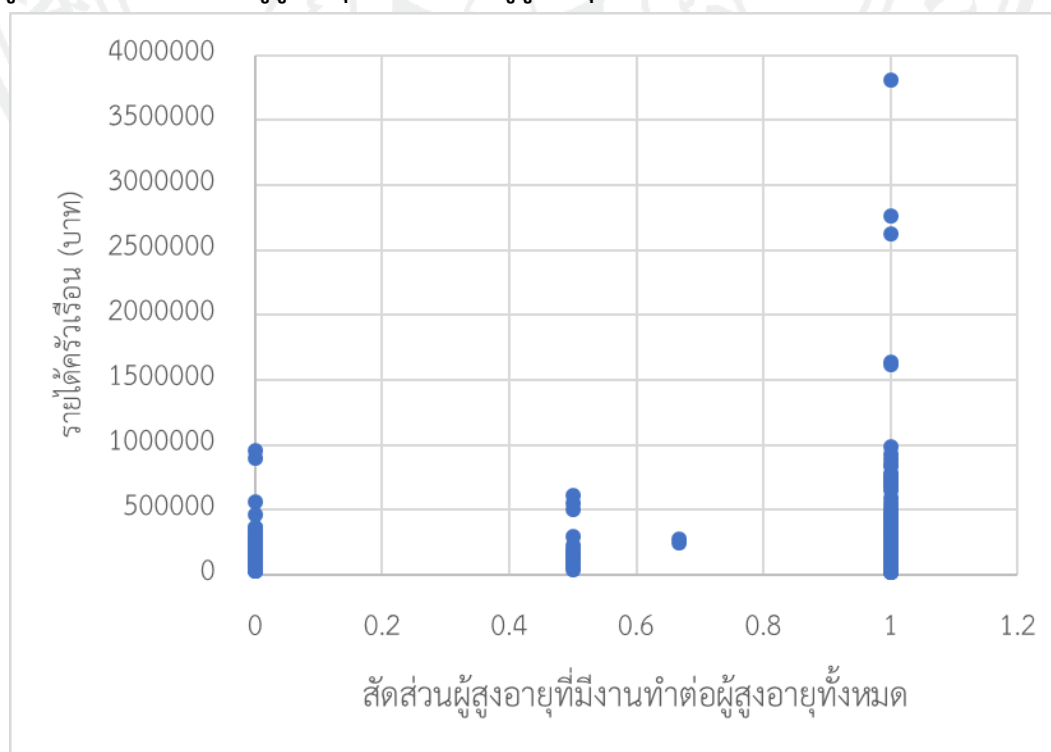
*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

ภาคผนวก ค.

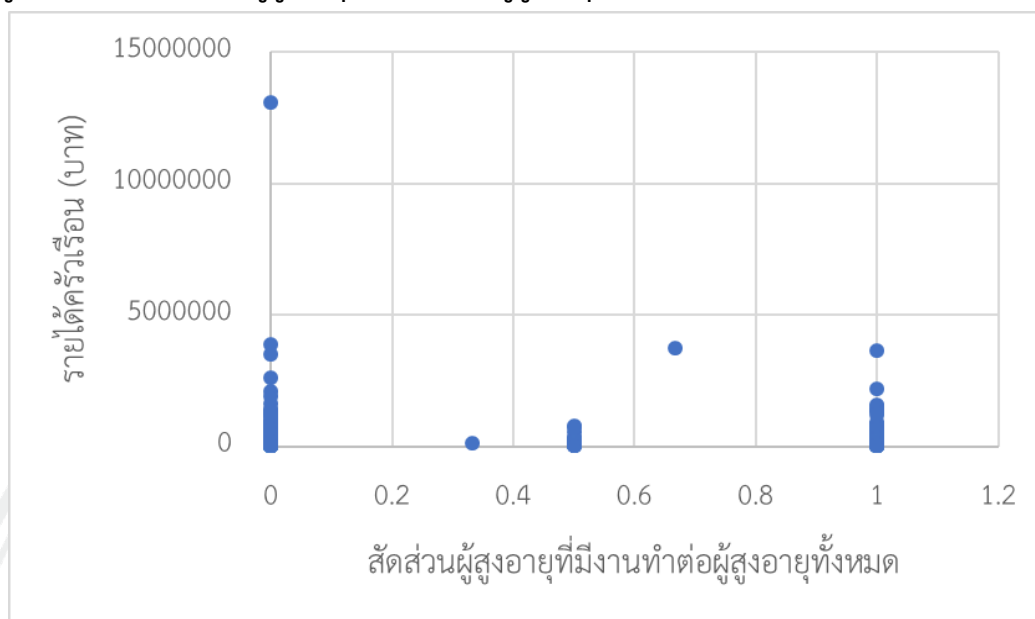
รูปที่ ค.1 สัดส่วนผู้สูงอายุที่มีงานทำต่อผู้สูงอายุทั้งหมด และรายได้ ในเขตชนบท ปี 2543

รูปที่ ค.2 ภาพสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีงานทำต่อผู้สูงอายุทั้งหมด และรายได้ ในเขตชนบท ปี 2556

รูปที่ ค.3 ภาพสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีงานทำต่อผู้สูงอายุทั้งหมด และรายได้ ในเขตเมือง ปี 2548

รูปที่ ค.4 ภาพสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีงานทำต่อผู้สูงอายุทั้งหมด และรายได้ ในเขตเมือง ปี 2558

